

Családon belüli erőszak és bűnelkövetés

A családon belüli erőszak jelenségének kutatása női és férfi fogvatartottak körében

Kutatási összefoglaló

Készítették:

Rédai Dorottya, Sáfrány Réka, Tóth Herta

Magyarországi Női Alapítvány, 2005

© Minden jog fenntartva.

Igazságügyi Minisztérium

Országos Büntető- és Büntetésvesztési Bizottság Titkársága

A kutatást és a tanulmány megjelenését az Igazságügyi Minisztérium Országos Büntető- és Büntetésvesztési Bizottság Titkársága támogatta.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	4
A családon belüli erőszak kutatása mint a bűnmegelőzés egyik kiemelt területe	4
Összefoglalás a családon belüli erőszak és a bűnelkövetés kapcsolatát érintő magyarországi kutatásokról	4
A kutatás célja	6
A minta	7
Módszertan	8
Terminológia a jelen kutatásban	10
1. A családon belüli erőszak szerepe a megkérdezett nők életében	12
1.1. Gyerek- és kamaszkori élmények – hagyományos nemi szerepek hatása?	12
1.2. Gyerekkori bántalmazás a megkérdezett nők életében	15
1.2.a. Fizikai bántalmazás	15
1.2.b. Több családtag elleni bántalmazás együttes előfordulása	16
1.2.c. Gyerek- és kamaszkori szexuális bántalmazás	17
1.2.d. Bántalmazás és intézetbe kerülés	19
1.2.e. Segítség a környezettől	19
1.2.f. A gyerekkori bántalmazás hatásai	20
1.3. Felnőttkori bántalmazás a nők életében	21
1.3.a. Fizikai és szexuális bántalmazás partnerkapcsolatban	21
1.3.b. Bántalmazás – „tanult” minta?	23
1.3.c. Bántalmazás és alkoholfüggőség	25
1.3.d. Segítségkérés, hatósági hozzáállás	26
1.3.e. „Miért marad?”	28
1.3.e.1. A bántalmazó kapcsolat és az erőszak ciklikus jellege	28
1.3.e.2. Kísérletek a bántalmazó kapcsolat megszakítására	29
1.4. A bűncselekmény elkövetése a bántalmazó partner ellen	30
1.5. A büntetőeljárás	32
1.6. Trauma	35
1.7. Segítségnyújtás a börtönben a bántalmazás és trauma feldolgozására	37
1.8. Bántalmazással kapcsolatos attitűdök a megkérdezett nők körében	39
2. A családon belüli erőszak szerepe a megkérdezett férfiak életében	42
2.1. Gyerek- és kamaszkori élmények – hagyományos nemi szerepek hatása?	42
2.2. Gyerekkori bántalmazás a megkérdezett férfiak életében	44
2.2.a. Fizikai bántalmazás	44

2.2.b. Több családtag elleni bántalmazás együttes előfordulása	46
2.2.c. Gyerek- és kamaszkori szexuális bántalmazás	47
2.2.d. Bántalmazás és intézetbe kerülés, bántalmazás az iskolában	47
2.2.e. Segítség a környezettől	48
2.2.f. A gyerekkori bántalmazás hatásai	50
2.2.g. Gyerek- és fiatalkori erőszak kortársak között	51
2.2.h. Fiatal felnőttkor: katonaság	52
2.3. Felnőttkori erőszak és bántalmazás a megkérdezett férfiak életében	53
2.3.a. Fizikai és szexuális bántalmazás partnerkapcsolatban	53
2.3.b. Bántalmazás – „tanult” minta?	54
2.3.c. Bántalmazás és alkoholfüggőség	56
2.3.d. Segítségnyújtás a bántalmazott partnernek, hatósági hozzáállás	56
2.4. Bántalmazással kapcsolatos attitűdök a megkérdezett férfiak körében	56
2.5. A partnerük elleni életellenes cselekményekért elítélt férfiak esete: bántalmazás és bűncselekmény	58
Összefoglalás	64
Gyerekkori abúzus	64
Partnerbántalmazás	65
Partnerbántalmazás és bűncselekmény	65
A szexuális erőszakról	66
Elmulasztott beavatkozási lehetőségek az előzményi bántalmazás során	67
A büntetőeljárás problémái	68
Felhasznált irodalom	69
1. melléklet: Női interjúvázlat	70
2. melléklet: Férfi interjúvázlat	75

Bevezetés

A családon belüli erőszak kutatása mint a bűnmegelőzés egyik kiemelt területe

A Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája a hatékony prevenciós intézkedések kidolgozása céljából ösztönzi a családon belüli erőszakra vonatkozó kutatásokat. Jelen kutatási projekt a Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája cselekvési programjának több prioritásához is kapcsolódik. Ezek közül a kutatásban a fő hangsúly a családon belüli erőszak megelőzésére esik, ugyanakkor ezzel összefüggésben szerepet kap az áldozattá válás elkerülése, a bűnismétlés megelőzése, illetve a gyermek- és fiatalkori bűnözés megelőzése. A családon belüli erőszak jelenségével kapcsolatban a Stratégia megállapítja, hogy a rokonok és házastársak sérelmére elkövetett erőszakos bűncselekmények száma, beleértve a szexuális bűncselekményeket is, az utóbbi néhány évben nőtt, és ezáltal a 2001-ben felderített összes erőszakos bűncselekmény áldozatainak közel fele, 47,8 százaléka családtag volt. Ha nem is minden egyes eset, de ezek jelentős része összefügghet családon belüli erőszakkal, ezért is rendkívül fontos a családon belüli erőszak és a bűnelkövetés kapcsolatának mélyebb, elemző feltárása.

A Magyarországi Női Alapítvány jelen tanulmányban ismertetett kutatása a stratégiához kapcsolódóan az Igazságügyi Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság Titkársága támogatásával valósult meg.¹ A kutatás célja annak felmérése volt, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben életellenes bűncselekmény elkövetése miatt fogva tartott nők és férfiak életében milyen mértékben és formában fordult elő a családon belüli erőszak jelensége, és milyen összefüggések tárhatók fel e jelenség és a fogvatartottak által elkövetett bűncselekmények között. A kutatás hozzájárul a családon belüli erőszak során áldozattá, illetve elkövetővé válás folyamatainak megértéséhez, és annak megállapításához, hogy melyek azok a kockázati tényezők, folyamatok és elmulasztott segítségnyújtási lehetőségek, amelyek a bűnmegelőzés szempontjából több figyelmet, illetve beavatkozást igényelnek.

Összefoglalás a családon belüli erőszak és a bűnelkövetés kapcsolatát érintő magyarországi kutatásokról

A családon belüli erőszak témájának legelső magyarországi kutatásai közül Tóth Olga tanulmánya² bemutatta a jelenség különböző formáinak elterjedtségét a magyar családok

---

¹ Az Országos Bűnmegelőzési Bizottság Titkárságának 2004. május 17-én meghirdetett bűnmegelőzési pályázata az alábbi témára irányult: a családon belüli erőszakkal kapcsolatos társadalmi jelenségek vizsgálata; a társadalmi érzékenység felmérése, a sértettek szükségleteinek elemzése, a sértetteknek nyújtható jogi és nem jogi segítségnyújtási lehetőségek feltárása.

² Tóth Olga: *Erőszak a családban*. Budapest, 1999, TÁRKI /TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok, 12./

körében, valamint a gyerekkorban elszenvedett erőszak továbbvitelét a későbbi családi kapcsolatokra. A reprezentatív kutatás megmutatta, hogy megkérdezett nők 28%-a szenvedett el partnerétől bántalmazást, és a partnerüktől szexuális erőszakot elszenvedettek aránya a mintában elérte a 8%-ot. A gyerekek bántalmazását csak a megkérdezettek negyede utasította el, 5%-ot gyerekkorában rendszeresen, 13%-ot legalább egyszer nagyon megvertek szülei, és a megkérdezett anyák 18%-a maga is verte már meg a gyerekeit.

Morvai Krisztina³ a nemzetközi szakirodalom alapján és hazai esettanulmányok feldolgozásán keresztül világította meg, hogy a partnerük ellen elkövetett emberölés vagy emberölési kísérlet miatt fogva tartott nők gyakran rendszeres, évek óta tartó bántalmazás után, az újabb bántalmazás ellen védekezve követték el tettüket. Morvai könyve számos javaslatot tartalmaz a jogi, képzési és felvilágosító feladatokra a családon belüli erőszak visszaszorítása érdekében.

A női fogvatartottak körében az emberölésért elítélt nők között a családon belüli erőszak vélhetőleg jelentőségére utalt cikkében Huszár László és Tari Ferenc⁴ is, hozzátéve azt, hogy szükséges lenne a büntetés-végrehajtásban tekintetbe venni ezen elítéltek elkövetői és áldozati voltát egyaránt. Ennek tényleges jelentőségét Fehér Lenke és Parti Katalin kutatása⁵ tárta fel, amely elítélt nők körében egyebek mellett rákérdezett a családon belüli erőszak előfordulására is, és egyértelműen megállapította annak súlyát: az általuk megkérdezett életellenes cselekményért elítélt nők csaknem fele volt rendszeres „fizikai és pszichikai” erőszak áldozata házastársa, partnere részéről, és a vizsgált esetek 60 százalékában a bűncselekmény a partner ellen irányult. A tanulmány megállapította, hogy a nők egyharmada gyerekkorában erőszakos bánásmódnak volt kitéve.

Végül egy, a közelmúltban készült, börtönből szabaduló nőkre vonatkozó közpolitikai kutatás⁶ valószínűsítette azt, hogy a bebörtönzött nők – és nem csupán az életellenes bűncselekmények elkövetői – nagy arányban lettek áldozatai családon belüli erőszaknak. A tanulmány felhívja a figyelmet arra, hogy amennyiben a férj vagy partner a nőt, a gyerekeket, illetve hozzátartozókat rendszeresen bántalmazta, az a bántalmazás áldozatai számára a

---

³ Morvai Krisztina: *Terror a családban. A feleségbántalmazás és a jog*. Budapest, 1998, Kossuth Kiadó.

⁴ Huszár László–Tari Ferenc: Első lépés. A női fogvatartottak helyzete napjainkban. Az előnyös megkülönböztetés elve. *Börtönügyi Szemle* 1997. (16.) 3. sz. 19–26. o.

⁵ Fehér Lenke–Parti Katalin: Nők a börtönben. In *Kriminológiai Tanulmányok* 39. Budapest, 2002, Országos Kriminológiai Intézet. 212–238. o.

⁶ Tóth Herta–Krizsán Andrea–Zentai Violetta: *MIP kutatási eredmények, Magyarország. Rövid összefoglaló*. Budapest, 2005, CEU.; Tóth Herta–Krizsán Andrea–Zentai Violetta: *MIP National Report. Hungarian country report. (MIP)*. Budapest, 2005, CEU. A kutatási beszámoló elkészítésében Sáfrány Réka, a Magyarországi Női Alapítvány munkatársa is részt vett. Mindkét tanulmány letölthető pdf-formátumban: http://cps.ceu.hu/mip_reports.php

társadalmi kirekesztés folyamatát vonta maga után, melynek mértéke a bebörtönzés hatására még tovább nőtt. Így olyan nők is megtapasztalták a társadalmi kirekesztés legsúlyosabb formáját, akik a rendszeres bántalmazást megelőzően minden téren (munka, család, oktatás stb.) beilleszkedett, megbecsült, sikeres emberek voltak.

Kevesebbet tudunk Magyarországon a férfi elítéltek körében, illetve életében a családon belüli erőszak jelentőségéről. Póczik Szilveszter⁷ börtönkutatása tartalmaz olyan adatot, hogy a (férfi) elítéltek mintegy 20 százalékát rendszeresen bántalmazták gyerekkorában, a családok felében voltak alkoholproblémák, valamint a családok 30-40 százalékában jelen volt a nők elleni erőszak valamilyen formája.

A fenti kutatásokról összefoglalóan elmondhatjuk, hogy alátámasztják vagy valószínűsítik a családon belüli erőszak jelenlétét az elítéltek körében, de nem vagy csak részben vizsgálják a családon belüli erőszak és a bűnelkövetés összefüggéseit, valamint a bűnmegelőzés lehetőségeit. Morvai Krisztina könyve az egyetlen,⁸ amely feltárja ezen összefüggéseket, és bemutatja az általa megkérdezett nők életútját. Ezért e témában további, célzott kutatást véltünk szükségesnek végezni, és úgy véltük, hogy a jelenség teljesebb megértése érdekében szükséges mind a női, mind a férfi életellenes bűncselekményt elkövetők életpályájának kutatása is.

A kutatás célja

A kutatás célja annak felmérése volt, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben életellenes bűncselekmény elkövetése miatt fogva tartott nők és férfiak életében milyen mértékben és formában fordult elő a családon belüli erőszak jelensége, és milyen összefüggések tárhatók fel e jelenség és a fogvatartottak által elkövetett bűncselekmények között. A kutatás hozzájárul a családon belüli erőszak során áldozattá, bántalmazóvá, illetve bűnelkövetővé válás folyamatainak megértéséhez, és annak megállapításához, hogy melyek azok a kockázati tényezők, folyamatok és elmulasztott segítségnyújtási lehetőségek, amelyek a bűnmegelőzés szempontjából több figyelmet, illetve beavatkozást igényelnek. A kutatás hozzájárul a családon belüli erőszak áldozatainak nyújtandó állami (jogi, intézményi, közpolitikai) segítségnyújtás hiányosságainak feltárásához, olyan hiányosságok megértéséhez, amelyek hozzájárultak ahhoz, hogy a kutatásban részt vevő elítéltek életében a családon belüli erőszak a legtragikusabb formában jelent meg.

---

⁷ Póczik Szilveszter: *Magyar és cigány bűnelkövetők a börtönben. Egy kutatás tapasztalatai*. Budapest, 1999, Országos Kriminológiai Intézet.

A minta

Bár a családon belüli erőszak nem csupán az életellenes bűncselekményt elkövetők körében fordul elő, a kutatás erre a csoportra irányult, több okból. Egyrészt ennél a csoportnál nagy biztonsággal számíthattunk arra, hogy sokukat érintette a családon belüli erőszak. Másrészt az életellenes bűncselekményhez vezető családon belüli erőszak esetei mint az effajta erőszak legtragikusabb esetei mutatják meg legjobban a társadalmi, intézményi stb. segítségnyújtás csődjét, ezért ezek a legalkalmasabbak a hiányosságok feltárására és ajánlások megfogalmazására. A bántalmazó részéről a bűnismétlés valószínűsége későbbi kapcsolatokban jelentős lehet, ami ugyancsak indokolta a kiemelt figyelmet. Végül, de nem utolsósorban, mivel a családon belüli erőszak ilyen mélységben csak mélyinterjú módszerrel tárható fel – tekintettel arra, hogy érzékeny, személyes traumának és társadalmi tabunak számító kérdéseket tettünk fel, pl. nemi erőszak stb. – így a kvalitatív módszertan is indokolta a minta szűkítését olyan csoportra, ahol nagy valószínűséggel nagyon releváns volt a családon belüli erőszak kérdése.

A kutatás során 50 női és 49 férfi, életellenes bűncselekmény elkövetése miatt elítélt, illetve büntetését fegyház vagy börtönfokozatban töltő fogvatartottal készítettünk mélyinterjút, akiket kérésünkre a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BVOP) által kijelölt intézetekben, a Kalocsai Büntetés-végrehajtási Intézetben fogva tartott nők és a Balassagyarmati, valamint a Budapesti Büntetés-végrehajtási Intézetekben fogva tartott férfi elítéltek közül kértek fel az interjúra nevelőtisztjeik.⁹ Az 50, illetve 49 fős minta, különösen a nők esetében,¹⁰ jelentősen lefedi a fogvatartottak releváns csoportját. Éppen ezért, bár nem természetesen nem kívánjuk azt állítani, hogy a minta véletlen kiválasztás eredménye lett volna, vagy hogy statisztikai értelemben minden tényező mentén reprezentatív, úgy véljük, hogy a jelentős arányú mintakiválasztás miatt a kutatás eredményei értelmezhetők az életellenes bűncselekmény elkövetők csoportjára.

A kutatásban a fogvatartottak részvétele természetesen önkéntes volt – ez mind a büntetés-végrehajtási intézetekben alkalmazott kutatási irányelvekből, mind az elfogadott kutatási gyakorlatból adódott. Az interjúalanyok elérésében az intézetek nevelőtisztjei működtek közre, akik személyes beszélgetés során ismertették meg az elítéltekkel az általunk

---

⁸ Jelen kutatás lezárásával egy időben van megjelenés alatt az OKRI családon belüli erőszakról szóló tanulmánya Virág György szerkesztésében, amely bizonyára fontos kutatási adatokkal szolgál majd ebben a témában.

⁹ Köszönetet mondunk az érintett büntetés-végrehajtási intézeteknek a kutatásban való együttműködésükért.

¹⁰ Az emberölés, emberölési kísérlet, és emberölésre felbujtás miatt fogva tartott nők száma a magyarországi börtönökben 190-re volt tehető (2003 júliusi adatok). (Tóth Herta–Krizsán Andrea–Zentai Violetta: *MIP kutatási eredmények, Magyarország. Rövid összefoglaló*. Budapest, 2005, CEU.; Tóth Herta–Krizsán Andrea–Zentai Violetta: *MIP National Report. Hungarian country report. (MIP)*. Budapest, 2005, CEU.)

írásba foglalt kutatási célt, vagyis általában életútjuknak, ezen belül életükben az erőszak szerepének vizsgálatát. A kutatásban való részvételt nem mindenki vállalta, különösen a férfiak¹¹ esetében, így szükség volt még egy büntetés-végrehajtási intézet bevonására is. Az interjúalanyok anonimitásának biztosítására nem írtunk le róluk semmilyen személyazonosságukra utaló adatot, a rögzített interjúkban egy kód alapján szerepelnek: a nők esetében N, a férfiak esetében F betűvel és egy számmal jelölve.

Módszertan

Jelen kutatásban a családon belüli erőszak és a bűnelkövetés összefüggéseinek megfelelő mélységű feltárásához kvalitatív módszert, mégpedig az interjú módszerét választottuk, ezen belül is mélyinterjúk készítését. Az interjúkészítők a családon belüli erőszak jellemző mintáinak ismeretében és az elhangzó történetekre nyitottan hallgatták meg az interjúkészítők az elítélteket, szem előtt tartva, hogy az interjúalanyokat érhetette effajta bántalmazás felnőtt vagy gyerekkorukban egyaránt. Az adatfeldolgozás során mindvégig az interjúalanyok válaszaiból indultunk ki, nem vizsgáltuk a büntetőeljárásokról stb. készült hatósági iratokat.

Az interjúk vezérfonalát alkotó kérdéscsoportok és a kérdéssor kidolgozása közös munka eredménye, amelyben a kutatás vezetői, módszertani szakértők és az interjúkészítők is részt vettek.¹² Az interjúkat megelőzően a kérdéssor egyeztetésre került a BVOP illetékes kutatási felelősével is. Az interjúkra a büntetés-végrehajtási intézetekben került sor, kizárólag a kutató és az interjúalany részvételével egy külön helyiségben. Az interjúkat az interjúvázlat

---

¹¹ Úgy véljük, vélhetően az életellenes bűncselekményért fogva tartott férfiak egy része nem kívánt a partnere ellen elkövetett bűncselekményről vagy bántalmazásról beszélni, ezért nem vállalta az interjút: hiszen a 49 férfi interjúalanyunk közül „csupán” 6-an követték el partnerük ellen a bűncselekményt, ami alacsonyabb az indokolt/várható aránynál.

¹²A kutatást Sáfrány Réka és Tóth Herta vezette. A kutatásban interjúkészítőként részt vettek: Ignác Mária szociológus, romológiaszakértő; Vicsek Lilla szociológus; az Igazságosság és Esélyegyenlőség a Nemek Közt Egyesület (IgEN) tagjai: Rédei Dorottya és Sipos Eszter kutatók; a NaNE Egyesület munkatársa: Herman Judit; a Váltó-sáv Alapítvány munkatársai: Csáki Anikó, Kovács Éva, Mészáros Mercedes és Tajta Gábor; a Magyarországi Női Alapítvány munkatársai: Sáfrány Réka és Tóth Herta kutatók.

A kutatás előkészítéseként képzésen vettek részt az interjúkészítők amely foglalkozott a családon belüli erőszakkal (NaNE Egyesület), illetve a fogvatartással, börtönélettel kapcsolatos alapvető ismeretekkel (Váltó-sáv Alapítvány), valamint a kérdéssorral. Figyelmet fordítottunk a kérdezők mentálhigiénés támogatására, melynek fontosságára a szakirodalom is figyelmeztet, mivel a családon belüli erőszak áldozatainak segítése során a traumás viszontlátással veszélye jelentős. A lezajlott interjúk után képzett szupervízor foglalkozott a női interjúalanyokkal dolgozó kérdezőkkel, miközben a férfi interjúalanyok kérdezői, főként ugyanazon alapítvány munkatársai, rendszeres szupervíziós foglalkozásaikba illesztették be a kérdezéssel járó élmények feldolgozását. Az adatok elemzését Rédei Dorottya, Sáfrány Réka, Sellei Anna és Tóth Herta végezték el.

Köszönetet szeretnénk mondani minden interjúkészítőnek, valamint a MONA munkatársai és tagjai közül Süvecz Emesének és Balogh Lídiának a kutatás során nyújtott sokoldalú segítségükért, valamint Zentai Violetának és Lestál Zsuzsának a lankadatlan támogatásért.

keretében papíron rögzítettük, majd az adatokat a feldolgozás során elektronikusan tároltuk, és a papíron tárolt anyagot megsemmisítettük.

A kérdéssor¹³ az interjúalanyok élete során az erőszak különböző formáival, ezen belül különösen a családon belüli bántalmazással kapcsolatos tapasztalatait igyekezett feltárni, és ezen tapasztalatoknak a bűncselekménnyel való kapcsolatát megállapítani. Az első részben szereplő interjúkérdések átfogták a kérdezettek életútját, kezdve az interjúalany gyerek- és iskoláskorától a munkáján és felnőttkori párkapcsolatain át a családalapításig. Az interjú kérdései kitértek arra, hogy a kérdezett volt-e tanúja más családtagok között előfordult erőszakos cselekményeknek, illetve érte-e magát is gyerekkorában akár idegen, akár hozzátartozó részéről erőszak vagy felnőttkori párkapcsolatában bántalmazás. A kérdéssor második része a bűncselekményről, a rendőrségi és bírósági eljárásról gyűjtött információkat, végül pedig néhány kérdés az interjúalanyok a családon belüli erőszak jelenségkörére vonatkozó attitűdjeit vizsgálta.

A kérdéssor összeállításánál figyelembe vettük a családon belüli erőszaknak a szakirodalomból és a közreműködők segítői és kutatói munkája alapján megismert sajátosságait. Ezért a bántalmazás következményeképp gyakran súlyos traumát átélt emberekhez intézett kérdések megfogalmazásánál szem előtt tartottuk azt a szakmai irányelvet, hogy a családon belüli erőszak áldozataival történő feltáró beszélgetés során el kell kerülni az áldozat újbóli traumatizálását. Fontosnak tartottuk, hogy a cselekményeket úgy ismerjük meg, hogy mindeközben elkerüljük az áldozat hibáztatását az őt ért bántalmazásért. A módszertan körütekintő kidolgozása mellett is számítottunk arra, hogy az interjúk egy része – szubjektív okokból, illetve az interjúkhoz rendelkezésre álló időkeret kötöttsége miatt – nem lesz teljes, illetve nem szolgál teljes mértékben értékelhető adatokkal. Annál inkább figyelemre méltó volt, hogy milyen sok interjúalany számolt be – túlnyomórészt először e kutatáson belül – ezen tényezők ellenére a gyerek- és felnőttkorában megtapasztalt bántalmazásról.

A kutatási jelentés egyik célja, hogy minél teljesebben visszaadja a megismert élettörténetek alapján a családon belüli erőszak személyes „valóságát”, ezért sok helyen idézünk az elhangzott történetekből. Úgy véljük, a kvalitatív kutatási módszertan egyik nagy előnyét használjuk ki ezzel: azt, hogy meg tudjuk mutatni a számok, statisztikák mögött

---

¹³A női és a férfi fogvatartottakkal való interjúkészítéshez két külön kérdéssor készült, melyek nagyrészt megegyeznek egymással, ugyanakkor a párkapcsolatokban előforduló bántalmazásra a két nem szerinti különböző perspektívából kérdeznek, valamint a férfiaknál külön rész vonatkozik a katonaság időszakára. A két kérdéssor az 1. és a 2. mellékletben található.

húzódó egyéni sorsokat, ezen belül pedig olyan meghatározó élettapasztalatokat, amelyek más kutatási módszertannal nem hozzáférhetők.

Terminológia a jelen kutatásban

A kutatási jelentésben gyakran előforduló kifejezések rövid összefoglalása következik, amely természetesen nem vállalkozik a téma nemzetközi szakirodalmának a bemutatására, csupán az általunk is használt kulcsfontosságú kifejezéseket foglalja össze.

Családon belüli erőszaknak tekintjük a testi vagy lelki bántalmazást olyan személy ellen, akivel az elkövetővel közeli vagy bensőséges kapcsolatban áll, illetve állt. Ezen belül a nők elleni erőszakot az ENSZ Gazdasági és Társadalmi Tanácsának 1996/12-es határozata¹⁴ ekképpen definiálta: „valamely családtag által a családon belüli nővel szemben nemi hovatartozása alapján elkövetett fizikai, pszichikai és szexuális visszaélés, amely a könnyű testi sértéstől a súlyos fizikai bántalmazásig, emberrablásig, fenyegetésig, megfélemlítésig, kényszerítésig, üldözésig, megalázó szóbeli visszaélésig, lakásba (helyiségbe) történő erőszakos vagy jogtalan behatolásig, gyújtogatásig, vagyontárgyak tönkretételéig, a női nemi szerv megcsonkításáig, a nők prostitúciós célú kizsákmányolásával járó erőszakig, a háztartási alkalmazottak elleni erőszakig, és e cselekmények elkövetési kísérletéig terjed.” A nők elleni erőszaknak a szakirodalom kiemelt figyelmet szentel egyrészt nagymértékű elterjedtsége miatt, másrészt mivel a jelenség vizsgálata lényeges összefüggéseket tárt fel a családon belüli erőszak és más társadalmi jelenségek között. Ugyanakkor más, közeli hozzátartozók közötti viszony is válhat hasonlóképpen bántalmazó kapcsolattá, ami azt teszi szükségessé, hogy a családon belüli bántalmazás lehetséges áldozatai közé tartozónak nyilvánítsunk más családtagokat, illetve bensőséges kapcsolatban álló személyeket is. Ide tartozik például a családon belüli, gyerekek elleni erőszak, amely bizonyos megnyilvánulási formáiban hazánkban még nagyrészt elfogadott, és az életkoron alapuló egyenlőtlenség megnyilvánulásának egyik leg súlyosabb formája.¹⁵ A nők és a gyerekek mellett más családtagok is válhatnak a családon belüli erőszak áldozataivá.

Amikor családon belüli erőszakot jellemezzük, akkor egy olyan jelenségcsoportot próbálunk megnevezni, amely nem egyszeri erőszakos akcióra, hanem folyamatosan megismétlődő bántalmazó jellegű cselekedetek együttesére utal. A családon belüli erőszakot a

---

¹⁴ Betlen Anna (szerk.): *Nők joga: ENSZ egyezmény a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről*. Budapest, 2003, ÖnKorPress Kiadó. 79. o.

¹⁵ Kerecsi Klára: *A védtelen gyermek. Erőszak és elhanyagolás a családban*. Budapest, 1995, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 57. o.

szakirodalom ezért gyakran nevezi *bántalmazásnak*, ezzel is az erőszak időben való kiterjedtségét (illetve fokozódását) hangsúlyozza. A szakirodalom a bántalmazás (szaknyelven: abúzus) több különböző fajtáját különíti el: az érzelmi bántalmazás (azaz lelki terror), a fizikai, azaz tetteges bántalmazás, és a szexuális bántalmazást. Bizonyos esetekben beszélhetünk még gazdasági bántalmazásról is. Az abúzusok fajtái ritkán jelentkeznek egymástól különállóan, általában egymást váltják, illetve kiegészítik. A bántalmazás gyakran egyszerre több családtagot is érint. Ugyanígy, egyszerre több családtag is lehet bántalmazó.

Családon belüli erőszak hatásainak elemzésekor a kutatók felhívják a figyelmet az *erőszak újratermelődésének* jelenségére. Ez vonatkozhat a bántalmazott nőre is, aki a benne felgyülemlett feszültséget a körülötte élő gyengébbeken, elsősorban saját gyerekein vezeti le. Jellemzőbb tendencia azonban bántalmazónak a bántalmazott gyerekek felnőtté válására gyakorolt hatása.

A fentiek miatt jelen kutatásban rákérdeztünk interjúalanyaink esetében mind a gyerekkori, mind a felnőttkori családon belüli erőszakra, a bántalmazás különféle lehetséges formáira, valamint arra is, hogy az egyes családokban kik voltak a bántalmazás áldozatai és ki(k) voltak a bántalmazó(k). Ezen kívül azt is megkérdeztük, szenvedtek-e el más személytől szexuális erőszakot, illetve fizikai bántalmazást gyerekkorukban, az iskolában, az intézetben, a kortárs baráti közösségben, felnőttkorukban, illetve férfiak esetén, a katonaságnál is. Ennek célja egyrészt az volt, hogy a családon kívüli egyéb durva erőszak pl. a szexuális erőszak eseteit is rögzíthessük, másrészt viszont az, hogy ne csupán a családon belüli erőszakról beszéljünk annak rendkívül nyomasztó, személyes és érzékeny jellege miatt, illetve, hogy az interjúalany által az erőszak különféle formáinak tulajdonított jelentőséget összehasonlíthassuk.

A kutatási jelentésben mindvégig *„bántalmazónak”*, illetve *„bántalmazottnak”* és *„bántalmazás/családon belüli erőszak áldozatának”* neveztük a családon belüli erőszaktevéket és áldozataikat. Ugyanakkor amennyiben *„elkövetőkről”* beszélünk, az mindig az *életellenes bűncselekmények elkövetőire* vonatkozik – akik, mint látni fogjuk, lehettek bántalmazók, illetve a bántalmazás áldozatai egyaránt.

1. A családon belüli erőszak szerepe a megkérdezett nők életében

A következőkben a kutatás során felmért bántalmazásos cselekmények előfordulását és módjait, az elkövetők és az áldozatok kapcsolatát, a több családtagot érintő cselekmények közötti összefüggéseket és a bántalmazás következményeit ismertetjük. Kitérünk a bűncselekmények¹⁶ elkövetésére, az eljárásra, a megkérdezett nők hatóságokkal kapcsolatos tapasztalataira is. Az elemzés nagyobb része az 50 nő¹⁷ interjúra támaszkodik, de ezen belül külön megvizsgáljuk azt az elkövetői csoportot, amelyben a bűncselekmény a bántalmazó partner ellen irányult.¹⁸

1.1. Gyerek- és kamaszkori élmények – hagyományos nemi szerepek hatása?

Az ötven nőből 41 gyerekkora nagy részét mindkét szülővel és testvéreivel együtt töltötte. 14 főt gyerekkora egy részében vagy teljes egészében egy szülője nevelt, ezek közül 6 esetben volt jelen a gyerek életében egy mostohaszülő is. 8 nő nevelkedett állami gondozásban, ketten részben intézetben, részben nevelőszülőknél nőttek fel, 1 fő pedig édesanyjától nevelőszülőkhöz került. Az interjúkból kirajzolódó kép alapján a legtöbb családban, a szülők viszonyában és a gyerekekkel kapcsolatos elvárásokban is a hagyományos nemi szerepekhez való igazodás volt jellemző. Ez számos történetben megmutatkozott, egyrészt a szülők közötti viszonyban, másrészt a gyereknevelésben és az iskoláztatásban is érvényesült. Esetenként a különböző szerepekre szocializálódás abban mutatkozott meg, hogy az ugyanabban a családban felnövő lánynak és fiúnak más kötelességeket és lehetőségeket jelöltek ki szüleik. Az a felfogás, hogy a gondoskodás elsősorban a nőkre háruló feladat, több esetben ahhoz vezetett, hogy a lány nem járhatott rendszeresen iskolába, vagy az általános iskola után – sőt, néhány esetben az általános iskola közben – tanulmányait abba kellett

---

¹⁶ Ez alatt értendők jelen kutatásban az „emberölés”, „emberölésre felbujtás” vagy „emberölés kísérlete” cselekmények.

¹⁷ A megkérdezett nők közel egyharmada úgy vélte, jó, megfelelő körülmények között nőtt fel, míg több mint egyharmaduk szegényesnek vagy szegénynek írta le gyerekkori anyagi helyzetüket, számos interjúalany beszámolt apja vagy szülei alkoholizmusáról mint a szegénység egyik okáról. Az interjúalanyok többsége (52%) általános iskolai végzettséggel rendelkezett, míg 6-an nem fejezték be az általános iskolát. A megkérdezett nők közül további 34% rendelkezett vagy szakmunkás-végzettséggel, vagy szakközépiskolai érettségivel és 1 nő végzett főiskolát. Az interjú idején az 50 megkérdezett nő életkora a következőképpen oszlott meg: 20-30 év: 8 fő, 31-40 év: 19 fő, 41-50 év: 15 fő és 51 éven felül 8 fő. Az interjúalanyok közül 12-en vallották magukat romának. A bűncselekményt, amely miatt elítélték őket, túlnyomórészt az 1990-es évek végén, illetve a 2000 utáni években követték el. 40-en büntetlen előéletűek voltak közülük, tízen voltak már büntetve.

¹⁸ 26 esetben (52%) a bűncselekmény áldozata az elkövető partnere volt, 22 esetben (44%) nem partner volt az áldozat. 2 esetben az elkövető nem akart beszélni a bűncselekményről, így az ő élettörténetüket tudjuk vizsgálni, de az elkövetés körülményeit nem.

hagynia amiatt, hogy testvéreit gondozhassa, a családot támogassa anyagilag vagy a háztartást vezesse.

Elaludtam az órán, fölmentettek iskolából, mert nekem kellett ellátni a családot. (...) Orvos szerettem volna lenni. Anyán, betegeken segíteni. Nem tudtam tanulni. (N12)

Engem és a legfiatalabb bátyámat felvettek műanyag-feldolgozóipari szakközépbe, de anyukánk lebénult, leszázalékolták. Nekem segítenem kellett otthon, a bátyám elvégezte a szakközepet. Volt egy nagy szőlőnk is, ott is kellett dolgozni, így nem volt idő a tanulásra. (N43)

Egyik interjúalanyunk arról számolt be, hogy sok testvérének ellátása legidősebb lányként az ő feladata lett, ezért egyedül ő nem járhatott általános iskolába, miközben hat-hét évesen már főznie kellett. Egy másik interjúalany feladata volt 8 éves koráig – amikor intézetbe került – a házimunka elvégzése, bátyja, öccse és egyedülálló, alkoholista, munkanélküli, őt súlyosan bántalmazó édesanyja ellátása:

Szerettem én iskolába járni, csak nem tudtam figyelni, sőt gyakran nem is tudtam járni, mert mindent én csináltam otthon. Mire iskolás korú lettem, már belefáradtam a házimunkába, ki voltam merülve, nem tudtam figyelni. (...) Az intézetben jól éreztem magam, örültem, hogy tudtam tanulni. (N16)

Az általános iskolai végzettségű interjúalanyok közül kilencen elkezdtek ugyan középiskolai tanulmányaikat, de általában abbahagyták, sok esetben kényszerítő körülmény miatt, például mert párkapcsolatuk miatt más településre költöztek, vagy mert korán férjhez mentek, és/vagy teherbe estek. Ugyanez a minta megtalálható azoknál is, akik nem fejezték be az általános iskolát.

16 éves voltam, mikor kijártam az általánost. Aztán nem tanultam tovább. Megismertem akkor az első férjemet, Zs-t. Jobban mondva már ismertem a környékről, de éppen katona volt Pesten, és hazalátogatott. Néhány este után lefeküdtem vele egyszer, és azonnal terhes lettem. (...) El akartam tétetni, anyu is azt tanácsolta, de Zs. meg az apja azt mondta, hogy ez a gyerek nem lesz eltétele. Így Zs. feleségül vett. (N37)

Másfél évet jártam varró szakiskolába, de nem fejeztem be, mert megismerkedtem a Ferivel. A buszmegállóban ismerkedtünk meg, osztálytársnőim mutattak be neki, mert a Feri már régen kiszűrt engem, meg akart velem ismerkedni. (...) Aztán lekéstem a buszt, úgy találkoztunk következőleg, most már csak ketten. Később direkt lekéstem a buszokat. (...) Egyszer lekéstem a hazafelé menő utolsó buszt, és akkor elmentem a Feri falujába a Feri családjához. Attól kezdve már nem is mentem haza, a Feriékkel éltem. A tanulást is abbahagytam, mert a család sokat ment, mezőgazdasági idénymunkákat csináltak, piacoltak. Velük dolgoztam, szerettem ezt csinálni. Feri családja roma, tiszteltek, becsültek engem, ezért is maradtam velük. (N38)

Mint látni fogjuk, a férfi interjúalanyok között is találtunk példát arra, hogy idejekorán meg kellett szakítaniuk a tanulmányokat, és / vagy munkába kellett állniuk a család hatására,

ugyanakkor a női interjúalanyok esetén ez jóval tipikusabbnak nevezhető, és egyértelműen kapcsolódik a társadalmi nemi szerepekhez.

1.2. Gyerekkori bántalmazás a megkérdezett nők életében

1.2.a. Fizikai bántalmazás

Az interjúalanyok többsége, 34 nő (68%) szenvedett el vagy volt szemtanúja gyerekkorában családon belüli erőszaknak, és 29-en (58%) szenvedtek el bántalmazást, döntő többségükben szüleiktől, mostoha-, vagy nevelőszüleiktől. Bár, mint látni fogjuk, gyakran együtt jártak a bántalmazás különböző formái,¹⁹ elsőként a fizikai bántalmazásra vonatkozó eredményeket mutatjuk be. A bántalmazó szülők közel fele az interjúk alapján alkoholistá²⁰ volt, de a többi esetben ez nem derült ki egyértelműen.

Míg 9 interjúalany egyszeri vagy alkalmi, „nevelő célzatú” pofonokról számolt be, 20 esetben a testi bántalmazás rendszeres és súlyos volt, és traumatizálta a gyereket.²¹

Tizenkét éves lehettem, külön éltek anyuék – anyu ment el. Apuval éltem, házimunkát végeztem. Elmentem a Tanácshoz, ők segítettek megtalálni anyut. Egyszer nem mosogattam el, apu rámszólt. Valahogy azt éreztem, hogy meg tudnám ölni. Beleremegtem. Egyszer egy barátja megfogott, amikor az íróasztalnál ültem, sikítottam. Apu: „Mit visítasz?” Gyakran éjjélkor ért haza, keljek fel, melegítsek vacsorát. Összevissza voltam mindig ingajáratban. Nem volt biztonságos hely, ahová mehettem volna. Csak az alkohol maradt, meg a harc azokkal, akik bántottak. (N20)

A nevelőszülőknél igyekeztem kerülni az embereket. Kegyetlenek voltak. Ha eltelt egy nap, hogy nem verték péppé a fejem, az már jó volt – hol kézzel, hol segédeszközzel. Nevelőapám fizikailag, nevelőanyám pszichikailag. (...) Tévézés közben tüsszentettem, akkora pofont kaptam... Volt egy másik fogadott gyerek is, azt óvták a széltől is. Játsszani sem volt időm. (...) A második nevelőszülőt a magány vette rá, hogy kivegyen. Akkor kezdtem a nyolcadikát. Fizikailag nem bántottak. De volt fia meg lánya, azoknak családja. Éreztették velem, hogy nem tartozom a családhoz. Igazából nem tudom eldönteni, hogy a fizikai vagy a lelki bántalmazás a rosszabb. Nem örült a családnak, ha anya vett nekem valamit. Tizenhárom évesen elmentem dolgozni, hogy ellássam magam. (N42)

Nagyon rossz volt a hangulat otthon, utáltam hazamenni. Hiperaktív gyerek voltam, de erről nem tehettem. Ez okozott feszültséget, vagy ha az anyámra rájött, rajtam verte le. (...) Nem nagyon tudom, miért. Néha nem tudom elhinni, csak rájött, és kiadta rajtam, majdnem minden nap. (...) Rosszul viseltem. Úgy éreztem, nem szeretet. Még most is fontos a szeretete. Akkor nem volt ép csontom. (N46)

¹⁹ Fizikai, szexuális, lelki-érzelmi, verbális és gazdasági.

²⁰ Az interjúalanyok saját megfogalmazása szerint.

²¹ A gyerekbántalmazás dimenzióinak megállapítása, a kisebb vagy nagyobb súlyosságú erőszak differenciálása tekintetében a téma magyarországi szakértői között nincs teljes egyetértés. Fontos kérdés, hogy elkülönítendő-e egymástól az alkalmi, „nevelő célzatú” fenyegetés a gyereket amúgy nem bántalmazó szülőtől és a ciklikus, rendszeres, az erőszak több típusát magába foglaló, a gyereket erősen traumatizáló bántalmazástól. Kutatásunkban a gyerekek elleni erőszak terén nem tettünk különbséget a cselekmények között, hanem igyekeztünk számba venni a különböző eseteket, melyeknek súlyosságának megítélésében a megkérdezettekre hagyatkoztunk. Az interjúalanyok által említett egyszeri „nevelési célból” kapott pofonokat általában a megkérdezettek nem tartották súlyosnak és traumatizálónak, bár néhány esetben egy-egy pofon is nagyon komoly mértékű bizalomvesztést okozott. A 29 gyerekkorában bántalmazott nő közé tehát beleszámoltuk azokat is, akik alkalmi testi fenyegetésről számoltak be, de részletesebben foglalkozunk azokkal az esetekkel, amelyekben rendszeres, traumatizáló hatást kiváltó bántalmazás történt.

1.2.b. Több családtag elleni bántalmazás együttes előfordulása

Megvizsgáltuk, mennyiben járt együtt a gyerek bántalmazása más családtagok elleni erőszakkal. Amikor az apa bántalmazta a gyereket, két kivételtől eltekintve minden esetben az anyát is bántalmazta. Ezenkívül volt 5 olyan eset, amikor ugyan a gyereket nem érte bántalmazás az apa részéről, de szemtanúja volt anyja bántalmazásának, ami szintén traumát okozhat. A 18 esetből, amikor az anyát bántalmazta az apa, 6 esetben az anya is rendszeresen bántalmazta a gyereket. A családi mintakövetés esélyét támasztja alá az az 5 eset, ahol az anya vagy a testvérek bántalmazását példának tekintve az idősebb fiútestvér is bántalmazta húgát. Az idősebb fiútestvér bántalmazásos viselkedése általában nem állt egyedüli jelenséggént a családban; az általa az interjúalany ellen elkövetett fizikai bántalmazás általában azzal mutat összefüggést, hogy legalább egy szülő is rendszeresen és súlyosan bántalmazta az interjúalanyt.

Anyám ivott, volt, hogy kizavart minket a házból, ilyenkor apámmal az erdőn aludtunk. (...) 14 évesen felakasztott engem a szilvafára. (...) Apámat is verte, a maradék szemét ő verte ki. (...) Két barátnőm volt az utcából. Anyám tiltotta, hogy barátkozzak velük, mert szegények voltak. Bujkálva kellett barátkoznunk. (...) Nem éreztem jól magam soha otthon. Nem hallgathattam soha zenét, nagy szigorúságba' voltunk. Leülni, enni akkor lehetett, ha anyám engedte, amikor ő elintette. (...) Kezem-lábam eltörte. Az esküvőm előtti napon is vasalózsínórral vert össze. Mindig irányítani akart. (...) Felnőtt koromban is bántott. Becsületsértések miatt többször is feljelentettem, például amikor a házam előtt ordította, hogy "Te félmellű rákos kurva, minek neked ember!?" Volt, hogy kaszával fenyegetett. Döglött patkánnyal ijesztgetett, leveleket írt nekem. Egyszer hypóval akart szembe vágni. (...) Amikor 17 éves koromban egyszer hazamentem az iskolából, azzal gyanúsított, hogy lefeküdtem valakivel. Összevert, letolatta a bugyimat, és forró piszkavasat akart belémnyomni. (N10)

Kilenc éves voltam, apám alkoholistá volt, verte anyát meg a gyerekeket is. Anya huszonnyolc évesen meghalt – én tizenkettő voltam. (...) Mindenkivel selyemfiú volt, csak velünk nem. (...) Anyám halála után három hónappal megnősült. Tizenhét éves lányt vett el. Nem tudott főzni, nekem kellett. Egyszer elmondtam, nagyon megvert mindkettőnket – őt, mert nem tudott, engem, mert nem mondtam el. (...) Tyúkólban aludtunk, amikor apa berúgott, hóban, mezítláb. (...) El akartam magunkat vitetni az intézetbe, de nem egy helyen lehettünk volna, mindent visszacsináltam. (...) Egyszer, mikor másnap kijózanodott apa, nem mentem iskolába, mert beszélni akartam vele. Mindent elmondtam, ami a bogyómet nyomta. Akkor nem féltem – addig nagyon. Bezárkózott a szobába. Amikor kijött: „Nagy döntést hoztam. Öltöztess át a testvéreidet, megyünk a templomba.” Megfogadta, hogy nem iszik. Három évig nem ivott. „A lányod parancsol neked?” – megittatták. Pokol lett megint. (N12)

Sokat menekültünk az apám elől. Másodikos voltam, amikor megszöktem, mert úgy megvert. (...) Bármi miatt verekedett. Ha rossz volt az étel. 8 évesen azért vert meg, mert elküldött vásárolni, és útközben – biztos annyira játszottam – elvesztettem a pénzt. De mindegy volt miért, bármiért bántott minket. (...) Az édesanyámat is nagyon megverte mindig, rugdosta, eltörte az ujját, orrát. Egyszer elvetélt az édesanyám, mert apám terhesen megrugdosta. Amikor elváltak, meg akarta ölni anyát, baltával ment

neki. A bátyám fogta le, ekkor nagyon megvertük. Utána sokáig nem találkoztunk vele. (...) Én pszichiátriára kerültem ez után az eset után. 4 hónapig depresszióval kezeltek. Teljesen összeomlottam, még aznap bementem a kórházba. (N35)

A nők közül összesen tehát 34-en (68%) tapasztaltak meg vagy voltak szemtanúi családon belüli erőszaknak gyerekkori családjukban, ebből 29 esetben volt a gyerek (is) érintett, 5 esetben csupán az anya. A gyerekbántalmazás 29 esetéből 13 esetben együtt járt az anya és a gyerek bántalmazása az apa vagy mostohaapa részéről, 16 esetben csak a gyereket bántalmazta valamelyik szülő – nem ritkán az anya – vagy mindkét szülő, esetenként báty, illetve nevelőszülő.

A megkérdezettek közül néhányan arról számoltak be, hogy alkalmanként testvéreikkel, illetve osztálytársaikkal verekedtek, de ezeket az eseteket sohasem ítélték olyan súlyosnak, mint a családtagjaik, illetve nevelőjük részéről elszenvedett erőszakot.

1.2.c. Gyerek- és kamaszkori szexuális bántalmazás

A megkérdezettek közül 21 fő (42%) esett áldozatul gyerekkorában, illetve kora tizenéves korában valamilyen jellegű erőszakos szexuális cselekménynek, közülük 9 ellen követtek el nemi erőszakot, illetve csoportos nemi erőszakot, 6 esetben családtag volt a nemi erőszak elkövetője. A nemi erőszakot férfi családtagok (az interjúalany apja, bátyja, mostohaapja), ismerősök (ismerős férfiak, az interjúalany barátai, a nevelőapa és barátai), és/vagy idegen férfiak követték el. Nemi erőszak kísérlete 7 interjúalanyt ért, családtagok és idegen férfiak részéről egyforma arányban.

A játszótéren egy motoros férfi odajött hozzám és a barátnőmhöz, elvitt engem motorozni, a többieknek is ígérte, hogy elviszi őket. A focipályára vitt, a mackót, bugyit letépte rólam. Egy másik férfi vasvillával a motorost megverte, hazakísért. Nőgyógyászhoz vittek, de nem volt semmi nyoma. (N28)

13 évesen, kimenőnk volt az intézetből, elmentünk a barátnőmmel a búcsúba egy másik faluba. Iszogattunk, a barátnőm berúgott, és elaludt. Lekéstük az utolsó buszt, nem tudtunk visszamenni az intézetbe, ott maradtunk este. Az egyik céllövöldés férfi, akivel megismerkedtünk, a sötétben berángatott a lakókocsijába, és rámfeküdt, megerőszakolt, nem tudtam menekülni. Bezárt a lakókocsiba, reggelig nem engedett ki, és megfenyegetett, hogy ne merjem elmondani. (...) Nem volt annyi eszem, hogy kiabáljak. (...) Előbb a bátyám, aztán ez a férfi. Ezután már féltem a férfiaktól. Ezzel elvágta az életem. Ekkor vett fordulatot rossz irányba az életem. (N33)

Nevelőapám és két barátja kilenc-tíz éves koromtól nem hagytak békén. Mindent [megtettek], ami felnőtt emberek között történik szexuálisan, csak én gyerek voltam. (...) Elkaptak, ketten lefogtak: „Nem fog fájni.” Szégyelltem, szajhának éreztem magam. (N42)

A bántalmazás különösen traumatizáló hatással volt annak áldozataira azokban az esetekben, amikor az apák, mostoha- és nevelőapák incesztust követtek el, és a szexuális bántalmazás mellett egyéb, például fizikai módon is bántalmazták az interjúalanyt és általában az anyát, néhány esetben több függő családtagot is.

Egyszer 13 éves koromban, mikor a nyári szünetben otthon voltam, apám megerőszakolt. Nem akarom elmondani, hogy történt. Nem volt otthon senki, nem tudtam segítséget kérni. Utána átszaladtam a szomszédokhoz, akik értesítették az intézetet. Másnap visszavittek az intézetbe, aztán sokáig nem engedtek haza. (N32)

A húgom és én rettegtünk a mostohaapánktól, mindig nyitva hagytuk az ablakot, ha egyedül voltunk vele, hogy el tudjunk menekülni. (...) Anyukámnak nem mertem elmondani, mert félttem, hogy akkor a mostohaapám őt fogja megverni. Egyszer láttuk is, hogy megverte anyukámat. Amikor megerőszakolt, elmondtam a nagyanyámnak, aki viszont elmondta anyukámnak. 13 évesen úgy éreztem, nem bírom tovább, megszöktem az iskolából, nem akartam hazamenni. A pályaudvaron voltam, és találtam egy élő csecsemőt egy konténerben. Szóltam a rendőröknek, ők meg hazavittek. (N40)

A nevelőapám nagyon rafinált volt, behálózott engem mint gyereket. Most már értem, miért nem tudott szakítani az anyám vele. Serdülőkoromig nem bántott. Mikor nagylány lettem, kikezdett velem. Féltékeny volt, pofozott is, és szexuálisan közeledett hozzám. Az anyám, mikor elmeséltem neki, nem hitte el. (...) Átköltöztem a nagymamáékhoz. A nagymama megvédett, mikor közel akart kerülni hozzám a nevelőapám, és nem hagyott vele egyedül. (N50)

Ezen kívül szexuális zaklatásról 5 interjúalany számolt be. Az elkövetők ezekben az esetekben hasonló korú ismerős fiúk, ismeretlen férfí, szomszéd férfí, illetve férfí tanár voltak.

Egyszer, mikor a sógoromnál aludtunk, tapogatott a lábam között alvás közben. Leszégyenítettem, kérdőre vontam. Azt mondta, azért nyúlt a lábam közé, hogy megnézzé, bepisiltem-e. (...) Többet nem aludtam náluk. A nővérem azt mondta, hogy mindenkivel így szokott a férje hülyéskedni. (...) Az unokatestvérét rendszeresen „használta”, gyereke is lett tőle. A nővéremnek hiába szóltam, nem lett következménye, el sem vált tőle. (N28)

Nem volt tévénk, a szomszédba jártam tévét nézni, egy házaspár és az egyikőjük apja lakott ott. Az öreg, mikor egyedül voltunk, fogdosott, leskelődött utánam a vécén. (...) Utána többet nem mentem át tévét nézni, ha az öreg egyedül volt otthon. (...) Nem tudott róla senki, az anyámmal nem voltam olyan viszonyban, hogy beszéljek róla. Egyáltalán, senkivel nem voltam olyan viszonyban, hogy segítséget kérjek. (N44)

Egy tanár nyolcadikos koromban, a fotószakkörön közeledett. Zaklatásos időszak volt. A sötétben egyszer magához húzott, és megcsókolt. Utána nem mentem szakkörre, amit sajnáltam, mert nagyon szerettem a fotózást. (...) Később kollégák lettünk. Ő úgy tett, mintha nem emlékezne semmire. (N48)

1.2.d. Bántalmazás és intézetbe kerülés

Az 50 nő közül 8-an töltötték teljes gyerekkorukat vagy annak egy részét intézetben. Mint említettük, közülük néhányan arról számoltak be, hogy a nevelők bántalmazták őket, ugyanakkor több interjúalany olyan válságos körülmények között élt otthon a bántalmazás miatt, hogy hálásan gondol vissza intézeti éveire, illetve azokra a személyekre (ismerősök, tanárok, gyámhatóság munkatársai), akik elősegítették, hogy intézetbe kerüljenek. A bántalmazó eltávolítása gyakorlatának hiánya miatt az intézetbe kerülés sokszor az egyetlen mód a további családon belüli bántalmazás elszűnésének megakadályozására.²²

Anyám sokszor bántott – mindig talált valami okot arra, hogy belémkössön. Nem lehetett mellette megmaradni. A bátyámat csak néha bántotta, őt inkább elkényeztette. Engem úgy nevelt, mint egy fiút, a bátyámat meg elkényeztette, mint egy lányt. (...) Engem állandóan vert, például fűzfavesszővel. Bátyámat néha nyakon vágta. (...) Nem mondtam el soha senkinek, mert az anyám megfenyegetett. Meg amúgy sem szerettem árulkodni. (...) A tanárok, szomszédok tudtak mindent, próbáltak segíteni, aztán egy idő után megelégtették, és feljelentették anyámat. Így kerültünk intézetbe. Azóta is hibáztat az anyám azért, mert otthagytam. (...) Jó, hogy intézetbe kerültem, mert lehet, hogy már nem élnék, ha otthon maradtam volna. (N16)

Nagyon zárt volt az intézet. Ha rosszak voltunk, vertek minket. De szerettem ott élni, mert megvolt mindenem. (N27)

Szerettem intézetben élni. A rendszeresség tekintetében hasonló volt, mint a börtön, de sokkal jobb volt, mint otthon. (N33)

1.2.e. Segítség a környezettől

A bántalmazott gyerekek környezetére jellemző a mintában, hogy általában a közvetlen környezet (rokonság, szomszédság, pedagógusok, esetenként az egész falu) tudott a bántalmazásról; több esetben próbáltak segíteni a saját eszközeikkel, de ritkán vették fel a kapcsolatot hatóságokkal. Olyan esetek is előfordultak, hogy a környezet nem avatkozott be, mert a család magánügyének tekintette a bántalmazást, vagy mert elfogadottnak, magától értetődőnek tartotta, hogy a családokban bántalmazás zajlik. Összességében a bántalmazott gyerekek többsége nem kapott segítséget; néhányukat a család különböző nőtagjai (anya, nagymama, nagynéni, nővér) védtek meg a bántalmazástól, illetve néhányszor a tanárok léptek közbe – vagy a beiskolázásban segítettek úgy, hogy a gyerek kollégiumban lakva járhasson középiskolába, vagy pedig állami gondozásba vetették a gyereket. Gyakran volt rá példa, hogy a gyerekek megpróbálták megvédeni magukat, sőt, olykor más bántalmazott családtagjukat is.

---

²² A bántalmazott gyerekek családból való kiemelésének következményeiről lásd: Morvai Krisztina: *Terror a családban. A feleségbántalmazás és a jog*. Budapest, 1998, Kossuth Kiadó. 194. o.

Az osztályfőnökömet nagyon szerettem. Tudott mindenről otthon, sokat segített. Amikor egyszer nem tudtam volna elmenni egy kirándulásra, mert nem volt ruhám, mivel nagylány voltam, felöltöztetett, rám adta a ruháit, hogy elmehessek, ne szégyelljem magam. (...) Többször menekültem hozzá, rendes volt, tényleg segített, és nem rohant a Gyámügyhöz. (...) Amikor másodikos koromban annyira megvert az apám, feljelentettük a rendőrségen. Három helyről jelentették fel, az iskola, a körzeti orvos és édesanyám. Apám börtönbe került, egy évet töltött le. (...) 11 évesen én jelentettem fel apámat az ivás miatt, akkor kényszerelvonóra vitték. (N35)

Minden tanárra szívesen emlékszem vissza, jók voltak hozzám. A segélyeket egy idő után ők kezelték: nem a pénzt adták oda, hanem elvittek vásárolni, ruhát, könyvet, cipőt, olyat, amelyet én szerettem volna. Az osztályfőnökömmel volt a legjobb a kapcsolatom, ő intézte el nekem a kollégiumot meg a varró szakiskolát, hogy elkerüljek otthonról. De amit apám csinált velem szexuálisan, azt neki sem mondtam el. Nem úgy volt, hogy én elmondtam neki dolgokat, hanem valamit megérezett, rákérdezett, és néha leült velem beszélgetni, ilyenkor meséltem neki egy-két dolgot. (N38)

Nyolcadik osztály után elmentem dolgozni, albérletbe költöztem egy másik városban, mert üldözött a mostohaapám. Oda is utánam jött. Ha másokkal jött, rendesen viselkedett, de ha egyedül jött, mindig menekülni kellett. (...) A húgommal nagyon szoros volt a kapcsolatom, nagyon sokat segítettem, nagy áldozatokat hoztam érte. (...) Amikor férjhez mentem, a mostohaapám a húgomat kezdte el zaklatni, házipálinkával itatta, hogy meg tudja erőszakolni. Rászoktatta a húgomat az italra, alkoholistává tette. Én kivettem a húgomat az iskolából, és magamhoz vettem, ekkor 16 éves volt. Orvosokhoz, pszichológusokhoz vittem, próbáltam leszoktatni az alkoholról. Amikor elkezdett dolgozni, abbahagyta az ivást. (N40)

1.2.f. A gyerekkori bántalmazás hatásai

A gyerekkori bántalmazás hatásait illetően több interjúalany elmondta – mint már arra utaltunk is –, hogy iskolai tanulmányait hagyta abba, hogy dolgozni tudjon, meneküljön és függetlenedjen családjától; tizenévesen, párkapcsolati tapasztalatok nélkül férjhez ment; illetve volt olyan is, akit a bántalmazó apa kényszerített, hogy az őáltala választott férfihoz menjen feleségül.²³ Több interjúalany a gyerekkori bántalmazásra, illetve az okozott maradandó traumára vezette vissza élete további alakulását.

Egyszer 10 évesen apukám vert meg, a pénz eltűnt otthonról, azt hitte, én vagyok a hibás. Az arcomat ütötte meg, 5 dioptriát romlott a látásom tőle. Közben a sógornőm lopta el a pénzt, a bátyám később bocsánatot kért a nevében. A szemüveg miatt mindenki csúfolt utána, a sógornőm is csúfolt, vaknak nevezett. Ez egész életemet meghatározta. (N9)

Amikor az anyám hurkásra vert 17 évesen, én feljelentést tettem a rendőrségen. A gyámhivatalba is el akartam menni, hogy intézetbe kerülhessek. A rendőrök nagyon kedvesek voltak, ott altattak a kapitányságon egy szobában. Az anyám megjelent, és visszakönyörgött. (...) Akkor a rendőrök aláírtak velem egy papírt, hogy csak kitaláltam az egészet. Pedig ők is látták, hogy hurkásra volt verve a hátam. Utána két

²³ Ez a férj a későbbiekben brutálisan és rendszeresen bántalmazta feleségét.

héttem anyám újra kezdte: egy fára akart felakasztani. 17 évesen menekültem bele egy házasságba. (N10)

Féltem a férfiaktól – apából indultam ki. Szerelmem nélkül mentem férjhez. Apa döntött. (...) Három évig udvarolt a férjem, 14-17 éves koromban. Mindig utánam jött. Zaklatott. (...) Az első találkozáskor mondta: „Feleségül veszlek”. Én ellentmondtam. (...) Pestre mentem, dolgoztam. Minden munkát vállaltam, csak ne kelljen találkozni vele. (...) Utánam jött – kérdezősködött. (...) Hozzá kellett férjhez menni. Nagyon rossz volt. Kirázott a hideg.. (N12)

20 évesen férjhez mentem, mert inkább egy idegen nyúljon hozzám, mint a mostohaapám. Nem voltam szerelmes a férjembe, de láttam, hogy kedves, aranyos. Úgy éreztem, szégyen, hogy valaki a feleségét és a lányát is „kezelje”²⁴. Magyaroknál is szégyen, nemhogy cigányoknál. (N40)

1.3. Felnőttkori bántalmazás a nők életében

1.3.a. Fizikai és szexuális bántalmazás partnerkapcsolatban

Az 50 megkérdezett elkövető közül 43 nő (86%) szenvedett el bántalmazást aktuális vagy korábbi partnerétől (férjétől, élettársától). A bántalmazás különböző megjelenési formái (fizikai, szexuális, érzelmi-lelki, verbális, gazdasági) közül általában többféle jelent meg a bántalmazó kapcsolatban. A megkérdezett nők fele (26 fő) a partnere vagy volt partnere ellen követett el életellenes bűncselekményt, ebből egyetlen kivétellel, azaz 25 esetben az öt bántalmazó partner ellen. Figyelemreméltó, hogy közülük 15-en voltak áldozatai családon belüli erőszaknak gyerekkorukban és egy vagy több felnőtt partnerkapcsolatukban egyaránt. Ők gyakran egyik bántalmazó közegből a másikba kerültek, életüket ezáltal folyamatos kiszolgáltatottságnak és terrornak megélve.

Anyám sokat bántott, szóval és veréssel is. Nyolc éves koromban korábban mentem haza az iskolából, és az anyámat a szomszéd emberrel becsukózva találtam. Akkor meggyűlölt engem, onnantól kezdve állandóan bántott, vert. (...) Apámra nem nagyon számíthattam, mert az félt az anyámtól. (...) Pénze se volt, kivédeni, kipártolni se tudott engem. Anyám gyakran vádolt engem és a nővéremet, hogy viszonyunk van az apánkkal. (...) Felnőttkoromban is állandóan bántott, zaklatott. (...) 16 és fél évesen ismertem meg az első férjemet, fél év múlva hozzámentem feleségül. Menekültem otthonról, csak egy házassággal tudtam eljönni. (...) Őt férjem volt. Mind az ötnél én adtam be a válópert. (...) Negyedik férjem miatt vagyok itt. Az első hat évben nem volt vele gond, csak az utolsó 2-3 évben. Akkor józanul már sose láttam, kéthetente megvert. Összebarátkozott a cigányokkal, játszott is velük pénzben. Összejött egy cigány nővel is. Ezek a cigányok bíztatták, hogy lopjon el otthonról dolgokat: rámtörte az ajtót, vitte a tojást, a tyúkot. Ilyenkor volt, hogy megvert. Játékra is, ivásra is kellett neki a pénz. (...) Egyszer úgy megerőszkolt, hogy a farokcsigolyám is eltört. Akkor menekültem volna, de nem sikerült. (...) Az utolsó férjem egyszer egy kihalt helyen

---

²⁴ Kezelje = nemi életet éljen vele.

megvert és kirabolt. A szeretőjével meg volt beszélve a dolog. A lakáskulcsomat is elvitte. Mindig visszasírta aztán magát, nálam is halt meg a végén. (N10)

A megkérdezett nők többsége számolt be gyerek- és/vagy felnőttkorban elszenvedett nemi erőszakról vagy annak kísérletéről: 36 interjúalanyt (72%) ért szexuális erőszak, zaklatás, visszaélés, vagy gyerekkorban, vagy felnőttkorban, vagy pedig gyerek- és felnőttkorban egyaránt – nagyrészt, de nem kizárólag családon belül. A 26, férje vagy élettársa elleni bűncselekményt elkövetett nőből 20 volt élete során egyszer vagy többször szexuális erőszak, nemi erőszak kísérletének áldozata – közülük 15 nemi erőszak áldozata – és szinte minden olyan nőt, aki partnere ellen követte el a bűncselekményt, felnőttkorában ért szexuális erőszak. A szexuális erőszak mindig együtt járt fizikai bántalmazással is. Az interjúalanyok a bántalmazási folyamat eszkalálódásáról számoltak be, a partner erőszakos cselekményei minden esetben az enyhébbtől a súlyosabb bántalmazás felé haladtak.

Második élettársam rendszeresen bántott, havonta vagy néha naponta is. (...) Úgy volt nevelve, hogy rúgott-vágott. (...) Egyszer a kilencedik emeletről akart kidobni, amikor részeg volt. Én sivalkodtam, mire bejött az anyja, és rendet csinált. Egyszer felgyújtotta a ruháimat, meg a gyerekeméit is, amikor másfél órás késéssel érkeztem haza. A saját anyját is ütötte-verte. Volt, hogy pofon csapta a gyerekemet, hogy aludjon már. Nem dolgozott, az én pénzemen élt. Amit kerestem, azt eljátékgépezte. Olyan is volt, hogy kidobta, amit főztem neki. (...) Volt, hogy letépte rólam a ruhát, nem nézte, hogy mit tesz tönkre. Ilyenkor volt szex. Nem érdekelt, én akartam-e. (N21)

Az elején jónak indult a kapcsolatunk, aztán az élettársam eldurvult, ha sokat ivott. Volt, amikor naponta. Ha ivott, mindig belekötött valamibe. Ilyenkor nem is emlékezett később, hogy mit csinált. (...) Mikor mi akadt a kezébe, azzal ütött-vágott. Sokszor nekemfogta a kést. (...) Egyszer az udvaron beletaposott a sárba. Egyszer szétvágta a kezemet csontig. (...) Ha láttam, hogy részeg, kimentem az udvarra az állatokhoz, megvártam, míg elalszik. (N44)

A fizikai bántalmazás különféle formái között szerepelt pofozás; csonttörés; agyrázkódást, illetve a dobhártya átszakadását okozó ütés; ököllel verés; hajtépés; fejberúgás; késszúrás; nyakcsigolya eltörése; baseball ütővel, puskatussal, székkal verés; a bántalmazott végighúzása hajánál fogva az udvaron; rugdosás; fojtogatás; terhes bántalmazott hasbarúgása – ez több esetben vetéléshez vezetett; ablakon kilógatás; hideg vízzel leöntés majd kizárás az udvarra télen; bántalmazott ruháinak elégetése, illetve szeretett tárgyainak összetörése; a bántalmazott beletaposása a sárba. A megkérdezett nők többsége arról számolt be, hogy az erőszak fenti formái közül többet is elszenvedtek.

Jellemző, hogy a kérdezettek legtöbbször a fizikai bántalmazásról bőven, leíró jelleggel beszéltek, és határozottan meg tudták fogalmazni, miért ítélik el azt. Ezzel szemben az elszenvedett szexuális erőszakról, ha egyáltalán beszéltek, szűkszavúan, utalásszerűen

említették. A nemi erőszak áldozatai közül sokan szégyellték, ami velük történt. A szexuális erőszakkal kapcsolatos előítéleteket részben az áldozatok is internalizálták, volt olyan interjúalany, aki szerint csak azokat a nőket zaklatják, akik kihívóan viselkednek. Segítségért is ritkábban fordultak az interjúalanyok, ha szexuális, mint ha fizikai bántalmazás érte őket.

Huszonegy évesen ismertem meg. Féltékeny volt, megvert. Tőle kaptam az első pofont. Ha ivott, nagyon megvert. (...) Négy hónapja együtt voltunk, amikor az első pofon elcsattant. (...) Féltékeny volt nagyon, mert úgy néztek rám, ahogy szerintem nem kellett volna. Biztos én voltam a hibás. (...) Kifelé teljesen másképp viselkedett. 97%-ban akkor kezdte, amikor a lakásajtó ráncsukódott. (...) Ha valami nem tetszett neki, előbb ütött, mint hogy elkezdett kiabálni. A hűgát is bántotta nevelési alapon. A volt feleségét is. (...) Véraláfutás volt a nyakamon – fojtogatott háromszor. (...) Egyszer mellbeszúrt, kórházba vitt. Azt mondta, hogy öngyilkos akartam lenni. Nem hittek nekem, azt mondták, sokkot kaptam. A szúrás után egyszer a hajamnál fogva szedett ki a kádából. Napi rendszerességgel csinálta. Pénz kellett volna neki mindig. Az enyémet én kezeltem. Úgy tudtam, hogy dolgozik. Másfél hónap után kiderült, hogy nem. (...) Két hónap alatt ötször megerőszakolt. Részegen jött haza, én aludtam. Anélkül, hogy felébresztett volna, durván bele... (N24)

Gyakran volt, hogy megütött, a pénz miatt. Kiabáltam, hogy ne vigye el a pénzt. Ha volt pénz, mindig baj történt. (...) A földön összerúgott, sokszor megalázott, hazahozott más nőt. (...) Terhesen is megvert, csak a 3. terhesség sikerült, a többi elment. (...) Féltékeny volt. Olyanokért is kikaptam, ami miatt dicséretet érdemeltem volna. (...) Megcsaltam, hogy legyen oka bántani. (...) Először türtem, de egyre elviselhetetlenebb lett. Néha nagyon fájdalmas volt. (...) Türtem a fájdalmat, a verést, hetekig nem mentem ki az utcára. Meg akartam maradni vele. Magamat hibáztattam. (...) A nagyfiam dadog, idegileg nagyon megviselte a dolog. Sokszor látott vérbe fagyva. (...) Egy szilveszterkor nagyon ütött. Terhesen menekültem előle a padlásra. Amikor feljött utánam, és bántani próbált, leugrottam a létra tetejéről, és eltört két csigolyám. (...) Brutálisan bánt velem szexuálisan. A gyerekek előtt is kényszerített, hogy mint az állatok, úgy szeretkezzünk. (...) Próbáltam vele emberi hangon szót érteni. Erre azt mondta, „fogadd el, hogy csak az enyém vagy”. Közben ő megcsalt engem. (N47)

Második férjem miatt kerültem ide. 8 hónapig tartott a kapcsolatuk, ő nyuszinak látszott, de az esküvő napján elcsattant az első pofon. Utána folyamatosan vert. Rendesen kaptam tőle, a hajamnál fogva megtépett. Folyt a vérem. Bármilyen kiváltotta nála. (...) Amikor látta, hogy a verés sem vezet eredményre, akkor rabolta el a gyereket. (...) Mikor szültem, és hazamentem a kórházból, megerőszakolt, de úgy, hogy a sérüléseket plasztikáztatni kellett. Utána nem akartam vele lefeküdni, undorodtam tőle. Emiatt féltékenységi rohamai voltak, azt gondolta, hogy van valakim. (...) Ezt sokáig nem mondtam el senkinek. Anyukámnak is csak évekkel később. (...) A tárgyaláson szó volt a megerőszakolásról, ekkor tudta meg az élettársam is, hogy velem ilyen történt korábban. Szégyelltem is, hogy ő ezt hallotta. Félttem, hogy elítélnek ezért, nagyon szégyelltem magam. (N49)

1.3.b. Bántalmazás – „tanult” minta?

A 29 gyerekkorában bántalmazott interjúalany közül 25-öt bántalmazott a partnere is, számos interjúalanyt több partnere is. Mintánkban tehát a gyerekkori bántalmazás

áldozatainak túlnyomó többsége került bántalmazó partnerkapcsolatba. Ugyanakkor mégsem jelenthetjük ki, hogy csak azok válnak felnőtt korukban partner általi bántalmazás áldozataivá, akiket gyerekkorukban is bántalmaztak, mivel 13 olyan interjúalanyunk volt, akit partnere bántalmazott, de gyerekkorában nem érte erőszak.

Egész életem egy agresszió volt. Ebben nőtem fel. Ez az én problémamegoldó képességem. (N20)

15 évesen tanúskodtam apám ellen a váláson. Én beszéltem rá az anyámat, hogy váljon el. Akkor eldöntöttem, nem kerülök ilyen helyzetbe soha, de nem így lett. (...) Gyakran gondolkodom rajta, hogyan kerülhettem ugyanolyan helyzetbe, mint az anyám. (N35)

Nem szerettem barátkozni, mert pokoli gyerekkorom volt. A verés, zaklatás, hogy megrontottak, annyi feszültséget felgyűjtött, hogy agresszív voltam. Engem az osztálytársaim nem szerettek. (N42)

A 43 partnerbántalmazást elszenvedett nő közül 34-nek volt egy vagy több gyereke.²⁵ A gyerekkorukban bántalmazott megkérdezettek nem volt jellemző, hogy gyereküket bántalmazták volna (közülük néhányan számoltak be 1-1 alkalmi pofonról), és a gyerekbántalmazásról mindannyian elítélően nyilatkoztak. A bántalmazó partner 18 esetben nemcsak az interjúalanyt, hanem a gyerek(ek)et is bántalmazta – például verte, pofozta, bezárta, megalázta, fojtogatta, puskát fogott rá, kizárta, megrúgta vagy elrabolta. Sok esetben a gyerekbántalmazás a partnerbántalmazás közvetett módja is volt egyben: partnerének fájdalmat, szenvedést okozott, ha a gyerekeit bántotta a bántalmazó, és nemritkán a nők gyerekük védelmében szálltak szembe a bántalmazóval.

A férjem megerőszakolta a kislányunkat. (...) Mire hazaért, idegzsábát kaptam. Ordítottam vele. A fiam segítségével előkészítettem a klopfolót. Attól kezdve ivott – addig hazajött berúgva, lefeküdt, szépen megvoltunk. (...) Amíg az eset meg nem történt, addig nem bántott engem se, senkit. Elmentem a rendőrségre, feljelentettem. Ő addig ütötte a kislányt, míg visszamondatta vele a feljelentést. Én orvosnál voltam akkor. (...) Fiam orra kettérepedt egyszer, mert az apja pofonvágta, mert szívott egyet a bátyja cigarettájából. A hamust a férjem fejéhez vágta, felrepedt a bőre a szeme fölött. Mentőt hívott valaki, tizenkét kapoccsal fogták össze. „Megmutatom, hogy nem te vagy az ember a háznál!” – mondtam akkor. (N12)

Egyszer elvitte a gyerekeket magával, útközben berúgott, és bement a kórházba, és bezárta a gyerekeket a hullaházba. Úgy szóltak ismerősök, én pedig rohantam értük. Azért tette, hogy engem bántson. A gyerekeket nem tudta bántani, ha én ott voltam, mert mindig megvédtem őket. Gyakran szóltam, hogy ne jöjjenek haza a gyerekek, ha a férjem be volt rúgva, ilyenkor a szomszédoknál vagy a rokonoknál voltak. Amikor bezárta a gyerekeket a hullaházba, akkor a bátyám megkereste, és nagyon megverte a férjemet. (N35)

---

²⁵ Nemritkán 3 vagy több.

1.3.c. Bántalmazás és alkoholfüggőség

Arról, hogy a bántalmazás és az alkoholfogyasztás között milyen ok-okozati, illetve mélyebb pszichés és egyéb összefüggések vannak, nem áll módunkban következtetéseket levonni, de fel kell hívnunk a figyelmet a mintánkban szereplő arányokra. A megkérdezetteket bántalmazó partnerek közül 41 – azaz csaknem mindegyikük – alkoholista volt az interjúalanyok értékelése szerint. A fizikai és szexuális bántalmazást ezek a férfiak legtöbbször alkoholos hatás alatt követték el, de ezzel nem állítjuk, hogy az alkohol kiváltó oka volt az erőszaknak.

Amikor nem ivott, úriemberként viselkedett, de amikor berúgott, féltékenységi jeleneteket rendezett, rúgott, ütött ököllel, ahol ért, nem nézte. Egyszer eltörte a bordámat, egyszer pedig szétrúgta a koponyámat. (N32)

Ivott, agresszív volt, kötekedett. Két véglet volt. 1-2 hetes pihenőnapjai voltak, ilyenkor figyelmes volt, a kávé az ágyba hozta. Részegen viszont tört-zúzott, ököllel ütött, hajamat tépte, kék voltam mindenhol. Napszemüvegben jártam dolgozni. (N45)

Gyakori volt az alkoholizmussal kapcsolatban álló gazdasági bántalmazás: sok esetben az alkoholista partner nem dolgozott, és az interjúalany egyedül tartotta el a családot, amit a bántalmazó gyakran tovább nehezített azzal, hogy alkoholra költötte partnere fizetését. Néhány esetben szerepelt még a bántalmazók körében drog- és szerencsejáték-függőség (pl. kártya és játékgép).

Nyolcadikos volt a lányom, mikor összejöttem egy tizenkét évvel idősebbel, de kártyás volt. (...) Egy hónap alatt mindent elkártyázott: ház, kocsit. Minket is! Három hónapig éltünk a csalánosi erdőben. Nyáron volt, legalább nem volt iskola. Jobb is volt, hogy el tudtunk menekülni. Összeköttetései voltak. Megkeresett volna. Csak elkártyázott mindent. Vasúti igazolvánnyal pénzt vett föl, de másodszorra elfogták. Lecsukták. Két hónapig éltünk együtt összesen. Meghalt, nem váltunk el. (N2)

Az élettársamnak alkoholproblémája volt. Nem volt munkahelye, nem dolgozott, csak játékgépezett, kocsmába járt. Nem adott pénzt. Gyakran megvert. Pénzt nem adott haza, de számon kérte rajtam, hova rakom a pénzt. Az anyjára is főztem. (N17)

Az első évek jók voltak, de utána az élettársam italozni kezdett. (...) Pedig ártott neki az ital, a vérnyomása miatt sem lett volna szabad innia: sokat vérzett az ínye, az orra. (...) Egy idő múlva leszálalékolták, ettől fogva sokat volt otthon. Az ivás miatt nem tudott dolgozni. Ha ital volt, bármit megtett érte. Én dolgoztam, az élettársam pedig nem. (...) Napi rendszerességgel voltak ezen veszekedések, verések. (...) Eleinte még ritka volt, hogy ivott, de a végén már éjjel-nappal részeg volt. Csak azon kezdte, hogy „Hol az ebéd?” Húst hússal evett, volt, hogy a legdrágább szalámit egymaga befalta. Nem nézett az mást, csak magát. Volt, hogy az összes rántott húst egyedül megette, még egy szeletet se hagyott nekem, pedig én sütöttem. A nyugdíjából alig adott haza, délutánra elitta a pénzt. (N22)

A bűncselekmény áldozatait – amennyiben azok a bűncselekményt közvetlenül megelőzően az elkövetőt bántalmazó partnerek, illetve más erőszakot elkövető személyek – mindannyian ittasak voltak a bűncselekmény idején. A megkérdezett nők alkoholfogyasztására a

bűncselekmény elkövetése kapcsán kérdeztünk rá, ekkor megtudtuk, hogy közülük is 13-an alkoholisták voltak, illetve további hárman rajtuk kívül a bűncselekmény idején voltak ittasak.

1.3.d. Segítségkérés, hatósági hozzáállás

Egyáltalán nem jellemző, hogy az interjúalanyok passzívan túrték volna a bántalmazást. A 43 bántalmazott nő közül 35-en (81%) kértek segítséget a környezetüktől, nagyrészt fizikai bántalmazás miatt, vagy fizikai és szexuális erőszak együttes elszenvedése miatt. Azok a nők, akik gyerekük bántalmazása miatt kértek segítséget, az őket magukat ért bántalmazás miatt is segítséget kértek. Szinte minden bántalmazott nő fordult segítségért különböző családtagjaihoz, rokonaihoz, ismerőseihez, 14-en kaptak is segítséget, bár ez az esetek többségében csak az adott helyzetben volt hatékony, hosszú távon nem tudta megállítani a bántalmazást. Voltak olyan esetek is, amikor a családtagok – főleg a bántalmazó rokonai – visszautasították a segítségnyújtást, vagy a bántalmazott nő apja helyesnek tartotta a bántalmazó partner viselkedését. Egy esetben az apa kitagadta lányát, mikor az haza akart költözni a bántalmazó elől, nővére pedig úgy vélte, húgának túrnie kell az erőszakot az általa választott partnertől. Egy másik esetben az interjúalany fiútestvére látta a bántalmazást, de nem avatkozott közbe – „aki amit főzött, egye is meg”. Egy másik esetben az élettárs az interjúalanyt és a saját anyját is bántalmazta, az anya mégis elfogadta fia viselkedését, és azzal nyugtatta a menyét, hogy „egy kapcsolatban nem lehet mindig szerelmeskedni.”

A bántalmazott nők többsége (29 fő) kért hatósági segítséget is, elsősorban a rendőrségtől, valamint az orvostól, illetve a kórháztól – amennyiben a súlyos bántalmazás miatt kezelésre szorult. Csupán néhány esetben fordultak a nők családsegítőhöz, gyámhatósághoz, addiktológushoz és polgármesteri hivatalhoz. Segítséget azonban összesen 9 fő kapott a 29 segítséget kérő bántalmazott nő közül. A rendőrségi segítségnyújtás elmulasztásának a legtöbb érintett által idézett indoklása az volt, hogy „amíg vér nem folyik, nem jönnek ki”.

Ha az élettársam bántott, vagy sírtam vagy visszaütöttem. Bokán rúgtam. Nem tudtam akkorát ütni, nem volt hozzá elég erőm. Észre sem vette, ha visszaütöttem. (...) A szomszédok is tudták. A rendőröknek szóltam, hogy baj van. Ők azt mondták, „ha vér nem folyik, nem jönnek ki.” Lehet, hogy ha akkor bevitték volna, kijózanodott és gondolkodott volna. Mégsem szabad büntetlenül szétverni a családot. Ha bevihetnék a férfiakat 72 órára, meg lehetne előzni. (N17)

Elmentem a rendőrségre. De a rendőrség azt mondta, amíg vér nem folyik, addig nem tudnak mit csinálni. Volt, hogy ki is jöttek, de csak hecc volt nekik, kuncogtak, nem vették komolyan, családi perpatvarnak tartották, jegyzőkönyvet sem vettek fel. (N26)

Olyan eset is előfordult, hogy amikor a rendőrség kiment, azt mondták a bántalmazónak, hogy „nyugodjon le, mert nem akarnak többet kijönni”, majd elmentek. Több interjúalany is beszámolt arról, hogy a rendőrök jó viszonyban voltak a bántalmazóval, ezért nem léptek fel a bántalmazott védelmében, a további erőszak megelőzése érdekében. Egy esetben például a bántalmazó rendőr ismerőse győzte meg a bántalmazottat, hogy ne tegyen feljelentést, hanem mondja azt a láttelemtételnél, hogy háztartási balesetet szenvedett. Egy másik esetben a rendőrség azt tanácsolta a megkérdezettnek, hogy fogadjon testőröket, mivel ők nem tudják megvédeni volt férjétől, aki a válás után továbbra is bántalmazta, és közös gyermeküket többször elrabolta és bántalmazta, hogy ezzel zsarolja volt feleségét. A nő így is tett, a volt férjet végül a testőrök ölték meg a férfi gyerekrablási kísérletének megakadályozása közben. A nőt felbujtónaként elítélték, így került börtönbe.

Volt, hogy a kezemet könyékből csavarta ki a férjem. Roppant is, de még akkor is csavarta. Nem is éreztem akkor semmit, csak 10 perc múlva kezdtem ordítani a fájdalomtól. A férjem nem hagyta, hogy hívjam a mentőket, úgy ordítottam át a szomszédoknak, hogy hívjanak segítséget. Ők a rendőrséget hívták végül. Én ekkor vállba szúrtam a férjem, ami nyolc napon belüli sérülés lett. A könyökömmel kétszer műtöttek egyetlen éjszaka alatt. Ebben az ügyben súlyos testi sértés miatt eljárás indult volna, ha a férjem nem hal meg előbb.²⁶ Sokszor meglopott: 12 darab mobilomat vette el, lopott minden mást is, csalást is elkövetett. Én kérdeztem is az ügyészt, hogy meg akarják-e várni, míg a férjem megöl engem. Az ügyész erre azt mondta, hogy tele vannak a börtönök, nem tudják letartóztatni. (N10)

Többször is menekültünk. A szüleimhez vagy a nővéremhez mentem, a gyerekeket is vittem mindig. A férjem félt a sógoromtól. Volt, hogy éjjel kellett menekülnünk. (...) Nem kértem senki segítségét. Nem akartam, hogy megtudja más környezet is. A szomszédok rosszak, megszóltak volna minket. (...) Volt egy aranyos keresztfiam, aki a rendőrségen dolgozott. Ő beszélt le arról, hogy feljelentsem, mikor a férjem eltörte a lábamat. A keresztfiam azt mondta, mondjam azt, csak elestem. (N11)

Elmentem az anyámhoz, de nem tudott segíteni, megvédeni engem. Együtt sírt velem, nem tudott mit tenni. (...) A féltestvérem segített. Kihívták a mentőt, a rendőrséget. A rendőr besúgó volt, 5000 forintért. A férjem lefizette a rendőrséget. (...) A kilenc év alatt vagy ötvvenszer mondták, hogy „nem jönnek ki, amíg nem folyik vér”! (...) Rendőrséghez, gyámügyhöz fordultam, de nem segítettek, mivel férj és feleség voltunk. (...) Többször is elmentem a kórházba. Amikor eltört a gerincem, feljelentettem, de aztán visszamondtam a férjem kérésére. (...) A szomszédok is szenvedtek, egyszer látták, hogy baltával jön be. Nem léptek közbe, nem mertek. Kifelé is agresszív volt. (...) Mikor elváltunk, és elrabolta a gyerekeket, mindenki azt tanácsolta – a rendőrség, az ügyvéd, a gyámügy –, hogy fogadjak fel markos legényeket a helyzet megoldására. (N49)

Bár a 43 bántalmazott nő többsége keresett segítséget mind közvetlen környezetében, mind valamilyen hatóságnál, a bántalmazóknak csak egy nagyon kis része került bíróság elé. A bántalmazók ellen mindössze 8 esetben indult eljárás, de ebből 4 esetben az interjúalany

visszavonta a feljelentést vagy azért, mert megsajnálta partnerét, vagy mert a partner kényszerítette erre. A másik négyből egy esetben kapott a – már büntetett előéletű – bántalmazó 2 év letöltendő börtönbüntetést, a másik 3 esetben pénzbírságot, felfüggesztett büntetést, illetve figyelmeztetést kapott a bántalmazó. A bántalmazástól és a bántalmazótól ezekben az esetekben sem sikerült megvédeni az eljárást indító nőket.

Többször kihívtam a rendőrséget, de nem vették komolyan a dolgot. Nem tettek semmit: kijöttek, aztán elmentek, miután elmentek, utána a férjem rögtön folytatta a verést. Amikor megöltem a férjem, előtte is kihívtam a rendőröket, hogy jöjjenek ki segíteni, de akkor ki se jöttek. (...) Amikor az intenzívra kerültem, a kórház hivatalból feljelentette a férjem. A májamból vágott le egy darabot. Le is lett tartóztatva, de két nap után hazaengedték, hogy valaki legyen a gyerekekkel, amíg én az intenzíven vagyok. Mire hazakerültem, a férjem már otthon volt. 1 év hat hónapot kapott életveszélyt okozó súlyos testi sértésért, de felfüggesztették 5 évre. (...) A faluban a rendőrök ismerték a férjemet, nem vették komolyan az egészséget, azt látták, hogy amikor józan, akkor rendes ember, dolgozik a kert körül. Köszönőviszonyban voltak a férjemmel. (N30)

Sajnos a megkérdezettek a hatóságokon kívül nem ismertek a bűncselekmény elkövetését megelőzően olyan segítő szervezetet, amelyhez a bántalmazás miatt segítségért fordulhattak volna.

Véraláfutás volt a nyakamon – fojtogatott háromszor. Nem számított nyolc napon túl gyógyuló sérülésnek, nem folyt vér, nem foglalkoztak vele. Elmentem a rendőrségre, de nem emeltek vádat. (...) Mindig követett. Feljelentettem. Nem tudtunk mit csinálni. (...) A rendőrségen ötperces procedúra, míg kapcsolnak valakit. Elmondtam, hogy zaklatnak, hogy mi történt, azt mondták: „Nyugodjon meg, hölgyem! Amíg komolyabb baj nincs, addig nem tudunk közbeavatkozni.” (...) Aztán már nem kértem segítséget. Második alkalommal, amikor megerőszakolt, voltam nőgyógyásznál. Épp rákszűrésre is mentem. Egy nőhöz mentem. Két napra rá volt – már késő. Én akkor már nem bíztam senkiben, miután a rendőrség elutasított. Nem tudtam olyan egyesületekről, alapítványokról, akik segíthettek volna. Azóta látok reklámokat is a tévében. Azelőtt nem volt. (...) Elmentem, otthagytam mindig az ilyesmi [nemi erőszak] után. Utánam jött mindig. Az utolsó után nagyon féltem már tőle. (...) Sose szabadultam tőle. Nagyon sokszor elmentem, öngyilkossággal fenyegetőzött – volt már öngyilkossági kísérlete. (N24)

1.3.e. „Miért marad?”

1.3.e.1. A bántalmazó kapcsolat és az erőszak ciklikus jellege

A bántalmazó kapcsolat sokféle következményéről számoltak be a megkérdezett nők – a nyilvánvaló testi, lelki sérülések mellett. Itt most csak a történetekben gyakran visszatérő, közös elemeket mutatjuk be.

Sok nő számolt be arról, hogy a bántalmazó, féltékenységre hivatkozva, megpróbálta elszigetelni környezetétől: munkahelyétől, ismerőseitől, barátaitól.

---

²⁶ A férj természetes halállal halt meg.

Szerettem a Vasútnál dolgozni, de a férjem féltékeny volt, kísért a vonatokhoz, felült a vonatra, ha szabadságot vett ki. 1990-ig voltam kalauz, szerettem volna még ott dolgozni. De otthagytam, mert elegendő lett a féltékenységi jelenetekből. (N1)

Nagyon féltékeny. Veszekedés is volt, hogy miért adok okot, hogy odajöjjenek hozzám. Ha találkoztam valakivel, vagy sorban álltam a boltban, számon kérte. Van-e vacsora, biztos nem is túlóráztam. Soha nem lehet megnyugtatóan vitát befejezni. (N14)

Gyakran a megkérdezett nők ún. klasszikus bántalmazási ciklusról²⁷ számoltak be, amelynek egyik központi eleme volt a bántalmazást követő megbánás, illetve az ún. „mézeshetek szakasz”, amikor a bántalmazó megígérte, hogy megváltozik, és udvarolt partnerének, esetleg visszakönyörögte magát, ha a bántalmazott korábban elérte, hogy költözzön el. Sok nő emiatt a bántalmazás ellenére elhitte, hogy a partnere megváltozik.

Sokszor megütött. Én már a kapucsukásból tudtam, mi a helyzet, hogy milyen kedvében van a férjem. Ha olyanja volt, a gyerekekbe is belekötött. Velem is balhézott, hogy miért azt főztem, amit főztem. Volt, hogy a főztömet edényestől a kutya elé vetette. (...) Erősen ivott. Ha ital volt benne, még a villanyoszlopba is belekötött. Volt, hogy a kosztpénzt is italra költötte. (...) Én egyszer el is költöztem a szüleimhez. El akartam válni. A férjem fél év után elkezdett kijárni hozzánk. Fél évig nem ivott. Nyolc hónap után visszamentem hozzá. (...) Egy év múlva kislányunk született. Amikor a gyerek héthónapos lett, minden újra kezdődött. Engem is bántott és a gyerekeket is. Volt, hogy úgy megütött, hogy elájultam, és eltört a lábam. (...) Válni akartam, de lebeszéltek. Mire a rendőrök kiértek, meggondoltam magam. A vége felé már a gyerekek egyből tudták, hogy ha baj van, rohanniuk kell a szomszédokhoz segítséget kérni. Az utolsó egy év kegyetlen volt. (...) Bár jogilag még házasok vagyunk, már négy éve nem beszélek vele. Ha kimegyek, elválok. Megfenyegetett, hogy ha elválok, felgyújtja a házunkat. A tárgyaláson mondtam meg neki, hogy nem akarok többé beszélni vele. A mi kapcsolatunk már teljesen lezárult. (N11)

Első férjem vadállat volt, ha ivott. Ő rúgta ki belőlem a második gyereket. (...) Mikor legelőször megvert, visszamentem a szüleimhez. Rámtörte az ajtót, úgy fogták le a szomszédok. El akartam válni tőle, de visszasírta magát az alatt a néhány hét alatt, amíg a szüleimnél laktam. Az apám leült velünk beszélni, a férjem fogadkozott, hogy megváltozik. Újrakezdtük, újra összerugdosott. Amikor terhesen rúgott össze, és elment a baba, sokkos állapotban kerültem a pszichiátriára. Utána elváltam tőle. (...) (N17)

Utána mindig bocsánatot kért. Én normális családot akartam, ezért mindig megbocsátottam. De nem jött össze a normális család. Amikor jó időszak volt, mindig attól féltem, vajon meddig tart majd. Annyit kísérleteztem ezzel az emberrel, hogy jobb legyen. (N21)

1.3.e.2. Kísérletek a bántalmazó kapcsolat megszakítására

A bántalmazott nők többsége próbálta megszakítani kapcsolatát a bántalmazóval. Ugyan ez 8 esetben sikerült is, de ez egyszer sem védte meg őket attól, hogy ne kerüljenek

ismét bántalmazó kapcsolatba. A kapcsolat megszakítására vonatkozó kísérletek nagy része nem sikerült – 24 ilyen eset volt – vagy azért, mert a bántalmazó fizikailag megakadályozta, hogy a nő elmenjen; vagy megszarolta, fenyegette vagy addig üldözte a nőt, amíg az feladta a menekülést, vagy megígérte, hogy megváltozik, és visszakönyörögte magát partneréhez, vagy partnere visszaköltözött hozzá.

El akartam válni – három gyerek volt még csak. Akkor belenyúlt először a retikülömbe – ott volt a papír. Közölni akartam vele, akkor benzint locsolt szét a lakásban – a gyerekeket várta az iskolából, hogy felgyújtsa a lakást. (N12)

Beadtam a válópert. De akkor kezdődött az igazi kemény ütés. Férjem azt mondta, biztos azért akarok válni, mert „kurva vagy”, mert „mész baszni”. A férjem válás után is ottmaradt a házamban, hiába mondták ki a válást. A válást közös megegyezéssel mondták ki. Azt mondta, csak akkor megy el, hogyha kap 4 millió forintot. De ez egy irreális összeg. Eleve a ház fele a testvéremé, a ház felének a fele pedig nem ér 4 millió forintot. A saját szobáját a volt férjem zárta, viszont az általam főzött ételeket felette. (N26)

Akartam vele többször is szakítani, de nem engedte, megfenyegetett: „akárhova mész, én megyek utánad”. Hát, ide most nem tud utánam jönni – ne is jöjjön! A Jóisten akarata volt, hogy ide bekerültem, mert lehet, hogy már nem is élnék. (N32)

Nem jellemző tehát, hogy az áldozatok ne próbáltak volna meg védekezni a bántalmazás ellen és kilépni a bántalmazó kapcsolatból. A számos segítségkérési és menekülési kísérlet miatt úgy véljük, ha lett volna lehetőségük a menekülésre vagy a bántalmazó hatékony távoltartására, illetve ha több segítséget kaptak volna a hatóságoktól és környezetüktől, jó eséllyel éltek volna vele, és megelőzhető lett volna a végső tragédia.

Összefoglalva, a kapcsolatban való ottmaradást erősítette a bántalmazott önbizalmának és önmagába vetett hitének leépülése a rendszeres bántalmazás hatására, a bántalmazó iránt érzett ellentmondásos érzelmek, a bántalmazótól való pszichés/fizikai függés, a kialakult reményvesztettség – sokszor a kért segítség hiánya miatt, a kiszolgáltatottság érzése, az önálló megélhetési, lakhatási lehetőségek hiánya, a gazdasági függés, vagy annak megtapasztalása, hogy a bántalmazó a kapcsolat megszakítási kísérlete után volt a legerőszakosabb.

1.4. A bűncselekmény elkövetése a bántalmazó partner ellen

A bántalmazó partner elleni bűncselekményeket az elkövetők elmondásuk szerint mindig számukra veszélyt jelentő szituációban – fizikai erőszak vagy annak veszélye miatt – követték el. A beszámolók alapján az rajzolódik ki, hogy a nő számára vagy életveszélyes volt

---

²⁷ A szakirodalom egyik központi fogalma, lásd: Morvai Krisztina: *Terror a családban. A feleségbántalmazás és a jog.* Budapest, 1998, Kossuth Kiadó., illetve *Miért marad? A családon belüli erőszak: a feleség- és*

az adott helyzet, vagy azzá válhatott volna, hiszen hasonlított a partner által elkövetett korábbi erőszakos bántalmazáshoz – általában a bűncselekményt megelőzően már volt példa arra, hogy a bántalmazó hasonló módon támadott partnerére. A történetekből az derült ki, hogy az elkövető gyakran a sorozatos bántalmazás által súlyosan traumatizált állapotban használta a kéznél lévő fegyvert, legtöbbször kést. Többen azt mondták, hogy úgy gondolják, ők haltak volna meg, ha nem védekeznek.

Nem tudtam, mit fog csinálni. Rettegtem, hogy beváltja az élettársam az ígéretét, és megöl. (...) Ismerősehez indultunk, aki földet bérelt tőle, megbeszélni a dolgokat. Visszafordult, hogy megnézzé, hogy vannak művelve a földek. Útközben már veszekedtünk. Gyanakodott, hogy ott akarom hagyni. (...) Napokkal előtte rossz előérzetem volt. Megmagyarázhatatlan volt. Ideges voltam, a pici is nyugtalan volt. A gyerekekre nem tudtam figyelni. Mentőöv kellett volna. (...) Kiszálltunk, kiugrott az autóból, nekinyomott a mellkasomnál az autóhoz. Fenygetett, hogy megöl. Az arca elfehéredett. Félelmetes volt. Elvesztettem a fejemet. Félttem, hogy megfulladok, úgy fojtogatott. A hűtőtáska az ülés mögött volt – előtte ettünk –, megláttam a kést. Nem gondoltam át, önvédelem volt. Nem tudtam felfogni, mi történt. Bepánikoltam, mikor láttam, hogy a helyszínen meghalt. Hazamentem autóval. Nem mertem elmondani, mi történt. (N19)

Egy este mentünk hazafelé az élettársammal. Egész nap alkoholos volt. Ez közel fél évvel az után volt, hogy nagyon összerugdosott. Amikor hazaértünk, megint nekem esett, és ki akart dobni a lakásból. Én kértem, hogy hagyja abba. És akkor egy késsel combon szúrt. Én valahogy megfordítottam a kést, és többször megszúrtam. Magam sem emlékszem, hogyan. Még az injekciót sem bírtam soha életemben. Csak megfogtam a véres kést, és azzal szúrtam meg. Az élettársamnak sok sérülése volt, hat szúrást találtak rajta. (...) 8 napon túl gyógyuló sérülésekkel került kórházba, de a nyolcadik napra hazaengedték, már aznap a kocsmában ivott. (N21)

A bűncselekmények jellegzetes, ismétlődő mintája rajzolódik ki azokról a történetekből: a nő otthon volt, a konyhában késsel dolgozott, ételt készített, amikor a partner ittas állapotban²⁸ hazaérkezett, és fenyegetően lépett fel, vagy megtámadta, bántalmazta őt. Erre a nő védekezésből, a férfi távoltartására vagy megijesztésére használta a kezében lévő kést, mellyel súlyos testi sértést vagy halált okozott. A szúrás pillanatára ezen elkövetők többsége nem emlékszik, erre a trauma című részben bővebben kitérünk.

Vita, veszekedés volt – féltékeny volt a férjem. Kurvának nevezett otthon, a gyerekek előtt is. Anyámnak születésnapja volt, a köszöntésen is ivott. A kicsi a húgoméknál volt, ebéd után lepihentünk, aztán folytatta. A konyhában felborítottuk a fa virágállványt, hajigálta a dolgokat. Húst szeleteltem, nekem indult, belement a kés – a füle mellett találtam el. Egy napig kórházban volt, mert a főütőeret találtam el. (N14)

Élettársam munkából jött haza részegen, meg volt találva, ott volt a kisebbik fiam és a felesége, akik maguknak főztek, mert nem akartak engem terhelni ezzel. Csináltam egy

---

gyerekbántalmazás. *Hogyan segíthetünk?* Budapest, 1999, NaNE Egyesület.

²⁸ Mint említettük, a bántalmazók mindegyike ittas állapotban volt – illetve az elkövetők egy része is fogyasztott alkoholt a bűncselekmény elkövetésekor. Az elkövetők közül 13-an alkoholisták voltak, ezen kívül hárman nem fogyasztottak rendszeresen alkoholt de a bűncselekmény elkövetésekor ittasak voltak.

csomó rántott húst, de az élettársam azt mondta, nem eszik, mert a fiamék már biztos felzabálták az összes ennivalót. Összevesztünk, megint mondta nekem, hogy vágjam bele a kést. Nem volt elől a kés, nem emlékszem, hogy került a kezembe a bicska – egy 6 cm-es élű bicska – csak láttam, hogy véres. Utána láttam, hogy az élettársam mellkasa is vérzik, de aztán elállt. Elment vécére, rosszul lett, nem kapott levegőt. Én azt hittem, hogy a szokásos köhögési rohama van. Aztán összerogyott. Én még akkor sem fogtam fel, hogy mindez a bicska miatt van. (N43)

Pénteken bevásároltunk, élettársam egész délelőtt folyamatosan ivott. Én délután dolgozni készültem a varrodába a másnapi megrendelés miatt. Főztem, ebédeltünk, mosogatáskor vitatkozni kezdtünk a munka és a gyerekek miatt. (...) Az élettársam ököllel a mellkasomat ütötte, virágcserepeket vágott hozzám, széket dobott utánam, az ajtófélfához repült, eltörött a szék lába. Bal oldalról mellém állt, halántékon ütött, elsötétült egy kis időre a kép. A kezemben lévő zöldségpucoló késsel szíven szúrtam. Kerestem a telefont, amit az élettársam eldugott. Lefeküdt a földre, fázott, a bőre ellilult a lábon, bement az ágyba, lefeküdt, meghalt. Én a hálóban, az ágy matraca alatt megtaláltam a kulcsot, telefont. Hívtam a lányomat, kértem, hívja ki a mentőket, rendőrséget. Már csak az élettársam halálát állapították meg, mikor kijöttek. (N45)

A bántalmazó ellen elkövetett bűncselekmények másik közvetlen kiváltó oka sok esetben a gyerek védelme volt a további közvetlen és közvetett bántalmazástól. Ezekben az esetekben a bántalmazó a feleségét/élettársát és a gyereket egyaránt rendszeresen bántalmazta.

Az élettársam mindig a kisebbik fiam miatt bántott. Az volt a problémája, hogy a fiam otthon lakott, az én házámban, és az élettársam kevesellte a pénzt, amit a fiam hazaadott. (...) Minden alkalommal a fiamba kötött bele, úgy kezdett el provokálni. (...) Ha nem piszkálta volna ennyit a fiamat, jól ellettünk volna. (...) Én jogosnak éreztem, hogy megvédem a gyerekeimet. Az élettársaim gyerekeit is segitettem, támogattam. (N43)

Későn jöttem haza. Az élettársam mondta, hogy el akar hagyni, én meg mondtam, hogy örülök neki. Erre két nagy pofont kaptam, alig láttam. A gyereket megint el akarta vinni, ezért megalázkodtam neki. Rettenetesen megütött, nem láttam, a mai napig látszik a nyoma az arcomon. Elvesztettem az eszméletemet órákra. Az élettársam az ágyon feküdt, mikor magamhoz tértem. A klopfolóval kezdtem el ütni. A kilenc közös év filmszerűen jött. (...) Aztán láttam, hogy véres minden. (...) A gyerek miatt tettem. (N47)

A kisfiamat, a közös gyerekünket többször elrabolta a volt férjem, levágta a haját, ruháját kicserélte, olyan is volt, hogy leragasztotta a száját. A pszichológus szerint meg is verhette az apja, amikor elrabolta. (...) Én nem érzem úgy, hogy bűncselekményt követtem volna el. Én csak azt mondtam [a testőröknek, akiket a rendőrség tanácsára fogadott fel], hogy hozzák vissza a gyerekeimet. Bármelyik anya kézzel-lábbal védi a gyerekét. (N49)

1.5. A büntetőeljárás

A letartóztatást követő eljárásról festett képet nagyban befolyásolja, hogy az elkövető mennyire volt tisztában jogaival, az eljárás mikéntjével, a védekezési lehetőségeivel, a

kiszabható büntetésekkel, a fellebbezési lehetőségekkel, stb. Nem minden elkövető tudott részletes választ adni ezekre a kérdésekre.

Az elkövetők általában súlyosan traumatizált állapotban kerültek előzetes letartóztatásba. Bár az elkövetők többsége arról számolt be, hogy jogszerűen bántak velük a rendőrök, néhányan további bántalmazást szenvedtek el tőlük, ami akár ismételt traumatizáláshoz is vezethetett.

Kényszervallatás volt. Egy hústorony, a volt férjem cimborája, rámmárta az ajtót, és zsarolt, hogy valljam be, én öltem meg a férjemet. Én persze nem vallottam be, mert nem én öltem meg. Ezek után a gyerekeimmel zsaroltak. Egyszer a gyerekek bejöttek látogatóba, mikor előzetesben voltam, ott álltak lent, és nem engedték fel őket hozzám. Mondták, hogy ott vannak lenn a gyerekeim, de nem láthatom őket, ha nem vallok. (N15)

Mezítláb otthonról vittek el. Mezítláb hurcolásztak a mentőállomásra, meg mindenhová. A rendőr meg viccelődött: „Mi van, megjött a menzesze?” Mert véres volt a ruha rajtam. (N20)

[Az előzetesben a rendőr] nem olvasta fel, hanem aláíratva velem a vallomást. Ő mondta el helyettem, rámkiabált, megfenyegetett, meg akart rúgni. A fogdán is, mikor vizet kértem, vertem az ajtót, csúnyán beszélt velem, lecigányozott, elkülönített. Szívgyógyszert szedtem, a másik őr szólt, hogy engedjen ki, mert beteg vagyok. Rosszul voltam, majdnem megfulladtam. (...) Az őr a zárkában nekigyürkőzött, hogy beismerteti velem a gyilkosságot, de én tagadtam, aztán elengedett. (N28)

Amikor segítségért mentem hozzájuk, nem segítettek. (...) Amikor bevittek a rendőrségre, [a rendőrfőnök] megvert, pedig látta, hogy terhes vagyok. Erről látéleletet vetettem fel, állítólag már sokan mások is jelentették [a rendőrfőnököt] ilyesmiért. Ő csak fegyelmit kapott. Élcélődött velem, hogy egy férj hogy erőszakolhat meg egy feleséget. Megzsarolt, hogy csak akkor búcsúzhatok el a gyerekeimtől, ha aláírom a beismerő vallomást. (N49)

Néhány kivétellel mindegyik megkérdezettnek kirendelt ügyvédje volt. A megkérdezettek döntő többsége arról számolt be, hogy a kirendelt ügyvéddel vagy csak a tárgyaláson találkozott, és az nem képviselte kellően ügyét, vagy 1-2 alkalommal találkoztak, de nem beszéltek az ügyvéddel a családon belüli erőszakról. Nagyobb eséllyel beszéltek a fogadott, mint a kirendelt ügyvédekkel a családon belüli erőszakról.

Az esetek körülbelül egyharmadában az elkövetőt ért előzményi bántalmazás a beszámolók szerint nem vált ismertté sem a rendőrség, sem az ügyvéd, sem a bíróság előtt. Amennyiben a rendőrség tudomást szerzett a családon belüli erőszakról a nyomozás során, ez az információ megjelent a bíróságon is, ugyanakkor az ügyvédek – az elkövetők szerint – nem szereztek minden esetben tudomást az erőszakról, illetve nem használták fel az eljárás során ezt az információt.

Egyszer találkoztam a kirendelt ügyvéddel, de meg se hallgatott. Másodfokon egy szőke, idős nő mellém ült, hogy ő lesz a képviselőm. Mondta, hogy nagy

összekavarodás van, nem ért semmit. Nem állt mellém. (...) Aludt a kirendelt ügyvédem a harmadfokú tárgyaláson. (N2)

Kirendelt ügyvédem volt, soha nem találkoztam vele, mindent utólag írártak velem alá. Rosszabbul jártam, mintha nem lett volna ügyvédem. (N33)

Csak a tárgyaláson találkoztam a kirendelt ügyvéddel, aki hirtelen ugrott be, mert az eredeti ügyvédnek valami más dolga volt, nem ért rá. Teljesen magamra voltam hagyva a tárgyaláson. (N43)

Az esetek felében tárgyalta a bíróság az előzményi bántalmazás tényét. Elenyésző volt azon eseteknek a száma, amikor az interjúalanyok szerint azt enyhítő körülményként vették volna figyelembe, előfordult viszont olyan eset, amikor súlyosbító körülménynek vették, azzal az indoklással, hogy ha az elkövető tisztában volt vele, hogy a partnere súlyosan bántalmazza őt, az ő felelőssége lett volna elköltözni, hogy megelőzze a bűncselekményt. Minden olyan esetben, amikor másodfokon súlyosbíttak az ítéleten, a bűncselekmény közvetlen előzménye az elkövetőt érő durva bántalmazás volt az áldozat részéről.

Igazságtalannak tartom, hogy mindenáron előre megfontolt szándékot akart erőltetni az ügyésznő. Ugyanaz volt az ügyésznő, aki azon a peren, ami a férjem ellen folyt, amikor hasba szúrt. Azt mondta, hogy a családon belüli erőszak súlyosbító körülmény, mert ha annyira durván bánt velem a férjem, akkor én biztos előre megfontoltam, hogy megölöm. (N30)

A bírónő szabadlábra akart helyezni, ezért az ügyész fellebbezett. (...) Első fokon nem vették figyelembe, hogy az élettársam bántott. Másodfokon súlyosbító körülménynek számított, mert azt mondta az ügyész és az előadó, hogy el kellett volna költöznöm, akkor megelőzhettem volna a bűncselekményt. Azt mondta, „nem ez a megoldás.” Közben az élettársam az én házámban lakott. Miért nekem kellett volna elköltöznöm? (...) Úgy érzem, ellenem voltak a bíróságon, példát akartak statuálni. (N44)

Összességében a beszámolók alapján úgy véljük, hogy a büntetőeljárás során a családon belüli erőszak mint a bűncselekményt kiváltó tényező nem kap elég figyelmet. Mint láttuk, ennek egyik oka az volt, hogy az esetek egyharmadában nem derült ki sem a nyomozóhatóság, sem a bíróság számára a rendszeres bántalmazás ténye. Ugyanakkor az esetek felében a bíróság tárgyalta az előzményi bántalmazást.

A megkérdezett nők beszámolóinak alapján elmondható, hogy szinte kivétel nélkül fizikai veszélyben érezték magukat, és önvédelemből vagy gyerekeik védelmére cselekedtek – ugyanakkor az ítéletben ez nem vagy nem kellő mértékben érvényesült, hiszen ezen nők többsége 8-10 éves letöltendő szabadságvesztést²⁹ kapott.

²⁹ A partnerükkel szembeni életellenes bűncselekményért elítélt nők saját ítéletükről adtak információt. Eszerint túlnyomórészt elsőbűntényes elkövetőkről van szó, hiszen 22-en nem voltak korábban büntetve. A partnerük elleni emberölés kísérlete miatt az ítéletek (5 eset) 3,5 év börtöntől 7 év börtönig terjedtek. A partnerük elleni emberölés bűncselekménye miatt elítélt nőket túlnyomórészt 8-10 év körüli letöltendő szabadságvesztésre

1.6. Trauma

A megkérdezettekről az elmondottak és a beszámolóik alapján valószínűsíthető, hogy már a bűncselekményt megelőzően is traumatizált állapotban voltak a feldolgozatlan gyerekkori bántalmazás és/vagy a partnerüktől elszenvedett erőszak miatt. Abban az esetben, ha a partner a nőt és a gyereket is bántalmazta, a bántalmazottat nemcsak az általa elszenvedett erőszak traumatizálhatta, hanem a gyereket anyjának bántalmazása, az anyát pedig gyerekének bántalmazása is.

Nagyobbik lányom hatéves volt, amikor élettársam pofont adott neki, főzőkanállal ütötte, szobába zárta. Nézték a tévét a gyerekek, neki nem tetszett, kikapcsolta. A gyerekek visszakapcsolták, rájuk ütött. Félték tőle. Félős, visszahúzódó lett a nagyobb, megviselte. Osztálytársaik zsúrára sem mehettek. (...) „Anya, miért bánt a papa téged? Miért nem megyünk el? Miért sírsz?” Mit lehetett volna mondani? Fokozatosan beléjük jött egy igazi félelem. A középső gyerek, amikor megütötte az apja, bepisilt éjszaka. Elverte az apja miatta a fenekét, hogy vörös lett. Megalázta a gyerekeket: „Micsoda testvéred van! Bepisil!” A rokonok előtt is letiporta a gyerekek önbecsülését. Elsírta magát a rokonoknál a gyerek. A nagyobbik fölriadt éjjel, a kezét kellett fognom. Nyugtalanul aludt, hánykolódott, riadt volt. (N19)

A megkérdezettek számos egyéb, a bántalmazással összefüggésbe hozható tünetről, illetve tünetegyüttesről is beszámoltak, amelyeket a szakirodalom³⁰ traumás tünetként tart számon: pl. az őket ért bántalmazás bagatellizálása; a bántalmazó és a vele való kapcsolat, vagy a bántalmazás nélküli gyerekkor idealizálása; a bántalmazóhoz fűződő viszonyon való folyamatos tépelődés, a bántalmazó szeretete iránti vágyakozás; krónikus öngyilkossági késztetések, önbántalmazás; nyugtatófüggőség; állandósult érzelmi lehangoltság; instabil lelkiállapot, fékezhetetlen indulatkitörések, gyakori sírás, remegés; rémálmok és „megszépítő” (a bántalmazóról szóló pozitív) álmok; az élmények újraélése emlékbetöréses tünetek vagy az élményekről való kényszeres tépelődés formájában; agresszív viselkedés; irracionális félelmek (pl. sötétben); tehetetlenségérzés, a kezdeményezőképeség lebénulása, passzivitás; szégyenérzés, bűntudat, önvád; elszigetelődés, visszahúzódás, állandósult bizalmatlanság, aszociális viselkedés; másoktól való teljes különbözőség érzése; az élethez lelkierőt nyújtó hit elvesztése, reménytelenség és kétségbeesés érzése.

ítélték, melynek többsége börtön fokozatban letöltendő (kisebb részben fegyház- vagy fogházbüntetés) Az emberölésre felbujtás bűncselekményéért súlyosabb, 13 év börtön és 11 év fegyház fokozatban letöltendő szabadságvesztésre ítélték a megkérdezett nőket.

³⁰ A bántalmazás okozta traumás tünetekről ld. Herman, Judith Lewis: *Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig*. Budapest, 2003, Háttér Kiadó–Kávé Kiadó–NaNE Egyesület. 150-151. o.

Nem tudom feldolgozni, nincs kivel megbeszélni, hogy magamat vádolom, hogy miért álmodok jó dolgokat az élettársamról. Néha remegek, éjszaka is sírok. Az idegrendszeremet megviselte. (N19)

Sokszor gondolok [az engem ért erőszakra]. Nincs miért élnem. Semmi jó nem volt az életemben. Egyszer a börtönben próbáltam megölni magam. (...) Többet kellett volna kapnom, fel kellett volna, hogy akasszanak. (N36)

Sokan megbíznak bennem itt bent, sokan szeretnek, de én annyit csalódtam az emberekben, hogy nem mondom el a titkaimat másoknak. Én jobb helyzetben vagyok, mint a többi rab, mert engem szeret a családom. (N41)

Sok esetben a traumatizált elkövetők ellentmondásos érzelmeket fogalmaztak meg bántalmazó partnerükkel kapcsolatban. Miközben a tőlük elszenvedett brutális bántalmazásról meséltek, sokan megjegyezték, mennyire szerették egymást.

A verés nem számít. Nem érdekel. Az együtt töltött hat és fél év jó volt, csak örömet kaptam az élettársamtól. Nem tudom, lesz-e valaha olyan boldog, mint vele voltam. Mindenhol megvan a verés. Ha élhetne az élettársam! Inkább verne, minthogy halott legyen. (...) A verés után csak jobban ragaszkodtam érte, mint előtte. Volt, hogy nem bántam volna, ha mindennap megver. Beleedződtem: lassan már én hordtam a kalapot helyette. (...) Éjszakánként nem alszom, az első két év kínlódás volt. Most attól félek, a bosszúnak nincs vége. (...) A rosszabbja most jön. Ezek még mindig a szomszédomban laknak. Nincs segítség. Éjszakánként még mindig felriadok. (N6)³¹

Mindenkit elvesztettem, aki az életben jelentett nekem valamit. Férjem is hiányzik, mert azért volt nagyon sok jó tulajdonsága. Minden másképp lenne, ha visszacsinálhatnám. Egyet elrontottam, mert én is utáltam a férjemet, rimáncodnia kellett, meg akkor nem került volna sor az erőszakra velem kapcsolatban. De soha nem akartam. Megpusztilni sem akartam. Pedig a férfiak azért nőülnek. (N12)

Nagyon nehezen dolgoztam fel. Azonnal megbántam. Nem tudom, hogy tudtam megtenni. Életemben még egy tyúk nyakát sem vágtam el. (...) Attól függetlenül, hogy bántott, azért szerettem. Ha visszafordíthatnám az eseményeket, akkor is vele élnék, csak másképpen. (N43)

Szerintem a férjemnek nem kellett volna meghalnia. Annak ellenére, hogy rendszeresen bántalmazott, én nagyon szerettem a férjem, és szeretem még most is. Nem a börtön a büntetés. A büntetés itt belül van. (N50)

A bűncselekmény után sok esetben traumás amnézia alakult ki, azaz az elkövető nem emlékezett a tett elkövetésének pillanataira, illetve több esetben – amikor mások is jelen voltak a bűncselekménykor – abban sem volt biztos, hogy ő követte-e el a bűncselekményt. Ez az amnézia, a feldolgozatlanság hatására, évekkel később is fennállhat,³² mint az az interjúkból is kiderült.

³¹ Az interjúból kiderül, hogy ezt az interjúalanyt súlyosan, rendszeresen bántalmazta partnere. A férfit a saját szülei ölték meg, ami miatt az interjúalany bosszút állt rajtuk. Büntetését a szülők ellen elkövetett emberölési kísérlet miatt tölti.

³² „[A] poszttraumás amnézia forrása a »tudat mezejének beszűkülése«, ami a fájdalmas emlékeket lehasítja a hétköznapi tudatról.” (Herman, Judith Lewis: *Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig*. Budapest, 2003, Háttér Kiadó–Kávé Kiadó–NaNE Egyesület. 63-64. o.)

Az élettársam ordított, én beküldtem a szobába, de csak nem hagyott békén. Nem is tudom, hogyan szúrtam meg, csak arra emlékszem, hogy azt mondja: "Nézd, te hülye, megszúrtál!" Orvost hívtam hozzá, az orvos hívta a mentőket. (N22)

A férjem üvöltve rohant egyszer csak nekem. Nekem nagyon pici a konyhám. Felkaptam egy kést, és akkor belerohant. Az orvos azt mondta, szúrtam, én nem emlékszem. Csak álltam ott késsel a kezemben, lehet, hogy szúrtam. Kihívtam a mentőt, miután a férjem kitántorodott az ajtón, és elesett. Alig vérzett. Szóltam a szomszédoknak, és a rendőrségnek is telefonáltam. A gyerekek mondták, hogy én is kiabáltam. Ők a lenti szomszédoknál voltak, azt hitték, én haltam meg. (N35)

A veszekedés után elmentem otthonról, nagyon sokat ittam. Öngyilkos akartam lenni, azt terveztem, hogy a kocsival nekimegyek egy fának. Aztán a gyerek miatt mégis hazamentem, a férjem dühöngött, én a konyhába mentem. A férjem kijött utánam, aztán néhány perces filmszakadásom van, ekkor szúrtam le. Utána próbáltam újraéleszteni, aztán hívtam a mentőket, rendőrséget. (N50)

Az elkövetőkre jellemző, hogy tettüket megbánták, sokszor nagyon súlyos büntudatról számoltak be,³³ és a bántalmazás miatti védekezésésként bekövetkező bűncselekményt elkövetők nagy része is magát hibáztatta. Jóval kevesebben hibáztatták a partnerüket, illetve magukat és partnerüket egyszerre. Néhányan egyéb személyeket vagy körülményeket hibáztattak: leggyakrabban szüleiket, amiért gyerekkorukban bántalmazták őket; a partner szüleit; a partner munkatársait, barátait, ivócimboráit, amiért „rossz társaságba vitték” az amúgy rendes partnert.

Nagy bánattal van tele a szívem, még azt se bánám, ha naponta többször agyonvertek volna, csak ne lennék itt. (...) A sok verés eltörpül amellet, amit tettem. (...) A sok felgyülemlett bántalmazásnak, amit magamba gyűrtem, ez lett az eredménye. (N44)

Az anyagiak, a körülmények miatt történt, és hogy egy hibás döntést hoztunk. Nem kellett volna elkezdni az építkezést. (...) Nem kaptunk hitelt, készülő házba költöztünk be, a munkából fokozatosan kellett előteremteni az építkezésre az összes pénzt. A férjemet nagyon megviselte ez a dolog, akkoriban kezdett el inni. Nem tudtunk kiszállni, mókuserékbe kerültünk. (...) Egyébként békésen élünk, de ha beivott, állattá vált. (N50)

Mindig eszembe jut, azon gondolkodom, mi volt a hiba, miért történt így. Nem én vagyok a hibás, nem én vagyok a bűnös. (...) Nagyon kiborultam. Nagy ürességet hagyott bennem az, hogy bántott. (...) Nyomorékra vert engem, így kell most itt lennem, míg ő kint éli az életét. (...) Az élettársam tehet róla. Ha komolyabban vette volna a kapcsolatunkat, akkor nem így végződött volna. Csak megbecsülést nem adott nekem az élettársam. (N21)

1.7. Segítségnyújtás a börtönben a bántalmazás és trauma feldolgozására

Mint említettük, a bűncselekményt elkövető nők általában súlyosan traumatizált állapotban kerültek a börtönbe. Legtöbbször közülük egyáltalán nem beszéltek másokkal a

³³ Azokban az esetekben, amikor nem volt büntudatuk, azt vallották, hogy nem ők voltak az elkövetők vagy felbujtók.

bűncselekményükről, illetve a bántalmazásról. Néhányan bizalmas viszonyt tudtak kialakítani a nevelővel, és vele beszéltek a bűncselekményről és a bántalmazásról. Néhány elítélt rendszeresen járt vallásos szertartásokra és lelkészhez. A börtönpszichológus érdemi segítséget nem nyújtott a bántalmazott, traumatizált nőknek, pedig jónéhányan igényelték a segítségét, de ez általában nyugtatók felírásában merült ki.³⁴ A nem megfelelő orvosi és nőgyógyászati ellátásra is számos kérdezett panaszkodott, ugyanakkor többen kérték, ezt ne írjuk le.³⁵

Egyszer vizsgáltak meg, amikor bejöttem. Aki szimpatikus a dokinak, azzal foglalkozik. A pszichológus semmit nem mondott, nem is mentem többet. (N1)

Részletesen nem mondtam el itt senkinek, de volt 1-2 barátom, akik már szabadultak, velük beszélünk róla valamennyit. Itt bent nem a bűncselekmény számít, hanem hogy emberileg milyen valaki. (N15)

Sok segítséget kapok a nevelőnőmtől, beszélgetünk, próbál vigasztalni. És a lelkész is sokat segít. Ő nem tudja, mi történt velem, de látja, hogy nagy problémáim vannak, és lelki segítséget nyújt nekem. (...) A rabtársak kétszínűek, nem állok senkihez közel. Nem akarok a bizalmamba engedni senkit, talán csak egy emberrel vagyok közelebbi viszonyban. (N32)

A zárkatársakkal nem lehet beszélgetni. (...) Mióta kapok nyugtatót, azóta jobban érzem magam. (N39)

A fogvatartottak döntő többsége tartja a kapcsolatot családtagjaival és barátaival, csak néhány esetben fordult elő, hogy a bűncselekmény miatt valamelyik családtag vagy az egész család megszakította a kapcsolatát az interjúalannal, illetve az interjúalany szakította meg családjával az érintkezést. Az elítélt nők legfontosabb kapcsolata a külvilággal a család és barátok, különösen fontos a gyerekükkel való kapcsolat. Sok esetben a gyereküktől való elszakadást élték meg a legnagyobb veszteségként a megkérdezettek. A kapcsolattartást elmondásuk szerint gyakran nehezíti a család lakóhelyének távolléte és a látogatásra utazás költségei.

Az interjúalanyok döntő többsége egyértelműen pozitív segítségnyújtásként élte meg az interjút. Sokan az interjúkészítőnek mondták el először történetüket, mióta börtönbe kerültek, és elmondásuk szerint segített nekik, hogy összeszedhették gondolataikat, részletesen beszélhettek életükről, és a kérdések hatására összefüggéseket láttak meg az általuk elszenvedett bántalmazás és bűncselekményük között. Ennek tudatosítása rendkívül

---

³⁴ A Kalocsai Fegyház és Börtön egy főállású pszichológussal rendelkezik, aki egy személyben nem tud terápiás kezelést adni, hiszen mintegy 400 elítéltért felel. Ld. Tóth Herta–Krizsán Andrea–Zentai Violetta: *MIP kutatási eredmények, Magyarország. Rövid összefoglaló*. Budapest, 2005, CEU.; Tóth Herta–Krizsán Andrea–Zentai Violetta: *MIP National Report. Hungarian country report. (MIP)*. Budapest, 2005, CEU. (pdf-formában letölthető: http://cps.ceu.hu/mip_reports.php)

fontos a feldolgozás szempontjából, és hogy szabadulásuk után nagyobb eséllyel tudják elkerülni az újabb bántalmazást. Sokan jelezték igényüket további beszélgetésekre, illetve olyan foglalkozásokra, ahol ezzel a témával foglalkozhatnának, és beszélhetnének róla.

Jó volt az interjú, segített, hogy elmondhattam. Próbáltam nem sírni. (...) Így még nem mondtam el senkinek. (...) A börtönben nem saját magát mutatja az ember. Most végre egyszer önmagamot adhattam. Remélem, hogy másoknak is segítek azzal, hogy megosztottam a történetemet. (N32)

Még senkinek nem beszéltem az életemről ennyi ideig, mióta itt vagyok. Jó volt, hogy beszélhettem róla. (N48)

A bántalmazás és a bűncselekmény miatt kialakuló lelki problémák kezelése, valamint a szabadulók tudatosságának növelése és felkészítése arra, hogyan kerüljék el a jövőben a bántalmazó kapcsolatokat szaktudást, hozzáértést igénylő feladat, melyet a rabtársak, családtagok, vagy túlterhelt börtönpszichológusok és nevelők többnyire a legnagyobb segítő szándék mellett sem tudnak ellátni. Úgy gondoljuk, szükséges lenne terápiás csoportok kialakítása, amelyben a résztvevők képzett segítő irányításával foglalkozhatnának a családon belüli erőszak és bűncselekményük feldolgozásával, az önmagukról alkotott kép formálásával, valamint azon tudás, tudatosság és készségek elsajátításával, amelyek segítenének nekik életük kézbevételeiben és önálló alakításában, a további erőszak elkerülésében.

1.8. Bántalmazással kapcsolatos attitűdök a megkérdezett nők körében

Megkérdeztük interjúalanyainkat arról, hogy elítéli-e a partnerbántalmazást, a nemi erőszakot és a gyerekbántalmazást. A partnerbántalmazást szinte minden válaszadó elítéli, néhány kivétellel, akik bizonyos esetekben elfogadnak enyhe bántalmazást, például ha a nő megcsalja partnerét, vagy nem végzi el rendesen a házimunkát. E kivételek mindegyikét súlyosan, rendszeresen bántalmazták felnőttkorban vagy gyerek- és felnőttkorban egyaránt. Ugyanakkor nem mindenki fogadta el a súlyosan, rendszeresen és többszörösen bántalmazott nők közül a partnerbántalmazást, sőt, a többiek határozottan elutasítják, hogy a partner számára bármilyen helyzetben megengedhető a bántalmazás.

Az én természetemmel, nézeteimmel mindenféle erőszak ellenkezik. Hiába van egyenjogúság, a nők fizikailag gyengébbek, ezért nem illik bántani őket. Máshogy is lehet konfliktust kezelni. (N15)

Veréssel semmit nem lehet elintézni. Nincs értelme, hogy akár a féltékenységgel miatt megverjenek valakit. Mindent meg lehet beszélni, a szüleimtől is ezt láttam. (N17)

---

³⁵ Az interjúk készítése óta a nőgyógyász ellen eljárás indult, mivel teherbe ejtette az egyik elítéltet. Az eset azóta nagy nyilvánosságot kapott.

Elfogadható [a partnerbántalmazás], ha a nő okot ad rá – iszik vagy zúllani jár, nem végzi el a házimunkát. Mert vannak olyan nők. Esetleg kap egy pofont. De nem a fizikai bántalmazás. Ha szájaskodik, és a férj türelme elfogy. (...) Az nem elfogadható, hogy a férj kisajátítja a feleségét. Nem rendelkezhet a testével. Korlátozza, lelkileg bántalmazza – nem volna szabad engedni. A gyerek is megsínyli. Engem a gyerekek számtalanszor láttak, hogy sírtam. A kisebbikkel való terhesség alatt féltem, hogy baja lesz a kicsinek. (N19)

Nem fogadható el [a partnerbántalmazás], mert akkor a nő is kénytelen védekezni. Ahogy a börtönben is láttam, a legtöbb nő nem tud máshogy védekezni, csak ha megöli a férfit, mert súlycsoport különbség van, a nő hiába üt vissza. (N39)

A nemi erőszakot szinte minden válaszadó elítélte, függetlenül attól, hogy áldozatául estek-e annak, vagy sem. Két kivételt találtunk ez alól, ők nem hiszik el vagy nem értik, hogy házastársak között hogyan lehetséges nemi erőszak. Ehhez a kérdéshez többnyire egyáltalán nem fűztek indoklást a válaszadók, feltehetőleg vagy a téma tabu jellege miatt, vagy mert ők maguk is szenvedtek el nemi erőszakot, amit nem akartak tovább magyarázni. Néhányan hozzátették, hogy szerintük nem bünteti elég súlyosan a törvény a nemi erőszakot, illetve úgy vélték, hogy ha a nő partnere követi el a nemi erőszakot, azt a gyakorlatban egyáltalán nem büntetik, mert nem derül ki a hatóságok számára.

Nem elfogadható [a partner elleni nemi erőszak], félig-meddig büntetik. Véka alá rejtik, hogy ez a család ügye, mondják. (N9)

Erőszak, hát a prostitúció is az. Csak tudom, miért erőszakolnak meg. A pénzért. Ugyanúgy sérül a lelkem, a testem. A férfiak nem érzik. Jó pofát kell hozzá vágni. (N20)

Nem fogadható el [a partner elleni nemi erőszak]. Nem büntetik. Ha nem a feleségét erőszakolja meg, hanem idegen nőt, akkor igen. A rendőrség nemigen szól bele családi dolgokba. (N39)

A gyerekbántalmazást illetően jobban megoszlottak a vélemények. Senki nem helyeselte a súlyos bántalmazást, de a válaszadók mintegy fele szerint a nevelő célzatú alkalmi pofon vagy fenékreverés („ott nem fáj annyira”) elfogadható, illetve szükséges, mások szerint a tehetetlenség viszi rá a szülőt, hogy megüsse gyermekét. A gyerekekkel rendelkezők fele fogadta el az alkalmi testi fenyítést, elképzelhető, hogy saját gyereknevelési gyakorlatuk helyességének igazolására. Közülük volt olyan, aki nem szenvedett el gyerekkori bántalmazást, volt olyan, aki egy-egy alkalmi pofont kapott, és olyan is, akit rendszeresen bántalmaztak gyerekkorában. A válaszadók másik fele semmilyen körülmények között nem fogadja el a gyerekbántalmazást. Közülük is volt példa mindhárom gyerekkori tapasztalatra. Azaz nem állapíthatjuk meg, hogy jellemző lenne a gyerekkorban tanult minta automatikus továbbvitele az attitűdök szintjén.

Gyerek verés nélkül nem nő föl. Fenekére egy-kettőt odaüt az anya vagy apa, de addig. Tovább nem. Míg a gyerek nem fél a szülőtől. Ha hímes tojásként akarják nevelni, lehet, hogy azzal rosszabbat tesznek. Inkább ne nézhessen egy hétig tévét, mikor már értelmes. (N19)

Csak maga ellen uszítja a szülő, ha veri a gyereket. Én azt mondom, amit a mondás: „Üsd a rosszat, annál rosszabb!” Nem hat a gyerekre, csak rosszabb lesz tőle. A sok verés csak ellenkezést vált ki. Ha a szülő leül megmagyarázni, a gyerek majd megérti. (N22)

Jóindulatú pofon elfogadható, hogy észhez térjen. De súlyosan megütni, nyomorékká verni nem szabad. (N41)

A megalázás és a megpofozás között van különbség. A tehetetlenség, türelmetlenség vezethet pofonhoz. (N48)

2. A családon belüli erőszak szerepe a megkérdezett férfiak életében

Az alábbiakban a kutatásban szereplő férfi interjúalanyok családon belüli erőszakkal kapcsolatos tapasztalatait összegezzük. Ismertetjük a feltárt gyerekkori és felnőttkori bántalmazásos eseteket, ezek következményeit és esetleges összefüggéseit, valamint a családon kívüli, más élethelyzetekben átélte vagy elkövetett erőszakos cselekményeknek az interjúalanyok életútjában játszott szerepét. Mint már korábban utaltunk rá, a férfi és a női fogvatartottakkal készült interjúkhoz használt kérdéssor majdnem teljesen azonos, néhány kérdésen azonban változtattunk a partnerbántalmazásra vonatkozó kérdéscsoporton belül és külön rákérdeztünk a katonaságban szerzett tapasztalatokra is. Az elemzés során jórészt az egész minta, 49 megkérdezett férfi³⁶ interjúira támaszkodunk. Kutatásunk szempontjából ugyanakkor célravezető külön megvizsgálni azoknak a férfiaknak az életútját, akik feleségük vagy élettársuk elleni életellenes cselekmények következtében kerültek börtönbe, ezért az ő életútjuk közös elemeit egy külön részben jellemezzük.

2.1. Gyerek- és kamaszkori élmények – hagyományos nemi szerepek hatása?

A női mintához hasonlóan a férfiak legnagyobb arányban saját szüleikkel nőttek fel, a gyerekkorukat részben állami gondozásban, illetve javítóintézetben töltött interjúalanyok száma 11 fő (22%) volt. Általában jellemzőnek mondható, hogy amennyiben jelen volt mindkét szülő, ott az anya és az apa is kereső munkát végzett, esetenként közös vállalkozásban. Több példát találunk azonban arra is, hogy az anya háztartásbeli volt, és csak az apa végzett fizetett munkát. Azokban a családokban azonban, ahol az apa rendszeresen alkoholt fogyasztott, az anyagi gondok miatt az anyának sokkal többet kellett saját munkájában dolgozni, a feladatok ilyen aránytalan megoszlásáról több interjúalany is beszámolt.

Édesanyámmal jó volt a viszonyom, de az apámmal nem. A fater sokat ivott. Anyám először tekerceselő volt, utána egy iskolában takarító, és később máshol takarító, majd leszálalékolták. Apám először a téésznél volt traktoros, de onnan elbocsátották, majd

³⁶ Az interjúk során rákérdeztünk a megkérdezett 49 férfi gyerekkori családjának társadalmi helyzetére. Azokban az esetekben, amikor az interjúalany legalább részben családjával nőtt fel, 32 esetben jellemezték anyagi körülményeiket átlagosnak vagy jónak, és 15 esetben szegényesnek vagy nagyon szegénynek. Hasonlóan, mint a nők esetében, a férfiak válaszaiból is az derült ki, hogy a család szegénysége nemegyszer összefüggött valamelyik szülő alkoholizmusával. Iskolai végzettségüket tekintve a férfi mintában is az alacsony, általános iskolai vagy annál alacsonyabb végzettség volt a leginkább, 60%-ban jellemző. A szakmunkásképzői végzettséget szerzett 13 főn kívül 4 fő érettségizett le és 3 fő egyetemi vagy főiskolai diplomát szerzett. A 49 férfi interjúalany életkora a következőképpen oszlott meg: 20-30 év: 16 fő, 31-40 év: 12 fő, 41-50 év: 14 fő és 51 éven felül 7 fő. A férfiak közül 16-an vallották magukat romának. A bűncselekményt, amely miatt elítélték őket, túlnyomórészt az 1990-es években, illetve a 2000 utáni években követték el. A férfiak közül 25-en voltak már korábban büntetve.

sokáig nem dolgozott. Volt éjjeliőr is egy ideig, de az alkoholizmusa miatt onnan is el kellett mennie. Apám azóta meghalt. Csak az anyám dolgozott, ő nagyon sokat, apám nem csinált általában semmit, otthon a ház körül sem, állatokat is tartottunk. (F7)

18 éves koromig együtt éltem a szüleimmel. Az anyámmal jó volt a kapcsolat, tulajdonképpen ő nevelt fel minket. (...) Anyám segédmunkás volt kőművesek mellett, kemény fizikai munkát végzett. Az apám nem volt munkás ember, alkalmi munkákból keresett némi pénzt, ha éppen kedve tartotta, vagy az alkohol miatt képes volt erre. Apám erősen alkoholizált. (F9)

A gyerekekkel szembeni szülői elvárások következtében az interjúalanyok egy része otthon vagy szülei mellett kellett, hogy részt vállaljon fizikai jellegű munkákból. A megkérdezett férfiak egy részének gyerekkorában ez a fajta korai – elsősorban fizikai jellegű – munkavégzés neveltetésük részét képezte.

Kijöttem a tanáraimmal, normálisan elbeszélgettek velem, és meg lehetett velük beszélni azt is, ha éppen nem tudtam iskolába menni, mert a jószágolás azt igényelte, hogy mindenki otthon dolgozzon, ellássa az állatokat. Vagyis akkor az összes testvérem otthon segített. (F5)

Szerettem is iskolába járni, meg nem is. Sokféle minden befolyásolta ezt. Apám az 5 km-re lévő tehenészetben dolgozott, úgyhogy nekünk, gyerekeknek többnyire oda kellett járnunk segíteni. Később jöttem rá igazán, hogy jó dolog lett volna tanulni. (F10)

Gyerekkoromban folyamatosan dolgoztam. A teheneket takarítottam, kihajtottam a legelőre, krumplit szedtem, a tüzelőt én szereztem be stb. (...) Szerettem az állatokat. Sokat dolgoztattak, azt nem szerettem. (...) Terményeket kaptam a munkámért, ha nem a családnak dolgoztam. (F36)

A szülők elvárásai az iskolai tanulmányokkal kapcsolatban is érvényesültek, olykor az interjúalanyok kifejezetten egyik vagy mindkét szülő kérésére fejezték be iskolai tanulmányaikat. Volt olyan interjúalany, akit gyerekkorában iskolai problémák miatt bántalmaztak. Az interjúalanyok által tanult szakmák legtöbbször azok közé tartozott, melyeket hagyományosan inkább férfiak töltenek be, például kőműves, hegesztő, festő, mázoló, lakatos, vágár, faesztergályos, autószerelő, cukrász.

8 általánost végeztem, azután szakmunkásképzőben szerszámkészítő osztályt. Tovább nem tanultam, ez is felesleges volt. Apám miatt fejeztem be az iskolát, szerette volna, ha van egy szakmám. (F4)

Az apám rendszeresen megvert minket, gyerekeket. Derékszíjjal és ostorral verte a fiúkat, a lányokat soha nem bántotta. Előfordult, hogy bátyám is megvert. (...) Apám iskolai problémák és ügyek miatt vert derékszíjjal vagy ostorral. Egyszer még a

tehenészeti munkám miatt is kaptam, mert valamit nem jól csináltam. Elég gyakran fordult elő a verés. (F10)

A nők körében nagy arányban tapasztalt szülői elvárás a testvérek vagy szülők ellátása iránt néhány férfi interjúalany családjában is jellemző volt, de nem olyan nagy számban, mint ahogy azt a nők körében tapasztaltuk.

Nem tanultam tovább, dolgoznom kellett. 8 gyerek volt, és az anyám egyedül tartotta el a családot. (F24)

Szerettem iskolába járni, de anyám megbetegedett rákban, amikor 7-es lettem, és inkább otthon maradtam segíteni neki. A húgom még nagyon kicsi volt, apja és bátyja dolgozott. Inkább anyámmal foglalkoztam. (...) Gyerekkoromban sokat vigyáztam a húgomra is, mindig jó volt a kapcsolatunk. (F33)

Ugyanakkor a férfi interjúalanyok körében jellemzőbb, hogy gyerekkorukban – és még inkább kamaszkorukban – nem kizárólag, vagy nem kifejezetten a családi kapcsolatok jelentettek számukra fontos közösséget és viselkedési mintákat, hanem a kortárs iskolai és baráti kapcsolatok, melyekre az iskola és az otthoni elfoglaltságok mellett több időt fordítottak. A gyerek- és kamaszkori tapasztalatoknak erre az aspektusára az alábbiakban vissza fogunk térni.

2.2. Gyerekkori bántalmazás a megkérdezett férfiak életében

2.2.a. Fizikai bántalmazás

A megkérdezett férfiak családjára – a nőkéhez hasonlóan – szintén sok esetben volt jellemző a családon belüli erőszak. Az összes megkérdezett férfi közül gyerekkorukban családjukon belül, illetve intézeti nevelők részéről 22-en (44%) szenvedtek el – elsősorban fizikai – erőszakot. Néhány interjúalany kevésbé súlyosnak és traumatikusnak ítélte meg a szüleiktől kapott pofonokat. Ám túlnyomórészt súlyos és rendszeres bántalmazást szenvedtek az interjúalanyok, akik fizikai és lelki bántalmazásról számoltak be. Az interjúalanyok a gyerekkorukban elszenvedett bántalmazásról szólva különféle erőszakos cselekményekről számoltak be, melyek között szerepelt a puszta kézzel adott pofon és testre verés, illetve a különböző eszközökkel történt ütlegetés.

A kutatásunkban szereplő férfiak gyerekkorukban elsősorban apjuk, illetve nagyapjuk vagy nevelőapjuk részéről szenvedtek el bántalmazást. Két esetben egy idősebb fiútestvér követett el rendszeresen erőszakot az interjúalany ellen, egyikük a bántalmazó apa mintáját követve.

Mostohaapám, ha ivott, megverte az anyámat és engem is. Egyszer ékszíjjal vert meg, tiszta kék-zöld lettem, az ékszija az egész testemen látszott. Kézzel vert minket, ahol ért. (...) A konfliktust az okozta, hogy én éltem. A mostohaapámnak már volt egy előző házassága, és abból született egy fogyatékos gyereke, aki velem egyidős volt. Most is egy intézetben ápolják. Azért ütött engem a mostohaapám, mert én egészséges volt, az ő saját fia pedig nem. (F23)

Az apám az egész családot bántalmazta, szinte minden nap. Mindig részegen jött haza. Nem emlékszem rá józanul. Minden a baja volt, bármit kitalált. Felsorakoztatott minket maga előtt, és mindig ezt mondta: „Miért piszkoskodik velem?” Erre nem válaszoltunk, majd spontán ütni kezdett, nem kellett kiváltó ok. Voltak fülesek, vasalózsínórral, léccel, bármivel ütött minket. Egyszer egy táskával ütötte meg az öcsémet, amiben egy kés volt, akkor komolyan megsérült az öcsém füle. (...) Anyámmal sokszor dulakodtak, anyám nagydarab volt, védte magát és minket is, késsel, baltával is. Sokszor vér is folyt, de általában az apám vére. Sokszor menekültünk éjszaka, volt, hogy valamelyik rokon marhaistállójában húztuk meg magunkat. (F25)

A bátyám és én 16 éves koromtól kezdve rendszeresen nagy mennyiséget ittunk. A szüleink veszekedtek velünk az italozás miatt. A bátyám agresszív volt, ha ivott, meg is vert néhányszor. Kötözködős volt, ha ivott. (F35)

Néhány esetben számoltak be arról a megkérdezettek, hogy anyjuk részéről érte őket erőszak. Kevésbé volt jellemző az adott mintában az is, hogy mindkét szülő vagy nevelőszülő fizikailag bántalmazta az interjúalanyt, ám volt erre is példa. Egy esetben az interjúalany, aki anyjával és mostohaapjával nevelkedett, gyerekként kényszerült arra, hogy fiatalabb féltestvéreit ellássa. Az ő esetében az őt fizikailag is bántalmazó szülők akképpen bántalmazták érzelmileg is, hogy tanulmányait korlátozták, illetve korához képest túl nagy felelősséget terheltek rá.

Ha rosszak voltunk, kaptunk. Anyu fakanállal ütött, de tulajdonképpen csak színjáték volt az egész, apám előtt, aki mindig anyu szemére hányta, hogy túl engedékeny: „Egy gyereket néha verni kell.” Anyám szerint a gyerekeket „szóban jobban el lehet igazítani”. Apámnak volt egy nádpálcája, 1 hónapban körülbelül ötször vert el minket pálcával. Apámtól pofont is kaptunk. (F26)

1986-ban húgom született, onnantól nem volt gyerekkorom. Egy lány, egy öcs. Utáltam a testvéreimet, hogy vigyázni kellett rájuk. Maximum egy hét volt fizetés előtt, amikor családra jellemző hangulat volt otthon. Egy újszülöttel egyedül hagytak egész nap. Kismamáknak szóló műsorból tanultam, hogy kell pelenkázni. Robébyt adtam neki. Nem tudtam otthon tanulni. A két gyerek rám maradt. Gyógypedagógiai iskolát végeztem, kitüntem. Felülvizsgálaton voltam, megkérdezték anyámat, mit keresek gyógypedagógiai osztályban. A szakmunkáshoz korán reggel tanultam. Nem volt szabadidőm, nem fociztam, bár Felcsúton felfigyeltek rám, de édesanyám kikelt magából, hogy képzeli. Az egészből nem lett semmi – bántott a dolog. (F 40)

2.2.b. Több családtag elleni bántalmazás együttes előfordulása

Az interjúk alapján feltárt gyerekbántalmazásos esetek nagy számban együtt fordultak elő a többi gyerek elleni bántalmazással, illetve az anya elleni erőszakkal. A megkérdezett férfi interjúalanyokat és anyjukat – sok esetben az interjúalanyok testvéreit is – 12 esetben bántalmazta rendszeresen apjuk vagy mostohaapjuk.

Apám ivott. Anyám sokat veszekedett apámmal. Előfordult, hogy apám nekiment anyámnak. Engem is gyakran bántott, egyszer, amikor 14 éves voltam, ostorral is megvert, mert nem akartam dolgozni. (F6)

Az apám, ha ivott, akkor kiszámíthatatlan volt. Akkor volt úgy, hogy megvert. Volt olyan is, hogy menekültünk az anyámmal otthonról. (F14)

Apám rendszeresen vert minket és anyámat. Túl sokat ittak, amiatt voltak feszültségek. 12-13 éves koromtól apám elkezdett féltékenykedni anyámra, innentől kezdve bántott minket. Kisebb koromban is bántottak, mert rossz kisgyerek voltam, például megdobáltam őket sárral, mert nem akarták megadni, amit akartam. Ezek még nem voltak nagy verések, csak kamaszkoromban kezdett eldurvulni, amit apám csinált. Anyámat az ágydeszkával verte véresre apám egyszer, engem egy üveggel vágott fejbe. A mai napig meglátszik a sérülés nyoma. (F16)

Minket, gyerekeket és anyámat is rendszeresen vert az apám. Például ha anyám grízgaluska levest főzött, apám megverte, mert szerinte az nem volt étel. Bármilyen miatt megverte a családot, mindegyikünket vert. Hetente 4-szer biztos volt verés, ütés, rúgás bármilyen előfordult. Anyám fején például egyszer egy palacsintasütőt tört szét, minket, gyerekeket először pofózott, később rugdosott, aztán katonai csatos övvel vert. (F37)

Ezenkívül 10 azoknak az eseteknek a száma, melyekben egyedül gyerekbántalmazás lépett fel, és 5-ben csak az anya elleni bántalmazás volt jelen, aminek az érintett férfiak gyerekkorukban szintén tanúi voltak, és mindez bennük is traumát okozhatott. Egy esetben, mikor az apa az anyát az arcán sebesítette meg, a kórház eljárást indított a bántalmazó férfi ellen.

Kiabáltak. A pénz miatt, és mert az apám piázott. Apám az anyámat ütötte-rúgta, ezért került börtönbe. Az apám, miután késsel megvagdosta anyám arcát az utcán, bevitte a kórházba, így indult el ellene eljárás. Mi, gyerekek végignéztük az egészet. (F13)

Apám csúnyán bánt anyámmal, azért is váltak el. Verekedtek is. (...) Azt hiszem, anyám fellázadt apám erkölcstelen élete miatt. (F21)

Abból az összesen 27 családból, ahol előfordult családon belüli erőszak, az interjúalanyok 15 esetben említették, hogy a bántalmazó alkoholistá volt, vagy ha nem is volt az, a bántalmazást ittasan követte el. Többen számoltak be arról, hogy a rendszeres bántalmazás arra az időszakra esett, amikor az apjuk rendszeresen kezdett alkoholt fogyasztani, illetve hogy

alkalmanként nagyobb mennyiségű alkohol fogyasztása után bántotta tettelesen a családtagokat. Bár az interjúban nem hangzott el kérdés a bántalmazó családtag pontos alkoholfogyasztási szokásaival kapcsolatban, a feltárt esetekből kitűnt, hogy számos bántalmazásos esetben jelent meg előzményként a bántalmazó ittassága.

Összefoglalva tehát megállapítható, hogy az 49 interjúalany közül összesen 27 fő (54%) gyerekkori családjában fordult elő súlyos, rendszeres bántalmazás. Ezen belül pedig az anya ellen a férj vagy élettárs által elkövetett erőszak 18 fő családjában fordult elő rendszeresen. Az interjúalanyok közül 22 pedig maga vált rendszeres bántalmazás áldozatává.

2.2.c. Gyerek- és kamaszkori szexuális bántalmazás

A kutatásunk során megkérdezett férfiak – a női interjúalanyokkal ellentétben – nem számoltak be arról, hogy gyerek- vagy kamaszkorukban szexuális jellegű bántalmazást szenvedtek el.³⁷

2.2.d. Bántalmazás és intézetbe kerülés, bántalmazás az iskolában

A gyerekkori bántalmazásos eseteket kiegészítik azok az erőszakos cselekmények, melyeket az interjúalanyok a tanáraiktól, illetve intézeti nevelőiktől szenvedtek el: az interjúalanyok közül 12-en (24%) tapasztaltak meg intézeti vagy iskolai bántalmazást. Az intézetben előforduló gyerekbántalmazás különösen kritikus jelentőségű abból a szempontból, hogy az állami gondozásban nevelkedett interjúalanyok számára jellemzően leginkább a nevelők viselkedése szolgáltatott mintát.

Gyermekotthonban, aztán 5 évig nevelőszülőknél éltem. A nevelőszüleimet kedveltem. A gyermekotthonokban a nevelők frankón ütöttek minket. Volt olyan is, aki nem, de az szembeszállt a kollégáival. (F12)

Nyolctól tizenhárom éves koromig éltem intézetben. Ott nagy szigor volt, volt, hogy gólyalábra kellett állni, belevágtak egy kopasz csíkot a hajunkba, hogy ne szökjünk. Ezenkívül a nevelési eszközök közé tartozott: körmös, bajusz-, pajeszhúzás. Sokszor büntettek minket. (...) Nem volt jó, hasonló volt a börtönhöz. Ott is be volt zárva az ember, csak egy kicsit szabadabb volt, mint a börtönben. (F46)

A férfi interjúalanyok közül néhányan a tanárok részéről is találkoztak erőszakkal, fizikai bántalmazással.

---

³⁷ Annak ellenére, hogy bár rákérdeztünk, de az interjúalanyok nem számoltak be szexuális bántalmazásról, nem tudjuk kizárni, hogy mégis lehettek olyanok közöttük, akiket gyerekkorukban szexuálisan bántalmaztak. A nemi erőszak és annak kísérlete az áldozatok traumás amnéziája és szégyenérzete miatt gyakran nem derül ki.

Az osztályfőnököm a csavargásaim miatt egyszer megvert. Bevitt a cserépkályhához, jó meleg volt, odalökött, és fölpofozott. (F16)

Az alsóbb osztályban volt egy tanárunk, aki nagyon agresszív volt. Kokikat adott gyűrűvel, pofonokat, cibálta a hajunkat az osztály előtt. Én is kaptam, rossz gyerek voltam. De ezeket fel sem vettem, edzett voltam apám miatt. (F25)

A tanárok általában húzták a fülemet és a pajeszomat. Az egyik tanárom egyszer egy akkora pofont kent le, hogy végigcsúsztam a folyóson. (F36)

A fent idézett három esetben a gyerekek családon belüli erőszak áldozatai is voltak egyben, akik nemcsak a külső, tanári segítség esélyétől estek el a tanári bántalmazás miatt, hanem mindez tovább növelte kiszolgáltatottságukat és traumatizáltságukat. Ugyanakkor néhány esetben az interjúalanyok arról számoltak be, hogy tanáraik tudtak az otthoni bántalmazásról, és próbáltak segíteni is.

2.2.e. Segítség a környezettől

A 27 családon belüli bántalmazásos esetből négyből nem derül ki információ a segítségnyújtásról vagy azért, mert az interjúalany nem akart beszélni a témáról, vagy azért, mert nem volt jelen a történetknél, mert intézetben élt, és csak néha járt haza. A többi 23 esetben a család más tagjai is tudtak a rendszeres bántalmazásról, ugyanakkor csak 11 esetben tudtak a családon kívüli személyek az erőszakról. Ha az erőszak közismertté vált, általában sokan tudtak róla, az „egész falu vagy lakótelep”, a távolabbi rokonok és a szomszédok, nagyrészt a rendőrséget is értesítették. Néhány esetben az iskolában felfigyeltek a bántalmazásra, és előfordult, hogy a gyámhatóságnak is tudomására jutott a családon belüli erőszak.

Segítségnyújtás tekintetében az interjúalanyok több különböző tapasztalatról számoltak be. Fontos leszögezni, hogy a családtagok számára ismertté vált 23 esetből 12-ben semmiféle – sem családon belüli, sem családon kívüli – segítség nem érkezett az erőszak áldozatának. Ennek oka több esetben az volt, hogy maguk az interjúalanyok túl fiatalok voltak ahhoz, hogy segítséget kérjenek vagy közbelépjenek, illetve más családtag, szomszéd vagy ismerős sem mert szembeszállni a bántalmazóval.

Sajnáltam anyámat, de kicsi voltam, hogy meg tudjam védeni. Panelházban laktunk. Mindenki tudott a másik dolgáról. A katonatiszti réteg a leglezüllöttebb. Nem segített senki. (F27)

Tudott ezekről az osztályfőnök, a szomszédok, a keresztanya és a rendőrség. Senki nem segített, csak a bátyám szállt szembe az apámmal (16-18 évesen). A rendőrségen azt

mondták, hogy egy családi problémába, amíg valaki meg nem hal, nem avatkozhatnak bele. (F37)

Abban az esetben, ha az apa a gyereket fizikailag bántalmazta, az anya gyakran megpróbált közbeavatkozni. Az esetek túlnyomó többségében azonban a bántalmazott gyerekek, részben mivel anyjukat is megfélemlítette bántalmazó férjük vagy élettársuk, nem kaptak jelentős segítséget a fizikai erőszak megfékezésére vagy megelőzésére. Egy esetben a falu polgármestere beszélt az anyával, hogy az ne bántalmazza a fiát, de ennek nem lett következménye. Egy másik esetben az egyik tanárnő közbenjárására a gyámhatóságnál intézkedtek, de nem az őt és anyját brutálisan bántalmazó mostohaapát, hanem a gyereket távolították el a családtól, és küldték intézetbe.

Amikor apám minket, gyerekeket bántott, anyám próbált közbelépni vagy ténylegesen – ilyenkor dulakodtak –, vagy úgy, hogy amikor éreztük, baj lesz, az anyám mindannyiunkat felcihőlt, és elmentünk máshová, ismerősökhöz. Néhány napot ott töltöttünk, és amikor apám lehiggadt, visszamentünk. (F9)

Apám bántott mindenkit a családban, amikor ivott. Főleg az okozott konfliktust, ha csavarogtunk, és nem jártunk iskolába. Apám azt akarta, hogy tanuljunk – ha bármilyen iskolai gond felmerült, dühöngött. Anyám védett meg minket. (F10)

Apám megpofozott, és ököllel is ütött, megrúgott. A nagyapa, rokonok tudtak róla. Nem kértem segítséget, utána már minek kértem volna? Sorozatban történt, anyám mindig közbelépett. (F42)

Tornaórán nem akartam levetkőzni, a tornatanárnő végül is lefogatott, és a többiek levetkőztettek. Akkor meglátta a tanárnő és az egész osztály, hogy tele a testem foltokkal és csikokkal. Azonnal rohant a tanárnő az igazgatónőhöz, és kihívták a gyámügyet. (F23)

Ugyanakkor az anya bántalmazása során két esetben a fiú, egy esetben a nagypapa avatkozott közbe, tettelesen, illetve csak szóban. Négy esetben végződött válással az interjúalanyok szüleinek kapcsolata, melyben a férj vagy az élettárs bántalmazta az anyát, míg egy esetben a bántalmazó férfit börtönbe zárták, mert az arcán késelte meg feleségét.

Egyik legelső emlékem, hogy apám le akarja szúrni anyámat. Ez még 10 éves korom előtt történt. Meg akartam védeni anyámat, és az apám késétől megsérült a nyakam. Anyám második öcsémrel volt terhes, pizsamában kellett menekülnünk. (F42)

A nagyapám állandóan féltékeny volt a nagyanyámra. Állandóan veszekedett vele. Volt olyan, hogy meztelenül kergette végig a falun. Nem mert közbeszólni senki. (...) Mindennap ivott, és a legtöbbször veszekedett is. Nagyon rosszul esett nekem, mert szerettem a nagyanyámat. (...) Mindenki tudott róla. Én közbeléptem néha, de akkor én is kaptam. (10-11 éves voltam akkor.) (F36)

Számos interjúalany családjában a bántalmazásról értesítették a rendőrséget is. Három esetben jött ki a rendőrség, ilyenkor vagy nem csináltak semmit, vagy néhány órára vagy napra elvitték a bántalmazót, de aztán kiengedték, és az erőszak mindig folytatódott tovább. Egy interjúalany édesanyja, rendőri segítség hiányában, a családot védve leszúrta a bántalmazó apát.

Apám, ha hazajött, ivott. Vér nem volt – megalázta anyámat. Mellénél fogva húzta, ütötte. Bennünket is megvert sokat, nemcsak anyámat. Borért kellett mennem kicsi koromban. Összeesésig álltam a hidegben. Toltuk mínuszokban a motort, agyhártyagyulladás kórházba kerültem. A rendőrök voltak kinn sokszor. Elvitték, pár óra múlva kiengedték. (F39)

Anyám gyakran kérte a rendőrség segítségét. A rendőrök ismerték a helyzetet, ezért körülbelül 6 havonta, évente elvitték apámat, elzárták 20 napra. Ott az apa lehiggadt, majd kiengedték, hazajött, és minden folytatódott, ahol abbamaradt. (F9)

Senki nem segített, csak a bátyám szállt szembe az apámmal (16-18 évesen). A rendőrségen azt mondták a családuknak, hogy egy családi problémába, amíg valaki meg nem hal, nem avatkozhatnak bele. Az apám halála után az anyám hirtelen felindulásból, jogos önvédelemből elkövetett emberölésért 2,5 év felfüggesztettet kapott. (F37)

2.2.f. A gyerekkori bántalmazás hatásai

A gyerekkorukban elszenvedett bántalmazás, illetve az anyjukat ért erőszak megtapasztalása miatt a megkérdezett férfiak is jelentős traumás hatásokról számoltak be. Leggyakrabban az állandó félelmet, rettegést és a szorongást említették a fizikai fájdalom mellett.

Kilenc évesen idegösszeroppanásom volt. De ez így utólag úgy tűnik, mintha a gyerekkorral járt volna. (F25)

Most mosolygok, ha rágondolok, de akkor fájt. Visszagondolva úgy tűnik, hogy amit kaptunk, megérdemeltük. Eleven, rossz gyerekek voltunk. Egyszer pl. faklumpával betörtük a bejárati ajtó üvegét. Anyám megpróbált intézkedni, hogy elsimítsuk a dolgot, mire apám hazaér, de az üveges éppen nem ért rá. Ezért a bátyámmal megpróbáltuk eltörni a nádpálcát, mert biztosak voltunk benne, hogy most aztán kapunk. Húsklopfolóval aprítottuk fel, és kidobtuk a kukába. Az apám akkor levette a nadrágszíjat... (F26)

Azok is ijedtségről, szorongásról számoltak be, akik anyjuk bántalmazásának tanúi voltak, legtöbbször tudatában voltak anyjuk kiszolgáltatottságával, és együtt éreztek vele. A későbbi, felnőttkori hozzáállásukat a partnerbántalmazáshoz és tényleges viselkedésüket vélhetően befolyásolták a gyerekkori élmények. Néhány interjúalany kifejezetten igyekezett a látott minta követését mindenképpen elkerülni. Ugyanakkor a partnerüket később súlyosan bántalmazók túlnyomó részénél jelen volt a gyerekkori bántalmazás, ami mindenképp utal a

gyerekkori minta jelentőségére. A gyerekkorukban bántalmazott férfiak nagy aránya mintánkban arra is következtetni enged, hogy a rendszeres erőszak elszenvedése összefüggésben állhat későbbi erőszakos cselekmények elkövetésével.

Nem jól viseltem, hogy apám vert minket. Megfogadtam, hogy én nem fogok inni, elég sokáig így is volt, de aztán én is belecsúsztam. (F9)

Mi, gyerekek végignéztük, hogy apám bántotta anyámat. Akkor még csak megijedtem, de kamaszkoromban nem ítélték el ezért apámat. Ma már azonban elítélem. (F13)

Egyszer tizenévesen elgondolkoztam azon, hogy légpuskával lelövöm az apámat, de végül mégsem tettem meg. Szerintem én és a bátyám két véglelet vagyunk, és ezt az apánk brutalitása miatt van így. Én inkább visszahúzódó, zárkózott és félénk vagyok, a bátyám pedig ugyanolyan brutális és szadista, mint az apánk volt. (F37)³⁸

2.2.g. Gyerek- és fiatalkori erőszak kortársak között

Mint korábban már utaltunk rá, a megkérdezett férfi fogvatartottak életútjában a nőkéhez képest nagyobb arányban játszottak szerepet a családon kívüli kortárs kapcsolatok. Az interjúkból kitűnik, hogy a mintában szereplő férfiak között nagy számban vannak olyanok, akik életében meghatározó volt a fiatalkori kortárscsoportban eltöltött idő. A „bandákban” vagy „galerikben” a megkérdezettek sok esetben vagy sokat verekedtek, vagy bűncselekményeket követtek el, amelyek miatt előfordult, hogy börtönbe is kerültek.

Épp a környéki fiatalok bandája miatt kerültem bajba. 18 éves koromtól 3-4 éven át voltam a banda tagja, először kisebb csínytevésekkel indult, aztán nagyobbak következtek. Nem én voltam a vezető. Sokat ittunk. A környéken élők ismertek, a rendőrök is tudták, hogy a banda tagja vagyok. Ez később, a bűncselekménynél nem volt jó. Az volt a baj, hogy befolyásolható volta, és rossz társaságba kerültem. Nem akarok találkozni a volt bandatársaimmal, szabadulás után nem is akarok arra a környékre visszamenni. (F3)

Voltak barátaim a környékről, az iskolából, és két unokatestvéremmel csavarogtunk sokat. Sokat verekedtem, de egymás között semmi problémánk nem volt. Az első rendőrségi ügyem is ebből eredt. Baseball ütővel rávágtam egy kocsi tetejére, de az behorpadt, és a benne ülő fiút is eltalálta. Pártfogói felügyeletet alá és pénzbírságra ítélték. Olyan városban laktam, ami több kisebb faluból nőtt össze, a város különböző részein élőkkel álltunk harcban. Olyan volt, mint a bandaháborúk, csak itt nem halt meg senki, jól megvertük egymást, ennyi. A kisebbik unokabátyámmal 7. osztályos korunkban kezdtünk el csavarogni és inni. A nagyobbikkal verekedni jártunk, nagydarab, magas, erős és szívós volt. (...) Csak késsel lehetett otthonról elmenni. Mindig volt a kocsiban bot, plexi cső, baseballütő, mi úgy hívtuk: testápoló. Nálunk kés volt. (F7)

---

³⁸ Az interjúalany ugyanezzel a bátyjával együtt követte el a bűncselekményt, többszörös emberölést, ami miatt elítélték.

Voltak barátaim, gyerekkoromban, ha előfordult verekedés, az inkább játékból, és ritkán. 15-16 éves koromtól már gyakoriak voltak a verekedések. A falu különböző területekből állt, ezeket a területeket uralták a „bandák”. Én is tagja voltam az egyik bandának. A bandák között versengések voltak, nem léphettünk át a másik területére, ha igen, akkor kitört a harc. A barátnőmet 16 évesen meg kellett szöktetnem, mert a másik banda területén lakott. Ezek a verekedések elég súlyosak voltak, használtunk motorláncot, kerítést eszközként. Nekem is van egy fejsérülése ebből az időből. Ilyen harcokból miatt 17 évesen súlyos testi sértésért kerültem Tökölre. (F24)

Voltak barátaim, érdekbárátok. Pénz, kölcsönkérés, ital miatt. Átmentem hozzájuk – tizenennyolc évesen – iszogattunk. Összebalhézta, kettőjük közé álltam, kaptam egy fülest. A paradicsomkertben tértem magamhoz. Elindultam a lejtőn. Rossz társaság – ez csak egy üres kifogás. Rossz nem lehet – könnyű Katit táncba vinni. Volt alkohol, drog – nem tudtam róla: diszkóban adtak vizskit, benne volt speed. Túl gyorsan pörögtem – két napig szét voltam, pörögtem. A füves cigaretta bejött, tudtam, hol a határ. (F40)

A fiatalon bandák tagjává vált interjúalanyok között megtalálható családjában bántalmazott és nem bántalmazott férfi egyaránt. A családon belüli erőszak következményeivel kapcsolatban a szakirodalom felhívja arra a figyelmet, hogy a bántalmazás áldozataivá vált fiatalok körében nagyobb számban fordul elő, hogy maguk is erőszakosan viselkednek, illetve bűncselekményeket követnek el.³⁹ Összesen 12 esetben számoltak be az interjúalanyok arról, hogy a családjukban is előfordult erőszak, és ők is keveredtek verekedésekbe más gyerekekkel vagy fiatalokkal. Ezek közül az interjúalanyok a verekedés okaként általában arra hivatkoztak, hogy a kortárs csoportban ez volt az elfogadott viselkedés, „mindenki ezt csinálta”. Általában kevés jelentőséget tulajdonítottak az ilyen irányú tapasztalataik és börtönbe jutásuk közötti kapcsolatnak is, csak akkor utaltak rá, ha a fiatalkori bűncselekmények következtében jutottak börtönbe.

2.2.h. Fiatal felnőttkor: katonaság

Az interjú során rákérdeztünk a férfiak katonasággal kapcsolatos tapasztalataira, elsősorban abból a szempontból, hogy érte-e őket katona korukban megaláztatás vagy erőszak. Többen számoltak be pozitív élményekről, elsősorban a katonatársakkal kialakult jó kapcsolat miatt. A katonaságnál tapasztalt megalázó helyzeteknek csak kevesen tulajdonítottak jelentőséget, általában a katonaságnál töltött időszak velejárójának tekintették.

A társakkal jó volt a viszonyom. A tisztek nem szerettek. 18+1 hónapot voltam. Szökés miatt kellett ráhúznom. Bántani nem bántottak. Állandóan sikáltatták és felmosatták velem a folyosót. (F6)

---

³⁹ Herman, Judith Lewis: *Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig*. Budapest, 2003, Háttér Kiadó–Kávé Kiadó–NaNE Egyesület. 141. o.

Egy alkalommal idősebb katonák csicskázttak, takaríttatni akartak velem, de belázadtam. (F25)

Voltam katona, elvtársi közösség voltunk. Mint minden kopasz, én is felmostam egy párszor. (F27)

Néhány interjúalany ugyanakkor arról számolt be, hogy a katonaságnál elért pozíciója miatt ő követett el mások ellen erőszakot, illetve volt, aki megalázta beosztottjait.

Egy évig voltam katona. Minden hétvégén otthon voltam. Rögtön az első héten kiűtöttem az ügyeletest, amiért nem fogdát, hanem előreléptetést kaptam. Az őrmester a földim volt, és értékelte az olyan vagány srácokat, mint én. A javítóintézet után nem volt problémám a katonaságnál. (F13)

Tüzér voltam 24+3 hónapig. Jó volt a katonaság, a katonaélményekre mindig szívesen emlékszem. Velem szemben még a katonaságnál alkalmazott kitolások is elmaradtak, mert eskü után tiszthelyettes képzőbe kerültem. Miután tiszthelyettes lettem, keményebb bánásmódban részesítették a feletteseim, de én ezt nem adtam vissza alulra. Ha valaki nem értette meg, hogy be kell illeszkednie, akkor nem tettleges szankciót alkalmaztam, hanem máshogy próbáltam vele megértetni, pl. úgy, hogy folyamatos mozgásban tartottam, „fókázott” (felmosott), lépcsőt és WC-t takarított. (F20)

Egyszer a körleti ügyeletest megütöttem, 30 nap zárkát kaptam érte (az ügyeletes megjátszotta magát). Leszerelő voltam, 72 napom volt még vissza, a körletfelelős nem tudta, hogy „öreg” vagyok. Felöntötte a folyosót, 5 kg ultrát öntött ki, söprűvel felverte, fel akarta velem mosatni, én ellenkeztem, összeverekedtünk. 2 zuhanyzó, 5 kerámia mosdótál bánta. A körletfelelőst is zárkába zárták, 29 napot kapott. (F41)

2.3. Felnőttkori erőszak és bántalmazás a megkérdezett férfiak életében

2.3.a. Fizikai és szexuális bántalmazás partnerkapcsolatban

Az interjúk során 16 interjúalany, a megkérdezett férfiak mintegy harmada számolt be arról, hogy partnerét bántalmazta. Az interjúalanyok nem szenvedtek el rendszeres bántalmazást partnerüktől, egy esetben az interjúalany arról számolt be, hogy esetenként felesége fakanállal megütötte őt, illetve volt arra is példa, hogy a bántalmazott nő visszaütött.

Míg a gyerekkori családjukban előfordult bántalmazásról az interjúalanyok részletesebben beszámoltak, nagyon szűkszavúan beszéltek saját partnerük bántalmazásáról. Csak enyhébb cselekményekről, pofonokról számoltak be, egy kivétellel, aki rúgást is említett. Ez alól kivételnek számítanak azok, akiket partnerük elleni emberölés miatt ítélték el, ők valamivel részletesebben elmondták a bűncselekmény körülményeit.

Ezek a fülesek egyáltalán nem voltak erősek. Körülbelül évente 2-4 alkalommal fordulhatott elő, vagy 3 havonta. Második feleségem is hírbe került, erre különösen érzékeny vagyok. Ilyen esetekben 1-2 füles elpattant. Ha annyit ivott a feleségem, ami

már sok volt, akkor is elpattant egy-két füles. Szerintem ez elkerülhetetlen, hiszen 15 évig éltünk együtt! (F10)

Egyszer adtam a feleségemnek egy pofont, évekkel ezelőtt, mert félreléptem, és ezt az asszony szóvá tette. Egész nap zsörtölődött, éreztem, hogy neki van igaza, de már azt akartam, hogy szakadjon vége ennek a folytonos beszédnek. Ezért lekevertem neki egy pofont. Azóta is szégyellem. (F5)

Az élettársam a változatosság mellett szerette az italt is. Próbáltam neki megmagyarázni, hogy nem a piára, hanem a gyerekekre kell gondolni. Egyébként csak imitt-amott veszekedtünk, mert elfogadta a véleményemet. Volt olyan, hogy megütöttem, de nem önszántamból, hanem mert belekapott a hajamba. Bár figyelmeztettem, de utána nem volt mit tenni: durr neki egyet. Az élettársam arcára ütöttem tenyérrel. (F23)

A feleségbántalmazásra a megkérdezettek olyan okokat jelöltek meg, mint a megcsalás, veszekedés, a partner alkoholfogyasztása, a gyerek nem megfelelő ellátása, hazugság, a partner rossz híre és önvédelem, és elmondásuk szerint hol egy, hol több ok miatt követték el a bántalmazást. Arra a kérdésre, hogy az interjúalany követett-e el nemi erőszakot partnere ellen, mind a 49 megkérdezett nemmel válaszolt.⁴⁰

Hangos szóváltás és laza pofon akkor fordult elő, amikor a feleségem megcsalt. Egyébként nem volt jellemző. (F11)

Az első feleségemet többször megpofoztam, mert nem látta el a gyereket rendesen. Amikor munka után hazamentem, és láttam, hogy a gyerek egész nap nem volt tisztába téve, és sír, akkor kérdőre vontam. (F15)

Többször veszekedtünk, élettársam maximum három napig bírta. Hazaköltözött a szüleihez. Megütöttem egyszer-kétszer. Évente egyszer egy-két pofon, mert megcsalt. De a gyerekeimet soha. (F16)

2.3.b. Bántalmazás – „tanult” minta?

A 16 bántalmazó férfi interjúalany közül nyolcan voltak tanúi anyjuk bántalmazásának gyerekkorukban, és tízen voltak azok, akiket vertek gyerekkorukban. Ugyanakkor mindazok közül, akiknek anyját gyerekkorukban bántalmazták, 10 fő börtönbe kerülése előtt nem követett el bántalmazást partnere ellen. A megkérdezett férfiak között tehát mind a gyerekkorban tapasztalt mintához hasonló, mind pedig attól eltérő viselkedést megfigyelhetünk. A gyerekkori minta követésének jelentőségére visszatérünk a leg súlyosabb partnerbántalmazási esetek elemzése során.

⁴⁰ Annak ellenére, hogy a megkérdezett férfiak azt mondták, nem követték el szexuális bántalmazást partnerük ellen, nem zárhatjuk ki, hogy volt közöttük olyan, aki elkövette. A nemi erőszak büntetendő volta is játszhat szerepet abban, hogy mindegyik megkérdezett nemmel válaszolt erre a kérdésre.

A megkérdezettek a feleségbántalmazáshoz képest sokkal kisebb arányban számoltak be gyerekeik ellen elkövetett bántalmazásról. A férfi interjúalanyok között 31 interjúalanyuk van gyereke, és egyetlen interjúalany mondta, hogy megütötte gyermekét, ő is azonban kis erősségű pofonról számolt be.⁴¹ Ezzel szemben kilencen mondták, hogy csak a feleségük vagy élettársuk ütötte meg a gyermeket, de ők is többnyire csak a fenekére csaptak vagy kisebb pofont adtak neki.

A fenekükre ütöttem, hogy fegyelmezzem őket, de jobbára inkább szóban fegyelmeztem. (F48)

Ha a gyerekek elkuncsorogtak, iskolai ügyek miatt, egyéb gyerekcsíny miatt, vagy későn jöttek haza, a feleségem helyreigazította őket, főleg a fenekükre csapott. Én soha nem bántottam a gyerekeket, erre nincs, és nem is volt szükség. Ha volt valami olyan gond, az anyjuk elintézte. (F9)

Feleségem szükségből megütötte a gyerekeket, főleg iskolai problémák, csavargás miatt. (F10)

Feleségem szigorúan nevelte a gyermeket, volt olyan, hogy csapkodta a vonalzóval. (F21)

A feleségem néha megrendszabályozza a gyerekeket, olyankor a fenekükre csap, ha például összeverekednek. (F24)

A kutatásunkban szereplő férfi interjúalanyok között más családtagok elleni erőszakos bűncselekményt elkövetők is szerepeltek – esetenként ezek is összefüggésben álltak a családon belüli erőszakkal. Egy esetben az interjúalany az öt korábban gyakran bántalmazó bátyját ölte meg, míg egy másikban az apósát, amely gyilkosságnak az előzménye azonban az volt, hogy az após elkezdte zaklatni a lányát, azaz az interjúalany feleségét. Egy harmadik esetben az interjúalany, azaz az apa, verekedésbe keveredett a fiával, ezért zárták börtönbe. Ezekben az esetekben, egy kivételével, azonban nem volt jellemző a jelenlegi bűncselekményt megelőzően a rendszeres bántalmazás.

---

⁴¹ Elképzelhető, de természetesen nem állítható biztosan, hogy a megkérdezettek nem minden esetben ismerték be a gyerekeik ellen elkövetett erőszakot.

2.3.c. Bántalmazás és alkoholfüggőség

Az interjúk során vizsgáltuk, hogy a megkérdezett, partnerüket bántalmazó férfiak rendszeres alkoholfogyasztók voltak-e, illetve ittak-e nagyobb mennyiségű alkoholt a partner bántalmazása előtt. Összesen öt interjúalany számolt be arról, hogy alkohol befolyása alatt követte el a bántalmazást. Figyelemreméltó, hogy ezek közül az esetek közül volt olyan, amelyik a partner elleni erőszakkal, illetve a partner halálával végződött. Az alkohol szerepére a későbbiekben visszatérünk a partnerükkel szembeni életellenes cselekményekért elítélt férfiak interjúinak elemzésénél.

2.3.d. Segítségnyújtás a bántalmazott partnernek, hatósági hozzáállás

Az interjúk kitértek arra, hogy nyújtott-e valaki segítséget a bántalmazott partnernek, amennyiben tudott a bántalmazásról. Összesen három ilyen esetet említettek az interjúalanyok, melyek egy része csak átmenetileg nyújtott megoldást a rendszeres bántalmazás ellen, és csak egyetlen esetben történt hatósági beavatkozás. Az egyikben az áldozat az anyjához költözött néhány napra, de utána visszatért a bántalmazó partnerhez, a másikban a feleség a testvéreitől kért segítséget, de ez esetben az interjúalany őket is tettleg bántalmazta. A rendőrség egy említett esetben lépett közbe, amikor az apa a fiával keveredett verekezésbe, ekkor kihívták a rendőröket, és az apa most emiatt tölti börtönbüntetését.

A feleségem elköltözött az anyjához, évente két-három alkalommal. Aztán persze mindig visszajött hozzám. (...) Előfordult, hogy a feleségem visszaütött. Gyakran egyszerre sírt és nevetett is. Néha már hiányzott neki a füles. (F10)

A testvéreinek panaszkodott. Ők is kaptak két pofont. (F15)

A szülők tudtak róla, mert nálunk laktak. Nem avatkoztunk egymás dolgaiba, mi sem szóltunk bele, ők mit csinálnak. (F16)

2.4. Bántalmazással kapcsolatos attitűdök a megkérdezett férfiak körében

Az interjúalanyoknak a partnerbántalmazással kapcsolatos attitűdje az esetek többségében egybevág a valós viselkedésükkel. 31 fő elítéli a partnerbántalmazást, és valóban soha nem is követte el azt, míg 8 fő nem ítéli el a feleségverést, és valóban el is követte azt.

Azok, akik elítélték a partnerbántalmazást, a következő okokat jelölték meg: a nő gyengébb fizikai mivolta (ez szerepel a legtöbbször); a konfliktusokat szóban kell megoldani; inkább a válás, mint a verés; az erőszak nem old meg semmit, nem célravezető; a férfinak nincs hozzá joga; a nőket szeretni és tisztelni kell.

Nem elfogadható, mert nő, és ezt tiszteletben kell tartani. Fizikailag nem vagyunk egyformák. (F3)

Nem fogadható el, mert a nő az csak nő. Alacsonyabb rendű lény, ezért nem ütjük meg. (F10)

Ezzel szemben a másik csoport tagjai a következő érveket hozták fel: bizonyos esetekben, ha a férfinak van rá oka, megütheti a nőt, ez az ok a megcsalás, vagy ha nő megpróbál felülkerekedni; nincs olyan család, ahol ne történne ez meg; elvileg nem elfogadható, de nehéz kikerülni, az élet gyakran úgy hozza, hogy szükség van rá; stb.

Ha van rá oka, akkor igen. Ilyen ok lehet, ha a nő félrelép. Akkor jogos az ütés. (F5)

A férfi számára a feleségverés olyan, mint mikor egy nő idegességében földhöz vág egy vázát.

Az esetek egy kisebb részében azonban az attitűdök és a valós cselekedetek eltérnek egymástól. Két esetben az interjúalany nem követett el feleségverést, viszont nem is ítéli el azt, mégpedig azzal az indokkal, hogy megcsalás esetén alkalmazható.

Ennél érdekesebb az a csoport, akik követtek el feleségverést, viszont az interjú időpontjában elítélték azt (7 fő). Közülük ketten azért töltik börtönbüntetésüket, mert megölték a feleségüket, és látva tettük következményét, mára mélységesen elítélik a feleségverést. Valaki úgy válaszolt, hogy mai fejével már nem menne bele olyan kapcsolatba, ahol nem lehet szép szóval elintézni a konfliktusokat, míg a másik négy válaszadó egyszerűen csak elítéli a feleségverést, de mégis alkalmazza azt.

A gyerekbántalmazást 20 interjúalany tartja teljesen, vagy bizonyos helyzetekben elfogadhatónak.

Elfogadható, de ne legyen belőle rendszer, és ne legyen brutális a verés. És tudja a gyerek, hogy pontosan miért kapta. (F3)

Itt van egy határ, pl. ha valamilyen súlyos bűnt követ el a gyerek, akkor kaphat 1 pofont, hogy többet ne kövesse el a bűnt. Vagy ha a családot kell megvédeni, akkor is kaphat 1 pofont. Egyéb esetekben, általában nem. (F20)

Az interjúalanyok másik fele ugyanakkor egyáltalán nem tartja elfogadhatónak a gyerekbántalmazást.

Nem, mert olyan lesz a gyerekem, amilyen én vagyok, tehát nem szabad bántani. (F4)

Egyáltalán nem. Szép szóval mindent el lehet érni. A gyerekeket szeretni kell, szépre, jóra tanítani, és nem ütni/pofozni. (F5)

Amit a szülő szóbelileg nem tud elérni, azt kézzel sem. (F10)

2.5. A partnerük elleni életellenes cselekményekért elítélt férfiak esete: bántalmazás és bűncselekmény

A kutatásunkban szereplő teljes férfi mintából, melyben 16 fő számolt be arról, hogy felnőttkorban bántalmazta partnerét, különösen fontos megvizsgálni azt a 6 esetet, melyben a bántalmazásba belehalt a férfi partnere. Bár a vizsgált mintába igen kevés férfi tartozik, mégis fontosnak tartjuk életútjaik elemzését, mert a legsúlyosabb bántalmazásos cselekmények előzményeire következtethetünk belőlük. Az alábbiakban áttekintjük azt a néhány területet, melyeken ezen elkövetők tapasztalatai nagymértékben hasonlítanak. Mivel csak néhány esetről beszélünk, nem térünk ki a női elkövetők esetéhez hasonló részletességgel a bűncselekményre, büntetőeljárásra, traumára – csak a legfontosabb, közös vonásokat emeljük ki.

Mind a hat érintett interjúalanyt felesége vagy élettársa ellen elkövetett emberölés miatt ítélték el. Ugyanakkor egyikük, akit élettársa és annak új partnere elleni kettős emberölés vádjával ítélték el, ártatlannak vallotta magát az őt ért vádakat illetően. A vizsgált mintában az ő tapasztalatait is figyelembe vesszük, de megjegyezzük, hogy az ő életútja viszonylag kevés hasonlóságot mutatott a többi, hasonló cselekményért elítélt férfival.

A partnerük elleni életellenes bűncselekményt elkövető férfiak gyerekkorukban megtapasztalták valamilyen formában – áldozatként és/vagy tanúként – a családon belüli erőszakot. Néhányan közülük arról számoltak be, hogy gyerekként szüleik, mostohaszüleik vagy intézeti nevelőik bántalmazásának áldozatai lettek. Hasonlóan a teljes férfi mintában tapasztaltakhoz, ezekben az esetekben sem érkezett hatékony segítség a bántalmazás megakadályozására.

Néha kaptam atyai pofont. Akkor nagyon fájt fizikailag és lelkileg is. Anyám tudta, próbált védeni. (F22)

Anyám vert. Azért is kaptam, ha nem jól volt az öcsém pelenkázva. Futottam, ameddig el nem fáradtam. Akármilyen kiválthatta. Kamaszkoromig így volt. (...) Nevelőapám is vert, durván nem, bottal soha. Nevelőapám vállból ütött. Borultam is rendesen. (F40)

Többen azt élték át, hogy anyjuk volt partnerbántalmazás áldozata. Az elmesélt partnerbántalmazásos esetek igen súlyosak voltak, és minden esetben szerepet játszott bennük a bántalmazó vagy partnere alkoholfogyasztása. Az anyát bántalmazó partnert a cselekménye elkövetése után követően sem akadályozta semmi abban, hogy a bántalmazást folytassa, a ritkán előforduló külső segítségnyújtás minden esetben hatástalan maradt.

A mostohaapám, ha berúgott, bántotta az anyámat, de minket, a gyerekeket nem. Körülbelül havonta fordult elő, ilyenkor a veszekedések elég viharosak voltak, volt, hogy a család menekült, vagy anyám kiküldött minket a lépcsőházba. Senki nem segített. (...) Mikor nagyobb lettem, akkor megvertem a mostohaapámat anyám miatt, és amikor bántotta az anyámat, próbáltam védeni. (...) Anyám sokat dolgozott, segédmunkás volt kőműves mellett, nagyon sokszor a nagymama vigyázott ránk. Őt jobban is szerettem, többet volt velünk. 18 éves koromban meghalt az anyám. (F18)

Anyám elkezdett inni a saját kocsmánkban, és akkor nem tudott viselkedni. 1 évben egyszer apám is ivott, de annak megadta a módját. Ilyenkor teljes 3 napig ivott egyfolytában. Ez vagy karácsonykor, vagy szilveszterkor fordult elő. Ilyenkor anyu szaladt előle. Apám egy vagy két pofont adott anyámnak. Szerintem ez kijárt neki, amit csinált az év többi napján... (F31)

Józanul turbékoló pár voltak. De aztán pofon és lökdösődés volt a gyerekek előtt. A pia váltotta ki, hogy ki ivott, költött többet. (...) Az összes szomszéd tudta. A rendőrök nem jöttek, „míg vér nem folyik”. Soha nem szaladgáltam senkihez. Volt, hogy visszafogták az embert – a főbélő fia közéjük állt. (...) Egyik szilveszterkor anyám és az élettársa összevesztek. Az élettárs kést szúrt anyám szívébe – ittas volt, megúsza. (F40)

Az utóbbi, életveszélyes cselekményt a bántalmazott nő túlélte, továbbra is vele maradt a bántalmazó partner, mivel a tettének nem lett büntetőjogi következménye.

A gyerekkori családban megtapasztalt bántalmazás közvetlen hatásáról az interjúalanyok beszámolóiból kapunk némi betekintést. Habár a trauma hatásának mértékét természetesen ez alapján nem tudjuk felmérni, a körülírt érzések a bántalmazás nagymértékű negatív lelki hatásáról tanúskodnak abban az esetben, ha őket, illetve akkor is, ha anyjukat érte bántalmazás.

Vannak rémálmaim is. Le vagyok kötözve, tudom, hogy tudnék szabadulni, de mégse tudok. Ilyen érzés volt. (F40)

Akkor nagyon fájt fizikailag és lelkileg is, hogy apám megpofozott. (F22)

Fájt minden egyes mozdulat, hogy egy ilyen ember üti anyámat. (F40)

Féltem, feszült voltam, mikor anyámat verte. (F18)

A gyerekkorban megtapasztalt bántalmazás fent vázolt traumás hatásai a nőkkel készült interjúkban leírt hatásokra nagymértékben hasonlítanak. Ugyanakkor, mivel az érintett férfiak esetében tudunk a partnerbántalmazás tényéről, felmerül, hogy hosszabb távon a gyerekkori tapasztalatok nyomán egyfajta bántalmazói viselkedésmintát követtek. A partnerbántalmazásos esetek fentebbi leírásából és a bántalmazás traumás hatásairól szóló beszámolókból az tűnik ki, hogy az érintett férfiak részben anyjukkal, részben pedig annak

bántalmazójával azonosultak, ugyanakkor a gyerekként átélt bántalmazás traumáját sem dolgozhatták fel.

A partnerük elleni legsúlyosabb bűncselekményekért elítélt férfiak minden esetben rendszeresen bántalmazták partnerüket a bűncselekményt megelőzően is.

Mindig a családon veszekedtünk, egyébként nem lett volna köztünk semmi baj. Csak mondta, mondta a magáét (a feleségem), de mikor kapott egy pofont, rögtön kimerült az elem. Megkérdezte: Miért kaptam? Akkor elmondtam neki, hogy miért. Megértette, nem volt buta, mint én, érettségije volt. Mondtam neki, hogy mérlegeljen: Mi kell neki? Mindig engem választott. Soha nem értettem a nőkben, hogy miért mondják, csak mondják, addig, amíg nem kapnak egy pofont? Akkor rögtön megértik a dolgokat. (F31)

Veszekedés és bántalmazás is előfordult, körülbelül hetente. Mind a ketten ittunk, amikor részeg voltam, akkor kezdtem el bántani az élettársamat. Kiabáltunk, én megütöttem és megrúgtam... de nem mindig emlékeztem, hogy mi is történt. Féltékeny voltam rá. Másnap mindig megbántam, hogy megütöttem, lelkiismeret-furdalásom volt. Az élettársam ezért nem hagyott ott. Elvonó? Nem mentem elvonóra, eszembe sem jutott. (F18)

A férfiak saját erőszakos cselekményeiről szóló beszámolóikban közös vonásként jelent meg az erőszak fokozódása alkohol fogyasztásakor. A megkérdezett férfiakra jellemző volt, hogy általában is nagyobb mennyiségben fogyasztottak alkoholt, és általában partnerüket is ittas állapotban bántalmazták. Ezenkívül három férfi esetében a bántalmazott partner is alkoholproblémával küzdött, és az erőszakos cselekmények elszenvedésekor ő is általában ittas volt. A mintánkban szereplő férfiak közül néhányan az elkövetéskor is annyira ittasak voltak, hogy később nem emlékeztek arra, amit tettek.

Ketten arról számoltak be, hogy nem az alkohol, hanem sokkal inkább erős féltékenység hatására annyira elvesztették ítélőképességüket, hogy ez vezetett a partner súlyos, halálos kimenetelű bántalmazásához, melyet szintén nem tudtak pontosan visszaidézni.

Élettársamat a következő hónapban akartam feleségül venni, nagyon szerettem őt. Élettársam terhes volt, elment a baba. Ez megviselt, nagyon sokat ittam. Fogalmam sincs, hogy mi történt, máskor is előfordult velem, ha sokat ittam, hogy nem emlékeztem, mi történt. Élettársamat leszúrták, állítólag én, de nem emlékszem semmire, nem is biztos, hogy én voltam. (F12)

Az élettársammal december 31-én reggel indultunk dolgozni. Én vittem magammal a késeimet munkába. Azon a reggel is azon veszekedtünk, hogy ő ivott-e. A villamosmegállónál elengedte a kezemet, és nem akarta megfogni. Én megkérdeztem, hogy szégyell-e engem, vagy netán van valakije. Ő csak vonogatta a vállát. Egyszer csak azt mondta, hogy segítsek neki, mert megszurom. Nem tudom, mi történt. A

papírokbán benne volt, ha a műtőasztalon éri ilyen szúrás, akkor sem tudják megmenteni az életét. (F22)

Mondtam a haveromnak, menjünk haza, mert valami megérzésem van. Benyitottam, és megláttam azt a srácot az Irénnel. Próbáltak védekezni. Elborult az agyam, szanaszét vágtam őket. A srác kapott két maflást, kiugrott az ablakon. Mindig odafigyeltem, hogy vigyek csokit, virágot. A szexuális életünk is rendben volt. Nem értettem, miért lépett félre. Elsötétült a világ, és mentem. Pofon kettő-három, aztán addig ütöttem ököllel, míg el nem fáradtam. Még túl is élte volna. Egy csővel – a szekrény mögött volt – háromszor vágtam fejbe az igazságügyi orvosszakértő szerint. Én egyre emlékeztem. (F40)

A családon belüli erőszak nemekre gyakorolt traumás hatásáról szólva a szakirodalom utal arra, hogy gyerekkorukban bántalmazott férfiak között általában nagyobb arányban találhatóak olyanok, akik mások ellen fizikai erőszakot vagy bűncselekményt követnek el. Ezenkívül pedig inkább férfiak, mint nők azonosulnak felnőttkorukban az elkövető szerepével, mintegy újrajátssza a bántalmazást.⁴² Ha a válaszokat ennek fényében vizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy a mintánkban a gyerekkorban megtapasztalt bántalmazás valóban növelte a felnőttkori elkövetővé válás esélyét, mivel a teljes férfi mintában is a partnerüket bántalmazó férfiak között nagy arányban, a partnerük elleni életellenes bűncselekmény miatt elítéltek között pedig minden esetben, jelen volt a bántalmazás a gyerekkori családban.

Azok ellen a férfiak ellen, akik partnerük ellen elkövetett emberölésért lettek elítélve, korábban nem indult büntetőeljárás. Azt az egy esetet leszámítva, amikor az interjúalany a fiát verte meg, a családon belüli erőszaknak csak akkor lett büntetőjogi következménye, ha az az áldozat halálához vezetett. Még ezekben az esetekben sem tudni, hogy az eljárás során kiderült-e, illetve milyen hangsúlyt kapott az adott bűncselekményt megelőző rendszeres bántalmazás.⁴³

Az eljárást és az ítéletet többnyire igazságosnak tartották az interjúalanyok. Az egyik interjúalany azonban megjegyezte, hogy nem tartotta igazságosnak a „különös kegyetlenség” vádját. Az interjúalany a partnere halálát megelőző bántalmazást nem tekintette súlyosbító körülménynek, illetve külön bűncselekményeknek.

⁴² Herman, Judith Lewis: *Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig*. Budapest, 2003, Háttér Kiadó–Kávé Kiadó–NaNE Egyesület. 141. o.

⁴³ Az interjúalanyok beszámoltak a született ítéletekről, ebből azt tudtuk meg, hogy 10 illetve 12 éves letöltendő szabadságvesztésre (börtön vagy fegyház) ítélték többségüket emberölés vádjával, ketten kaptak 14 éves büntetést a bűncselekmény brutalitása, különös kegyetlenség miatt.

A „különös kegyetlenséggel elkövetett” minősítést nem tartom jogosnak, igazságosnak. Sokallom az ütésnyomok számát – ami miatt ez lett a minősítés –, mert szerintem nem lehetett tudni, bizonyítani, hogy minden ütésnyom akkor keletkezett-e. Lehetett például előző napi is. Vagy egy leesésből is származhatott. (F12)

Magát a bűncselekményt az interjúalanyok közül a legtöbben nagyon megbánták.

Megbántam, nem dolgoztam fel. Ezt nem lehet megemészteni. Ezt nem kívánom senkinek. Mindennap beszélek a menyasszonyomról a zárkatársaimnak. Büntudatom, lelkiismeret-furdalásom van. A bűncselekmény után idegösszeroppanást kaptam, sokáig gyógyszereket, nyugtatókat szedtem. Azt sem igazán tudtam, hogy mi történt a tárgyaláson. (F12)

Értelmetlen volt az egész. Nem akartam ezt az egészet, baleset volt – ezzel nyugtatom magam. Megbántam, lelkiismeret-furdalásom van. Én tehetek róla, ha nem iszom nincs ez az egész. (F18)

A mai napig nem tettem túl magam rajta. Nincs joga senkinek, hogy egy másik embernek az életét elvegye. Csak magamat okolhatom, az alkoholt, a féltékenységet. (F22)

Sokat gondolkodtam a történeten, most már nem gondolkodom rajta, mert akkor bereccsenek. Különösen az első 2 év volt nagyon nehéz, akkor nagyon erős volt a lelkiismeret-furdalásom... Főleg azért, mert nem egy vadidegent öltem meg, hanem a saját feleségemet... Megöltem csórikámat, nagyon bánom... Én tehetek róla, meg a körülmények. Most, utólag, szerintem ez az egész helyzet olyan volt, mint amikor a lufit töltjük vízzel, és akkor előbb-utóbb kidurran. (...) Az emberölést a legkönnyebb elkövetni. Nem is akarod, és akkor megtörténik. Például mész haza, és meg akarod védeni magad, és akkor megölsz valakit. (F31)

Őszintén és mélységesen megbántam. Nem fogom az alkoholra, mert nem támasztaná alá az igazságot. Egy életért kevés, amit kaptam, de megtudja az ember, milyen a szenvedés. El nem tudom képzelni, milyen lehet lámpa, kulcscsörgés nélkül fölkelni. Egy év kellett hozzá, hogy feldolgozzam. Forgolódtam, nem aludtam. Minden egybefolyt. Nem tudtam figyelni, amikor dolgoztam. (F40)

Volt olyan interjúalany, aki a bűncselekmény hatására megváltoztatta nézeteit a partnerbántalmazásról – de olyan is volt, aki továbbra is ellentmondásos nézeteket vallott erről.

Most már tudom, hogy nem elfogadható. (F18)

Mélységesen elítélem azt, aki ilyet tesz. Egy nő mégiscsak egy nő! (F22)

Nem büntetik, de itt lenne az ideje. Megvertem egy férfit egyszer, mert ütötte a feleségét. Az erőszakot meg kell szüntetni mindenképpen – ezért vagyok benn. (F40)

Attól függ, nincs olyan család, ahol ne történne meg egy-két pofon. (F12)

Belefér egy pofon, hogyne férne bele? Például ha az embernek az idegével játszik a nő, és akkor elszakad a cérna. Ha nőnek pofont ad a férfi, az olyan mint amikor a nő ideges, és a földhöz vág egy vázát. Neki miért szabad? (F31)

Összefoglalás

A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ELŐFORDULÁSA AZ INTERJÚALANYOK ÉLETÉBEN

– A megkérdezett 50 nő és 49 férfi fogvatartott közül a nők 92%-a, illetve a férfiak 44%-a szenvedett el családon belüli erőszakot élete során. Míg a férfiak kivétel nélkül mind gyerekkori családjukban szenvedtek el – elsősorban fizikai – bántalmazást, addig a nők esetében ennél jellemzőbb a fizikai és szexuális erőszak együttjárása, illetve a gyerekkori erőszak mellett nagyon jellegzetes a partnerkapcsolati bántalmazás. A megkérdezett nők 86%-a szenvedett el legalább egy felnőttkori partnerkapcsolatában bántalmazást.

GYEREKKORI ABÚZUS

– A gyerekkori abúzus mértéke mind a nők, mind a férfiak esetében jelentős volt (a nők 58%-át, a férfiak 44%-át érte gyerekkorában családon belüli erőszak, illetve más családtag bántalmazásával együtt a nők 68%-ának, a férfiak 54%-ának volt része családon belüli erőszakban), az elkövetők elsősorban a szülők, nevelő- és mostohaszülők, kisebb részt testvérek. Az abúzus jellege annyiban eltérő, hogy míg a fiúkat elsősorban fizikai, és lelki, érzelmi jellegű bántalmazás érte, a lányok közül jónéhányan szenvedtek el szexuális erőszakot is, ideértve – a legtraumatikusabbnak számító – incestust apjuktól, nevelőapjuktól.

– A családon belüli erőszak mind a nők, mind pedig a férfiak gyerekkori családjában gyakran egyszerre több családtagot érintett: általában a gyereket, illetve gyerekeket és az anyát. A férfiak közül 27-en (54%) tapasztaltak meg vagy voltak szemtanúi családon belüli erőszaknak gyerekkori családjukban, ebből 12 esetben mind a gyereket, mind az anyát érte erőszak a bántalmazó apa vagy mostohaapa részéről. A nők közül összesen 34-en (68%) tapasztaltak meg vagy voltak szemtanúi családon belüli erőszaknak gyerekkori családjukban, ebből 29 esetben volt a gyerek (is) érintett, 5 esetben csupán az anya. A gyerekbántalmazás 29 esetéből 13 esetben együtt járt az anya és a gyerek bántalmazása az apa vagy mostohaapa részéről, 16 esetben csak a gyereket bántalmazta valamelyik vagy mindkét szülő, esetenként báty, illetve nevelőszülő. Mind a nők, mind a férfiak gyerekkori családjában gyakran együtt járt tehát a gyerekek és nők elleni erőszak.

PARTNERBÁNTALMAZÁS

– A partnerbántalmazás során mind a bántalmazók, mind az áldozatok között jelentős azon férfiak és nők aránya, akik gyerekkori családjukban megtapasztalták a családon belüli erőszakot. A férfiak esetében a gyerekkorukban bántalmazottak közül 11-en és anyjuk bántalmazását (is) megtapasztaltak közül 8-an felnőttkori kapcsolatukban bántalmazták partnerüket. Ugyanakkor az összefüggés nem kizárólagos: a nők közül sokan, 13-an, anélkül kerültek bántalmazó partnerkapcsolatba, hogy gyerekkori családjukban megtapasztalták volna az erőszakot.

– A nők 86%-a szenvedett el partnerbántalmazást legalább egy párkapcsolatában. Ez a szám azt mutatja, hogy a börtönben fogva tartott nők között nagyon magas a bántalmazott nők aránya, és ez nemcsak azokra igaz, akiket kifejezetten a bántalmazójuk ellen elkövetett életellenes bűncselekmény miatt tartanak fogva. A nők közül sokan leírták a bántalmazás éveken át tartó folyamatát, annak ciklikus jellegét, az ún. erőszakciklust. Túlnyomó többségük aktívan keresett segítséget szűkebb környezetében és a hatóságoknál, és sokan megpróbálták megszakítani a kapcsolatot bántalmazójukkal.

– A férfiak 33%-a számolt be arról, hogy bántalmazta legalább egy partnerét felnőtt párkapcsolatában. Néhány esetben előfordult, hogy a bántalmazott nő visszaütött, de ezt a megkérdezett férfiak sem tekintették bántalmazásnak.

PARTNERBÁNTALMAZÁS ÉS BŰNCSELEKMÉNY

– A partner elleni életellenes bűncselekményeket együtt vizsgálva mind a női mind a férfi elkövetők és áldozatok esetében megállapítható, hogy az összesen 32 életellenes bűncselekményt – két kivétellel – minden esetben családon belüli erőszak, ún. előzményi bántalmazás előzte meg, amelyben a bántalmazó a férfi, az áldozat pedig a nő volt.

– Női interjúalanyaink közül 26-an a partner ellen elkövetett emberellenes bűncselekmény miatt kerültek börtönbe. Mindegyikük partnerbántalmazás áldozata volt, és egy kivételével, 25-en bántalmazójuk ellen követték el bűncselekményüket. Ez a 26 nő rendszeres fizikai, lelki, érzelmi és gazdasági erőszakot, valamint gyakran szexuális erőszakot is elszenvedett egy vagy több partnerétől. Nagy többségükben kértek segítséget közvetlen környezetüktől és a hatóságoktól, de ez gyakran elmaradt vagy nem bizonyult hathatós segítségnek. Ugyancsak többségük megpróbálta megszakítani a kapcsolatot a bántalmazóval, de a kísérletek többsége

nem sikerült. A kevés sikeres kísérlet esetén sem szabadultak meg ezek a nők a bántalmazó zaklatásától. Elmondásuk szerint ezek a nők számukra veszélyes helyzetben – újabb bántalmazás során vagy attól tartva – követték el bűncselekményüket.

– A 16 bántalmazó férfi interjúalanyunk közül hatan a bántalmazott nő ellen elkövetett életellenes bűncselekmény miatt kerültek börtönbe. Ezen esetekben, egy kivételével, rendszeres fizikai bántalmazásról számoltak be az elkövetők, akik a bűncselekményt általában puszta kézzel vagy eszközzel követték el, agyonverték vagy szúrták áldozatukat.

– Magát a bűncselekményt az elkövetők általában nagyon megbánták, és mind a nők, mind a férfiak legtöbbször saját felelősségüknek tartották. A férfiak elsősorban saját felelősségüket, illetve az alkohol és a féltékenység szerepét hangsúlyozták a bűncselekmény bekövetkeztében. A női elkövetők is nagyrészt magukat hibáztatták, kisebb részt magukat és partnerüket együtt, és csak esetenként bántalmazó partnerüket vagy környezetüket. Bár nagyrészt magukat hibáztatták, a női interjúalanyok jelentős része beszélt a bántalmazás és a bűncselekmény közötti összefüggésekről, míg a férfiakra ez nem volt jellemző. A gyerekkori traumatikus bántalmazás későbbi hatásairól is a nők beszéltek elsősorban.

– A bántalmazással kapcsolatos attitűdök a férfi elkövetők körében vegyesek és ellentmondásosak maradtak: volt olyan, aki a bűncselekmény hatására megváltoztatta véleményét, és elítélte a partnerbántalmazást, de néhányan még annak ellenére is jóváhagyólag beszéltek a partnerbántalmazásról, hogy saját partnerük belehalt abba. A női elkövetők közül a legtöbben elítélték a partnerbántalmazást, de közülük is néhány, súlyosan traumatikusan bántalmazott nő kitartott amellett, hogy az megengedhető bizonyos esetekben.

A SZEXUÁLIS ERŐSZAKRÓL

– A férfiak nem számoltak be szexuális abúzusról sem gyerek, sem felnőttkorukban, míg a nők több, mint kétharmada (72%) lett erőszakos szexuális cselekmény (nemi erőszak vagy kísérlete, illetve szexuális zaklatás) áldozata élete során egyszer vagy többször. 21 nőt (42%) ért gyerekkorában szexuális erőszak nagyrészt családtagoktól vagy ismerősöktől, közülük kilencen nemi erőszak vagy csoportos nemi erőszak áldozatai voltak, hat nő ellen valamelyik családtagjuk vagy idegen és családtagjuk is követett el nemi erőszakot. Felnőttkori szexuális erőszakról a nők 34%-a számolt be, 22 ellen nemi erőszakot követett el túlnyomórészt partnere, néhány esetben ismeretlen elkövető. Négy nőt prostitúcióra kényszerítettek.

– A szexuális erőszakhoz kapcsolódó társadalmi tabuk, valamint a személyes trauma és szégyenérzet miatt ezen téma kutatása a legnehezebb, de alapvető különbséget találtunk a női és férfi interjúalanyok között. A megkérdezett nők nagyon szűkszavúan ugyan, de sokan elmondták a nemi erőszakra vonatkozó tapasztalataikat – volt olyan, aki életében először beszélt erről az interjúban. A férfiak ugyanakkor egyáltalán nem számoltak be sem saját gyerekkori szexuális erőszakról, sem pedig később, felnőtt korukban elkövetett szexuális erőszakról – annak ellenére, hogy 22-en közülük bántalmazott gyerekek voltak, és 16-an pedig bántalmazták felnőtt partnerüket.

ELMULASZTOTT BEAVATKOZÁSI LEHETŐSÉGEK AZ ELŐZMÉNYI BÁNTALMAZÁS SORÁN

– A bántalmazott nők közvetlen környezete általában tudott a bántalmazásról. A nők többsége rajtuk kívül a hatóságoktól is kért segítséget (29 nő, a bántalmazott nők 67%-a), ugyanakkor tényleges segítséget csak 9-en kaptak. Az interjúk alapján a rendőrségi beavatkozás hiánya volt a legjellemzőbb, bizonyos szófordulatok, kifogások („amíg vér nem folyik” stb.) megdöbbentően sok interjúban elhangzottak. Előfordult, hogy a bűncselekmény napján is sikertelenül hívták ki a rendőrséget, mint ahogy az is, hogy a rendőrök javasolták a bántalmazott nőnek, hogy fogadjon fel testőröket, vagy az is, hogy tovább traumatizálták a nőket hozzáállásukkal. Ezzel nem állítjuk azt, hogy továbbra is ez lenne a tipikus rendőrségi reakció napjainkban.⁴⁴ Az esetekből kiderült, hogy nagyrészt olyan bántalmazásos esetek vezettek emberöléshez, amelyekről a rendőrséget korábban többször is értesítették, és amelyekbe megpróbálták a rendőrséget bevonni a további bántalmazás megakadályozására. Másrészt pedig az is kiderült, hogy a rendőrség láthatóan nem rendelkezik eléggé hatékony megoldási lehetőségekkel, így pl. a távoltartás lehetőségének hiányában gyakran kénytelen elengedni a bántalmazót.

– Annak ellenére, hogy a közvetlen környezet és a hatóságok, valamint gyakran a tanárok is tudtak a bántalmazásról, a legritkább esetben indult eljárás a bántalmazók ellen, ideértve mind a gyerekkori családokban gyakran súlyos bántalmazást elkövetőket, mind a felnőttkori

---

⁴⁴ A bűncselekményeket nagyrészt a 90-es évek második felében, kisebb részt 2000 után követték el, ugyanakkor az előzményi bántalmazás a legtöbb esetben már évek óta, azaz a 90-es évtized első felében is megkezdődhetett. A rendőrség intézkedési kötelezettségét a családon belüli erőszak eseteire lebontó 13/2003.(03.27.) ORFK intézkedés ekkor még nem született meg. Mindazonáltal az esetekből az is kiderül, hogy a rendőrségi intézkedés sem védi meg a bántalmazott nőt egyéb jogi (pl. távoltartás) és nem jogi eszközök hiányában.

bántalmazókat. (A nagyon kevés eljárás is általában visszavonással vagy pénzbírsággal zárult.) Ezenkívül ha mégis történt valamilyen beavatkozás, az gyakran a bántalmazott gyerek kiemelését jelentette, a gyerek intézetbe került vagy nevelőszülőkhöz, a bántalmazó maradt a „családban.” Ez megint csak felveti a bántalmazó eltávolításának szükségességét, illetve az érintett hatóságok és mások (pl. az iskola stb.) felelősségét is.

A BÜNTETŐELJÁRÁS PROBLÉMÁI

– A kutatás alátámasztja, hogy a kirendelt ügyvédek jelenlegi rendszere alkalmatlan az előzményi bántalmazás feltárására is, nemhogy az ügyek képviselőjére. Az esetek egyharmadában nem derült ki az előzményi bántalmazás ténye sem a rendőrség, sem a bíróság, sem az ügyvéd előtt – akivel ügyfelek gyakran nem vagy alig találkoztak a tárgyalást megelőzően, így nem volt lehetőségük sem a családon belüli erőszak elmondására.

– A „jogos védelem” jogi koncepció újragondolásának szükségességét támasztja alá, hogy a női elkövetők szinte kivétel nélkül fizikai veszélyben, újabb bántalmazás során vagy annak veszélye miatt cselekedtek, és kaptak túlnyomórészt 8-10 éves börtön-, illetve fegyházbüntetést.

– Az ügyészek, bírók és ügyvédek családon belüli erőszak témában való képzésének szükségességét támasztják alá azok az esetek, amikor néhány női elkövetőnél akár súlyosbító körülménynek is minősülhetett az előzményi bántalmazás, vagy amikor kifejezett súlyosbítást kért az ügyész. Mindez azt jelzi, hogy messze nem egységes a bírói és ügyészi gyakorlat és súlyos különbségek – és adott esetben hiányosságok – vannak a témában való jártasságukat illetően.

– A bántalmazott nőket ért súlyos trauma feldolgozására a börtönben jelenleg nem kapnak segítséget – annak egyetlen előnye, hogy megvédi őket a bántalmazótól. A nők túlnyomó többsége az interjút gyakorlatilag terápiás beszélgetésnek élte meg, amelynek ugyanakkor nem lett folytatása. A bántalmazott nőkkel való foglalkozás, a trauma feldolgozása fontos feltétele annak, hogy a szabadulás után valóban a saját életüket tudják élni ezek a nők. A férfi elkövetők egy része is igényelné szakember segítségét a bűncselekmény feldolgozásához, más részükénél nem merült fel ilyen igény. Az ő esetükben a bűnismétlés valószínűségét is csökkenthetné a megfelelő szakmai segítség.

FELHASZNÁLT IRODALOM

BETLEN ANNA (szerk.):

Nők joga: ENSZ egyezmény a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről. Budapest, 2003, ÖnKorPress Kiadó.

FEHÉR LENKE–PARTI KATALIN:

Nők a börtönben. In *Kriminológiai Tanulmányok* 39. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet. 2002, 212–238. o.

HERMAN, JUDITH LEWIS:

Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig. Budapest, 2003, Háttér Kiadó–Kávé Kiadó–NANE Egyesület.

HUSZÁR LÁSZLÓ–TARI FERENC:

Első lépés. A női fogvatartottak helyzete napjainkban. Az előnyös megkülönböztetés elve. *Börtönügyi Szemle* (16.) 1997. 3. sz. 19–26. o.

KEREZSI KLÁRA:

A védtelen gyermek. Erőszak és elhanyagolás a családban. Budapest, 1995, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Miért marad? A családon belüli erőszak: a feleség- és gyerekbántalmazás. Hogyan segíthetünk?

Budapest, 1999, NaNE Egyesület.

MORVAI KRISZTINA:

Terror a családban. A feleségbántalmazás és a jog. Budapest, 1998, Kossuth Kiadó.

TÓTH HERTA–KRIZSÁN ANDREA–ZENTAI VIOLETTA:

MIP kutatási eredmények, Magyarország. Rövid összefoglaló. Budapest, 2005, CEU.
(pdf-formában letölthető: http://cps.ceu.hu/mip_reports.php)

TÓTH HERTA–KRIZSÁN ANDREA–ZENTAI VIOLETTA:

MIP National Report. Hungarian country report. (MIP). Budapest, 2005, CEU.
(pdf-formában letölthető: http://cps.ceu.hu/mip_reports.php)

TÓTH OLGA:

Erőszak a családban. Budapest, 1999, TÁRKI /TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok, 12./

1. melléklet

NŐI INTERJÚVÁZLAT

AZ INTERJÚ ADATAI:

Dátum/ Interjú kezdete és vége:

Interjú készítője:

Interjúalany kódja:

ADATOK az INTERJÚALANYRÓL és BEVEZETŐ KÉRDÉSEK:

Neme:

Hány éves?

Tagja-e valamilyen etnikai kisebbségnek? Ha igen, melyiknek?¹

IA:

K:

Mikor került börtönbe, és várhatóan mikor szabadul?

Milyen fokozatban tölti a büntetését?

Milyen az élet itt Kalocsán?

GYEREK- és ISKOLÁSKOR:

Először gyerek- és iskoláskoráról teszek fel néhány kérdést.

1. Hol született, és hol élt gyerekkorában?
2. Kikkel élt? Hányan laktak együtt?
3. Milyen volt akkoriban az otthonuk? (*a lakáskörülményekre vagyunk kíváncsiak*)
4. Szeretett ott lakni?
5. Végig ott laktak gyerekkorában vagy elköltöztek? Hányszor? Miért költöztek?
6. Milyen különféle iskolákba járt? Mi az iskolai végzettsége?
7. Szeretett iskolába járni?
Ha igen, miért?
Ha nem, miért nem?
8. Mik voltak a kedvenc tantárgyai, és miért?
9. Továbbtanult az általános iskola után? (Ha nem: Hogyan alakult úgy, hogy nem tanult tovább?)
Abbahagyta-e bármilyen tanulmányait annak befejezése előtt? (Ha igen: hogyan alakult úgy, hogy abbahagyta?)
10. Milyen volt a kapcsolata a diáktársaival az egyes iskolákban? Voltak barátai a diákok között?
11. Milyen volt a kapcsolata a tanáraival az egyes iskolákban? Volt olyan tanára, akivel jó viszonyban volt, akire számíthatott, hogy segítsen, ha valami gondja volt? Volt olyan tanára, akivel azután is tartotta a kapcsolatot, hogy már nem tanította?
- Előfordult-e, hogy valaki az iskolában megalázta? Előfordult-e, hogy valamelyik tanára megütötte vagy másképp bántotta?
12. Voltak-e verekedések az iskolában? Előfordult-e, hogy részt vett verekedésben? Ha igen, hogyan zajlott? Előfordult-e, hogy megverték? Hogyan élte ezt meg?

CSALÁD, EMBERI KAPCSOLATOK A GYERMEK ÉS KAMASZKORBAN

Most beszéljünk egy kicsit a családjáról, illetve a barátairól gyerekkorában!

13. Gyerekkorában, kamaszkorában ki tartozott a családjához?
14. Együtt élt a szüleivel? Milyen volt a viszonya a szüleivel? Mit dolgoztak a szülei?
15. Milyen anyagi körülmények között élt a család? Előfordult-e, hogy nem tudták kifizetni a számlákat a hó végén?
16. Vannak testvérei? Milyen volt a viszonya a testvéreivel?

---

¹ Ezt a kérdést az interjú legvégén is feltehetjük, ugyanis addigra gyakran kiderül, hogyan vélekedik erről a beszélgetőpartner. (Ilyenkor is meg kell erősíteni, hogy jól értettük-e.) Az IA alatt az interjúalany válaszát, míg a K a kérdező véleményét rögzítjük – ezt csak a beszélgetés után.

17. Ha nem a szüleivel és testvéreivel élt, akkor kivel? Milyen volt vele/velük a kapcsolata?
18. Ki volt az, aki segítette, akire számíthatott, ha bajban volt?
19. Mire emlékszik vissza szívesen a gyerekkorából?
20. Élt-e intézetben?
- Ha igen:
- Hány éves korában volt intézetben? Mennyi időt töltött intézetben?
- Milyen volt az élet az intézetben? Szeretett-e az intézetben élni?
- Kivel tartotta a kapcsolatot a családjából?
- Ki volt az, aki segítette az intézetben, ha baj volt?
- Milyen volt a kapcsolata az intézeti gyerekekkel? Voltak-e barátai köztük?
- Milyen volt a kapcsolata a tanáraival, nevelőivel az intézetben?
- Előfordult-e hogy valaki megalázta vagy rosszul bánt vele? Előfordult-e, hogy tanára, nevelője megütötte vagy másképp bántotta?
- Voltak-e verekedések az intézeti gyerekek között? Előfordult-e, hogy részt vett verekedésben?
- Ha igen, hogyan zajlott? Milyen gyakran fordult elő? Előfordult-e, hogy megverték? Hogyan élte ezt meg?
- Előfordult-e, hogy Ön megütött másokat? Ha igen, hogyan zajlott?
21. Ha legalább gyerekkora egy részét nem intézetben töltötte:
- Milyen volt a kapcsolata azokkal a gyerekekkel, fiatalokkal, akik arra laktak, ahol Ön? Voltak-e köztük barátok? Voltak-e verekedések a gyerekek, fiatalok között az utcában, a környéken?
- Előfordult-e, hogy részt vett verekedésben? Ha igen, hogyan zajlott? Milyen gyakran fordult elő?
- Előfordult-e, hogy megverték? Ha igen, hogyan zajlott? Hogyan élte ezt meg?
22. Előfordult-e, hogy Ön megütött másokat? Ha igen, hogyan zajlott?
23. Gyerekkorában, kamaszkorában mekkora volt a baráti köre? Keveredett-e „rossz társaságba”? Ha igen, kikből állt ez a társaság? Mivel töltötték az időt? Hogyan oldották meg, ha valami nézeteltérés volt?
24. A családjában, otthon, milyen volt a hangulat?
25. Mi okozott konfliktust a családban? Mi okozott feszültséget?
26. Volt-e alkohol- vagy drogprobléma a családban? Volt-e más probléma, pl. játékszenvedély? Volt-e példa pszichiátriai problémákra?
27. Előfordult-e, hogy a felnőttek veszekedtek a családban? Min veszekedtek általában? Hogy zajlott egy ilyen veszekedés? Mennyire voltak viharosak?
28. Előfordult-e, hogy valaki bántotta a másikat a családban? Hogyan?
- Előfordult-e, hogy valaki megütötte a másikat a családban? Kik között, és hogyan zajlott?
- Ön látta-e ezt?
- Mi váltotta ki? Milyen gyakran fordult elő?
- Hogyan élte ezt meg?
- Ki tudott még róla? Ön kérte valaki segítségét? ²
- Közelépett valaki? Hogyan?
29. Előfordult-e, hogy valaki Önt bántotta a családban? Hogyan?
- Előfordult-e, hogy valaki Önt megütötte a családban? Ha igen: Kik bántották Önt, és hogyan?
- Mi váltotta ki? Milyen gyakran fordult elő?
- Hogyan élte ezt meg?
- Ki tudott még róla? Ön kérte valaki segítségét?
- Közelépett valaki? Mi történt?
- Bárki más bántotta-e Önt tettelesen gyerekkorában?

ZAKLATÁS

30. A következő téma a szexuális zaklatás. Ennek vannak enyhébb formái is, mint például a leskelődés, tapogatás, vagy egyszerűen az, ha kényelmetlenül érezzük magunkat mások közeledésére, és ennek hiába adunk hangot.
- Előfordult-e gyerek vagy kamaszkorában, hogy valaki úgy közeledett Önhöz, hogy az kellemetlen volt?

² Ha nagyon kicsi volt, ezt nem kell megkérdezni.

Előfordult-e, hogy bármilyen formában valaki erőszakosan akart testileg közel kerülni Önhöz?
Ennek enyhébb formái (leskelődés, tapogatás) előfordultak-e?

Ha bármelyik igen:

Mi történt? Milyen gyakran történt ilyesmi?

Utána hogy alakult a kapcsolata az illetővel? Az illető rokon vagy ismerős volt? Iskolában / intézetben történt? Ha egyik sem, hol történt?

Ki tudott még róla? Ön kérte valaki segítségét?

Ha kért segítséget, kapott-e? Ha nem kért, miért nem?

Közbelépett valaki? Hogyan?

MUNKA

Most beszéljünk valami egész másról – nézzük a munka és a megélhetés kérdését!

31. Dolgozott-e az iskola alatt vagy annak elvégzése után? Mi volt a munkája?

32. Szerette a munkáját? Milyen munkát szeret vagy szeretne leginkább?

33. Meg tudott élni a keresetéből?

34. Volt munka nélkül felnőtt korában?

35. Börtönbe kerülése előtt miből élt?

PÁRKAPCSOLAT

Most a párkapcsolatairól szeretném kérdezni.

36. Hány éves korában volt először komolyabb párkapcsolata? Hol ismerkedtek meg?

Milyen volt Önök között a kapcsolat?

37. Élt-e házasságban valaha vagy volt-e élettársa? Hány éves korában? Milyen volt kettejük kapcsolata?

38. Van-e jelenleg férje/élettársa/barátja?

Ha most nincs, volt-e akkor, amikor börtönbe került?

Milyen Önök között a kapcsolat? Hogyan tartják a kapcsolatot?

39. Eddigi kapcsolataiban, ha volt példa veszekedésre, általában mi miatt veszekedtek? Előfordult, hogy viharos volt a veszekedésük? Olyankor mi történt? Milyen rendszerességgel fordult elő?

40. Előfordult-e, hogy a partnere megütötte Önt?

Ha igen: hogyan zajlott?

Mi váltotta ki? Milyen gyakran fordult elő?

Hogyan élte ezt meg? Mit tett ilyenkor?

Előfordult-e, hogy arra kényszerült hogy megvédje magát? Mit tett ilyenkor? Előfordult-e, hogy visszaütött, illetve hogy Ön ütötte meg a másikat?

Előfordult-e, hogy el kellett menekülnie? Hova ment?

Ki tudott még róla? Ön kérte valaki segítségét?

Előfordult-e, hogy partnere megakadályozta, hogy Ön segítséget kérjen? Előfordult, hogy Ön kérte valaki segítségét, de ő nem segített?

Elment a rendőrségre vagy kórházba? Vettek fel jegyzőkönyvet vagy látleletet? Elment esetleg családsegítőhöz?

Közbelépett valaki? Hogyan?

Gondolt arra, hogy megszakítja a kapcsolatot partnerével az erőszak miatt? Mit csinált?

41. Volt-e az alkoholnak vagy a drognak valamilyen szerepe az Ön vagy partnere életében?

42. Előfordult-e, hogy valamelyik partnere nyíltan vagy burkoltan kényszerítette Önt arra, hogy nemi életet éljen vele? Ha igen: Mi történt?

Milyen gyakran történt ilyesmi?

Ki tudott még róla? Közbelépett valaki? Mi történt?

Ön kérte valaki segítségét? Kinek a segítségét kérte? Előfordult, hogy Ön kérte valaki segítségét, de ő visszautasította kérését?

Elment a rendőrségre vagy kórházba? Vettek fel jegyzőkönyvet vagy látleletet?

Gondolt arra, hogy megszakítja a kapcsolatot erőszak hatására a partnerével? Mit csinált?

43. Felnőttkorban érte-e Önt bármilyen más, eddig nem említett erőszakos cselekmény, például verés?

44. Előfordult-e, hogy felnőttkorában bárki más arra kényszerítette, hogy Ön nemi életet éljen vele?

45. BÁNTALMAZOTTAKNAK szóló kérdés *(Ha előfordult bármilyen bántalmazás, vagy erőszakos szexuális közeledés gyerek vagy felnőttkorban:)*

Foglalkoztatja-e az Önt ért erőszak? Előfordul, hogy eszébe jut?

Befolyásolta-e ez az életét a későbbiekben? Hogyan?

Befolyásolta-e mindez a börtönbe kerülését? Hogyan?

Mély nyomokat hagyott az, hogy bántották?

Elmondta valakinek?

Hogy gondolja, másokkal is előfordult a környezetében, hogy bántották?

GYEREKEK

46. Van gyereke? Mennyi idős?

47. Ki nevelte/neveli? Kivel van most a gyerek?

48. Milyen gyakran látja? Milyen a kapcsolata a gyerekével?

49. Előfordult-e, hogy az Ön partnere a gyereket megütötte vagy másképp bántotta? Ha igen, mi váltotta ki? Milyen gyakran szokott ilyen előfordulni? Hogyan történt?

50. Előfordult-e, hogy Ön megpofozta a gyereket? Ha igen, mi váltotta ki? Milyen gyakran szokott ilyen előfordulni? Hogyan történt?

51. *(kiskorú gyereknél ezt ne kérdezzük)* Előfordult-e olyan, hogy a gyermeke megütötte Önt vagy partnerét? Ha igen, mi váltotta ki? Milyen gyakran szokott ilyen előfordulni? Hogyan történt?

VÁD, ÍTÉLET, BŰNCSELEKMÉNY

Szeretném most a börtönbüntetéséről, a bűncselekményről, az ítéletről, illetve az eljárásról kérdezni.

53. Volt-e korábban büntetve/börtönben?

54. Volt-e bárki a családból börtönben?

55. Jelenlegi büntetése kapcsán mivel vádolták Önt?

56. Mivel ítélték el? Mi volt az ítélet? *(azt akarjuk tudni, milyen bűncselekményért és hány évet kapott, fontos hogy önvédelemből/ előre megfontolt szándékkal stb. ez később kellene fog.)*

57. Hogyan történt a bűncselekmény?

58. Ki volt a sértett /áldozat?

59. A tettének van valamilyen kapcsolata bármelyik családtagjával?

60. Volt-e szerepe a történetekben az alkoholnak vagy a drognak?

61. Milyen következményei vannak a történeteknek az Ön és családja életére?

Milyen a viszonyuk azóta?

62. Hogyan élte meg a tettet? Feldolgozta-e a tettet? Megbánta amit tett?

63. Ki tehet leginkább a történetekről?

64. Előfordulhatna-e ez még egyszer Önnel?

ELJÁRÁS

65. Hogyan bántak Önnel a rendőrségen? Történt-e valamilyen jogtalanság vagy megkülönböztetés a rendőrségen?

66. Volt-e előzetesben?

67. Volt-e ügyvédje? Kirendelt vagy megbízott? Hányszor találkozott az ügyvéddel?

68. Történt-e valamilyen jogtalanság vagy megkülönböztetés a tárgyalás közben?

69. Jogosnak tartja-e a vádat? Igazságosnak tartja-e az ítéletet?

70. Fellebbezett az ítélet ellen?

71. HA CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK MIATT KÖVETETT EL ÜGYET

ÖNVÉDELEM VAGY MÁS CSALÁDTAG MEGVÉDÉSE MIATT.³

Ön szerint valójában önvédelemből/másvalaki védelme miatt követte el a bűncselekményt?

Kiderült a rendőrség számára, hogy Önt/családtagját erőszak érte?

Tudott az Önt/családtagját ért erőszakról az ügyvédjével beszélni?

Kiderült mindez a bíróság számára?

³ Elsősorban nőket érintő kérdés (pl. családon belüli erőszak miatt leszúrja a férjét, vagy akut önvédelemből, vagy nem.) De elképzelhető, hogy egy férfi véd meg másik családtagot a bántalmazótól, és válik elkövetővé.

Ha igen, mennyiben vették ezt Ön szerint figyelembe az ítéletben? Enyhítő/súlyosbító körülménynek számított-e?

A bíróságon kihallgatták a családtagokat mint tanúkat?

Elmondta-e a börtönben valakinek a történeteket, (a családon belüli erőszakot)? Kap-e valamilyen segítséget a történetek feldolgozására? Ha nem, lenne-e szüksége rá, és milyenre?

Az Önt ért erőszak vagy a börtönbüntetés miatt érte-e egyéb veszteség, például elkerültek-e Öntől a gyerekei vagy elvesztette-e a lakását, stb.?

A szűkebb vagy tágabb környezete mennyire tudott az ügyről, és mit gondolt róla?

A média, illetve a nagyobb nyilvánosság elé került-e az ügy? Ennek volt-e bármilyen következménye?

BÁNTALMAZÁS, ERŐSZAK - ÁLTALÁBAN

72. Elfogadható-e, hogy egy férfi bármilyen ok miatt megüssön egy nőt, például a feleségét vagy élettársát? Ha Ön szerint nem, miért nem? Ha Ön szerint igen, milyen helyzetben?

73. Elfogadható-e, hogy egy férfi nemi életre kényszerítse a partnerét? Ön szerint bünteti-e a jog ezt ma Magyarországon?

74. Mit gondol, elfogadható-e, hogy egy szülő megüsse/megpofozza a gyerekeit? Ha Ön szerint nem, miért nem? Ha Ön szerint igen, milyen helyzetben?

75. Ön szerint ma Magyarországon bünteti-e a jog a feleségverést/a gyerek megverését?

76. Tud olyan szervezetről, akihez fordulni lehet segítségért, ha Önt vagy családtagját bántalmazás éri?

JÖVŐ:

81. Mikor szabadul? Mire számít szabadulás után? Van hova mennie? Számíthat a családjára?

82. Hogyan képzei el a saját és a családja jövőjét? Bizakodón tekint a jövőbe? Van olyasmi, ami miatt aggódik, vagy amitől fél?

83. Hozzátenne-e még valamit, amit nem mondott el?

Ön szerint milyen volt az interjú, ilyennek képzelte el?

(ajándék átadása)

Köszönöm, hogy beszélgetett velem!

Az interjú rövid összefoglalása:

*Egyéb fontos információ, pl. a családon belüli erőszakról:*⁴

*A kérdező benyomásai:*⁵

⁴ Ide olyan információkat várunk, amire külön nem kérdeztünk rá, de felmerült az interjú során, és fontosnak tartjátok megjegyezni pl. a családon belüli erőszak kapcsán.

⁵ Benyomások az interjúról, az interjúalanyról; a kérdező bármely meglátása, véleménye, reflexiója ide kerülhet.

2. melléklet

FÉRFI INTERJÚVÁZLAT

AZ INTERJÚ ADATAI:

Dátum/ Interjú kezdete és vége:

Interjú készítője:

Interjúalany kódja:

ADATOK az INTERJÚALANYRÓL és BEVEZETŐ KÉRDÉSEK:

Neme:

Hány éves?

Tagja-e valamilyen etnikai kisebbségnek? Ha igen, melyiknek?⁶ IA:

K:

Mikor került börtönbe, és várhatóan mikor szabadul?

Milyen fokozatban tölti a büntetését?

Milyen az élet itt Balassagyarmaton/Budapesten?

GYEREK- és ISKOLÁSKOR:

Először gyerek- és iskoláskoráról teszek fel néhány kérdést.

1. Hol született, és hol élt gyerekkorában?

2. Kikkel élt? Hányan laktak együtt?

3. Milyen volt akkoriban az otthonuk? (*a lakáskörülményekre vagyunk kíváncsiak*)

4. Szeretett ott lakni?

5. Végig ott laktak gyerekkorában vagy elköltöztek? Hányszor? Miért költöztek?

6. Milyen különféle iskolákba járt? Mi az iskolai végzettsége?

7. Szeretett iskolába járni?

Ha igen, miért?

Ha nem, miért nem?

8. Mik voltak a kedvenc tantárgyai, és miért?

9. Továbbtanult az általános iskola után? (Ha nem: Hogyan alakult úgy, hogy nem tanult tovább?)

Abbahagyta-e bármilyen tanulmányait annak befejezése előtt? (Ha igen: hogyan alakult úgy, hogy abbahagyta?)

10. Milyen volt a kapcsolata a diáktársaival az egyes iskolákban? Voltak barátai a diákok között?

11. Milyen volt a kapcsolata a tanáraival az egyes iskolákban? Volt olyan tanára, akivel jó viszonyban volt, akire számíthatott, hogy segítsen, ha valami gondja volt? Volt olyan tanára, akivel azután is tartotta a kapcsolatot, hogy már nem tanította?

Előfordult-e, hogy valaki az iskolában megalázta? Előfordult-e, hogy valamelyik tanára megütötte vagy másképp bántotta?

12. Voltak-e verekedések az iskolában? Előfordult-e, hogy részt vett verekedésben? Ha igen, hogyan zajlott? Előfordult-e, hogy megverték? Hogyan élte ezt meg?

CSALÁD, EMBERI KAPCSOLATOK A GYERMEK ÉS KAMASZKORBAN

Most beszéljünk egy kicsit a családjáról, illetve a barátairól gyerekkorában!

13. Gyerekkorában, kamaszkorában ki tartozott a családjához?

14. Együtt élt a szüleivel? Milyen volt a viszonya a szüleivel? Mit dolgoztak a szülei?

15. Milyen anyagi körülmények között élt a család? Előfordult-e, hogy nem tudták kifizetni a számlákat a hó végén?

16. Vannak testvérei? Milyen volt a viszonya a testvéreivel?

---

⁶ Ezt a kérdést az interjú legvégén is feltehetjük, ugyanis addigra gyakran kiderül, hogyan vélekedik erről a beszélgetőpartner. (Ilyenkor is meg kell erősíteni, hogy jól értettük-e.) Az „IA” alatt az interjúalany válaszát, míg a „K” alatt a kérdező véleményét rögzítjük – ezt csak a beszélgetés után.

17. Ha nem a szüleivel és testvéreivel élt, akkor kivel? Milyen volt vele/velük a kapcsolata?
18. Ki volt az, aki segítette, akire számíthatott, ha bajban volt?
19. Mire emlékszik vissza szívesen a gyerekkorából?
20. Élt-e intézetben?
- Ha igen:
- Hány éves korában volt intézetben? Mennyi időt töltött intézetben?
- Milyen volt az élet az intézetben? Szeretett-e az intézetben élni?
- Kivel tartotta a kapcsolatot a családjából?
- Ki volt az, aki segítette az intézetben, ha baj volt?
- Milyen volt a kapcsolata az intézeti gyerekekkel? Voltak-e barátai köztük?
- Milyen volt a kapcsolata a tanáraival, nevelőivel az intézetben?
- Előfordult-e hogy valaki megalázta vagy rosszul bánt vele? Előfordult-e, hogy tanára, nevelője megütötte vagy másképp bántotta?
- Voltak-e verekedések az intézeti gyerekek között? Előfordult-e, hogy részt vett verekedésben? Ha igen, hogyan zajlott? Milyen gyakran fordult elő? Előfordult-e, hogy megverték? Hogyan élte ezt meg?
- Előfordult-e, hogy Ön megütött másokat? Ha igen, hogyan zajlott?
21. Ha legalább gyerekkora egy részét nem intézetben töltötte:
- Milyen volt a kapcsolata azokkal a gyerekekkel, fiatalokkal, akik arra laktak, ahol Ön? Voltak-e köztük barátok? Voltak-e verekedések a gyerekek, fiatalok között az utcában, a környéken?
- Előfordult-e, hogy részt vett verekedésben? Ha igen, hogyan zajlott? Milyen gyakran fordult elő?
- Előfordult-e, hogy megverték? Ha igen, hogyan zajlott? Hogyan élte ezt meg?
22. Előfordult-e, hogy Ön megütött másokat? Ha igen, hogyan zajlott?
23. Gyerekkorában, kamaszkorában mekkora volt a baráti köre? Keveredett-e „rossz társaságba”? Ha igen, kikből állt ez a társaság? Mivel töltötték az időt? Hogyan oldották meg, ha valami nézeteltérés volt?
24. A családjában, otthon, milyen volt a hangulat?
25. Mi okozott konfliktust a családban? Mi okozott feszültséget?
26. Volt-e alkohol- vagy drogprobléma a családban? Volt-e más probléma, pl. játékszenvedély? Volt-e példa pszichiátriai problémákra?
27. Előfordult-e, hogy a felnőttek veszekedtek a családban? Min veszekedtek általában? Hogy zajlott egy ilyen veszekedés? Mennyire voltak viharosak?
28. Előfordult-e, hogy valaki bántotta a másikat a családban? Hogyan?
- Előfordult-e, hogy valaki megütötte a másikat a családban? Kik között, és hogyan zajlott?
- Ön látta-e ezt?
- Mi váltotta ki? Milyen gyakran fordult elő?
- Hogyan élte ezt meg?
- Ki tudott még róla? Ön kérte valaki segítségét?⁷
- Közelépett valaki? Hogyan?
29. Előfordult-e, hogy valaki Önt bántotta a családban? Hogyan?
- Előfordult-e, hogy valaki Önt megütötte a családban? Ha igen: Kik bántották Önt, és hogyan?
- Mi váltotta ki? Milyen gyakran fordult elő?
- Hogyan élte ezt meg?
- Ki tudott még róla? Ön kérte valaki segítségét?
- Közelépett valaki? Mi történt?
- Bárki más bántotta-e Önt tettelesen gyerekkorában?

ZAKLATÁS

30. A következő téma a szexuális zaklatás. Ennek vannak enyhébb formái is, mint például a leskelődés, tapogatás, vagy egyszerűen az, ha kényelmetlenül érezzük magunkat mások közeledésére, és ennek hiába adunk hangot.

⁷ Ha nagyon kicsi volt, ezt nem kell megkérdezni.

Előfordult-e gyerek vagy kamaszkorában, hogy valaki úgy közeledett Önhöz, hogy az kellemetlen volt?

Előfordult-e, hogy bármilyen formában valaki erőszakosan akart testileg közel kerülni Önhöz?

Ennek enyhébb formái (leskelődés, tapogatás) előfordultak-e?

Ha bármelyik igen:

Mi történt? Milyen gyakran történt ilyesmi?

Utána hogy alakult a kapcsolata az illetővel? Az illető rokon vagy ismerős volt? Iskolában / intézetben történt? Ha egyik sem, hol történt?

Ki tudott még róla? Ön kérte valaki segítségét?

Ha kért segítséget, kapott-e? Ha nem kért, miért nem?

Közbelépett valaki? Hogyan?

MUNKA

Most beszéljünk valami egész másról – nézzük a munka és a megélhetés kérdését!

31. Dolgozott-e az iskola alatt vagy annak elvégzése után? Mi volt a munkája?

32. Szerette a munkáját? Milyen munkát szeret vagy szeretne leginkább?

33. Meg tudott élni a keresetéből?

34. Volt munka nélkül felnőtt korában?

35. Börtönbe kerülése előtt miből élt?

PÁRKAPCSOLAT

Most a párkapcsolatairól szeretném kérdezni.

36. Hány éves korában volt először komolyabb párkapcsolata? Hol ismerkedtek meg?

Milyen volt Önök között a kapcsolat?

37. Élt-e házasságban valaha vagy volt-e élettársa? Hány éves korában? Milyen volt kettejük kapcsolata?

38. Van-e jelenleg felesége/élettársa/barátnője?

Ha most nincs, volt-e akkor, amikor börtönbe került?

Milyen Önök között a kapcsolat? Hogyan tartják a kapcsolatot?

39. Eddigi kapcsolataiban, ha volt példa veszekedésre, általában mi miatt veszekedtek? Előfordult, hogy viharos volt a veszekedésük? Olyankor mi történt? Milyen rendszerességgel fordult elő?

40. Előfordult-e, hogy Ön megütötte partnerét?

Ha igen: hogyan zajlott?

Mi váltotta ki? Milyen gyakran fordult elő? Mennyire volt erős?

Ki tudott még róla? Közbelépett valaki?

Előfordult-e, hogy partnere segítséget kért valakitől, pl. ismerőstől vagy a rendőrségtől?

Előfordult-e, hogy partnere visszaütött, illetve hogy ő ütötte meg Önt?

41. Volt-e az alkoholnak vagy a drognak valamilyen szerepe az Ön vagy partnere életében?

42. Előfordult-e, hogy nyíltan vagy burkoltan arra kényszerítette valamelyik partnerét vagy a feleségét, hogy nemi életet éljen Önnel?

Ha igen: Mi történt?

Milyen gyakran történt ilyesmi?

Ki tudott még róla? Közbelépett valaki? Mi történt?

43. Felnőttkorban érte-e Önt bármilyen erőszakos cselekmény, például verés?

44. Előfordult-e, hogy felnőttkorában bárki arra kényszerítette, hogy Ön nemi életet éljen vele?

45. BÁNTALMAZOTTAKNAK szóló kérdés *(Ha előfordult bármilyen bántalmazás, vagy erőszakos szexuális közeledés gyerek vagy felnőttkorban:)*

Foglalkoztatja-e az Önt ért erőszak? Előfordul, hogy eszébe jut?

Befolyásolta-e ez az életét a későbbiekben? Hogyan?

Befolyásolta-e mindez a börtönbe kerülését? Hogyan?

Mély nyomokat hagyott az, hogy bántották?

Elmondta valakinek?

Hogy gondolja, másokkal is előfordult a környezetében, hogy bántották?

GYEREKEK

- 46. Van gyereke? Mennyi idős?
- 47. Ki nevelte/neveli? Kivel van most a gyerek?
- 48. Milyen gyakran látja? Milyen a kapcsolata a gyerekével?
- 49. Előfordult-e, hogy az Ön partnere a gyereket megütötte vagy másképp bántotta? Ha igen, mi váltotta ki? Milyen gyakran szokott ilyen előfordulni? Hogyan történt?
- 50. Előfordult-e, hogy Ön megpofozta a gyerekét? Ha igen, mi váltotta ki? Milyen gyakran szokott ilyen előfordulni? Hogyan történt?
- 51. *(kiskorú gyereknél ezt ne kérdezzük)* Előfordult-e olyan, hogy a gyermeke megütötte Önt vagy partnerét? Ha igen, mi váltotta ki? Milyen gyakran szokott ilyen előfordulni? Hogyan történt?

KATONASÁG

- 52. Volt katona?
  - Ha igen: Milyen volt a kapcsolata a katonatársaival?
  - Előfordult-e, hogy mások megalázták vagy rosszul bántak Önnel? Hogyan történt?
  - Előfordult-e, hogy megverték? Ha igen, hogyan? Milyen gyakran fordult elő?
  - Hogyan élte meg? Előfordult-e, hogy Ön megütött másokat?

VÁD, ÍTÉLET, BŰNCSELEKMÉNY

- Szeretném most a börtönbüntetéséről, a bűncselekményről, az ítéletről, illetve az eljárásról kérdezni.
- 53. Volt-e korábban büntetve/börtönben?
  - 54. Volt-e bárki a családból börtönben?
  - 55. Jelenlegi büntetése kapcsán mivel vádolták Önt?
  - 56. Mivel ítélték el? Mi volt az ítélet? *(azt akarjuk tudni, milyen bűncselekményért és hány évet kapott, fontos hogy önvédelemből/ előre megfontolt szándékkal stb. ez később kellene fog.)*
  - 57. Hogyan történt a bűncselekmény?
  - 58. Ki volt a sértett /áldozat?
  - 59. A tettének van valamilyen kapcsolata bármelyik családtagjával?
  - 60. Volt-e szerepe a történetekben az alkoholnak vagy a drognak?
  - 61. Milyen következményei vannak a történeteknek az Ön és családja életére?
Milyen a viszonyuk azóta?
  - 62. Hogyan élte meg a tettet? Feldolgozta-e a tettet? Megbánta amit tett?
  - 63. Ki tehet leginkább a történetekről?
  - 64. Előfordulhatna-e ez még egyszer Önnel?

ELJÁRÁS

- 65. Hogyan bántak Önnel a rendőrségen? Történt-e valamilyen jogtalanság vagy megkülönböztetés a rendőrségen?
- 66. Volt-e előzetesben?
- 67. Volt-e ügyvédje? Kirendelt vagy megbízott? Hányszor találkozott az ügyvéddel?
- 68. Történt-e valamilyen jogtalanság vagy megkülönböztetés a tárgyalás közben?
- 69. Jogosnak tartja-e a vádat? Igazságosnak tartja-e az ítéletet?
- 70. Fellebbezett az ítélet ellen?

71. HA CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK MIATT KÖVETETT EL ÜGYET ÖNVÉDELEM VAGY MÁS CSALÁDTAG MEGVÉDÉSE MIATT.⁸ /HA CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAKKAL FÜGG ÖSSZE A BŰNCSELEKMÉNY

Ha önvédelem vagy más családtag megvédeése miatt követett el ügyet:
Ön szerint valójában önvédelemből/másvalaki védelme miatt követte el a bűncselekményt?
Kiderült a rendőrség számára, hogy Önt/családtagját erőszak érte?

⁸ Elsősorban nőket érintő kérdés (pl. családon belüli erőszak miatt leszúrja a férjét, vagy akut önvédelemből, vagy nem.) De elképzelhető, hogy egy férfi véd meg másik családtagot a bántalmazótól, és válik elkövetővé.

Tudott az Önt/családtagját ért erőszakról az ügyvédjével beszélni?

Kiderült mindez a bíróság számára?

Ha igen, mennyiben vették ezt Ön szerint figyelembe az ítéletben? Enyhítő/súlyosbító körülménynek számított-e?

Elkövetőktől is kérdezzük meg ezeket!

A bíróságon kihallgatták a családtagokat mint tanúkat?

Elmondta-e a börtönben valakinek a történeteket, (a családon belüli erőszakot)? Kap-e valamilyen segítséget a történetek feldolgozására? Ha nem, lenne-e szüksége rá, és milyenre?

Az Önt ért erőszak vagy a börtönbüntetés miatt érte-e egyéb veszteség, például elkerültek-e Öntől a gyerekei vagy elvesztette-e a lakását, stb.?

A szűkebb vagy tágabb környezete mennyire tudott az ügyről, és mit gondolt róla?

A média, illetve a nagyobb nyilvánosság elé került-e az ügy? Ennek volt-e bármilyen következménye?

BÁNTALMAZÁS, ERŐSZAK - ÁLTALÁBAN

72. Elfogadható-e, hogy egy férfi bármilyen ok miatt megüssön egy nőt, például a feleségét vagy élettársát? Ha Ön szerint nem, miért nem? Ha Ön szerint igen, milyen helyzetben?

73. Elfogadható-e, hogy egy férfi nemi életre kényszerítse a partnerét? Ön szerint bünteti-e a jog ezt ma Magyarországon?

74. Mit gondol, elfogadható-e, hogy egy szülő megüsse/megpofozza a gyerekét? Ha Ön szerint nem, miért nem? Ha Ön szerint igen, milyen helyzetben?

75. Ön szerint ma Magyarországon bünteti-e a jog a feleségverést/a gyerek megverését?

76. Tud olyan szervezetről, akihez fordulni lehet segítségért, ha Önt vagy családtagját bántalmazás éri?

BÖRTÖNBELI SEGÍTSÉG:

77. Kap-e valamilyen segítséget a történetek feldolgozására? Ha nem, lenne-e szüksége rá, és milyenre?

78. A családon belüli erőszak miatt indult-e más peres eljárás, vagy érte-e Önt veszteség pl. gyerekek kapcsán, stb.?

JÖVŐ:

81. Mikor szabadul? Mire számít szabadulás után? Van hova mennie? Számíthat a családjára?

82. Hogyan képzei el a saját és a családja jövőjét? Bizakodón tekint a jövőbe? Van olyasmi, ami miatt aggódik, vagy amitől fél?

83. Hozzátenne-e még valamit, amit nem mondott el?

Ön szerint milyen volt az interjú, ilyennek képzelte el?

(ajándék átadása)

Köszönöm, hogy beszélgetett velem!

Az interjú rövid összefoglalása:

Egyéb fontos információ, pl. a családon belüli erőszakról:⁹

A kérdező benyomásai:¹⁰

⁹ Ide olyan információkat várunk, amire külön nem kérdeztünk rá, de felmerült az interjú során, és fontosnak tartjátok megjegyezni pl. a családon belüli erőszak kapcsán.

¹⁰ Benyomások az interjúról, az interjúalanyról; a kérdező bármely meglátása, véleménye, reflexiója ide kerülhet.